

**T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**



KASTAMONU KAYNAKLI ŞİİR MECMÛASI I

NUR BESTE ESE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

PROF. DR. EYÜP AKMAN

2022

KASTAMONU

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Nur Beste ESE

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KASTAMONU KAYNAKLI ŞİİR MECMÛASI I

NUR BESTE ESE

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

DANIŞMAN: PROF. DR. EYÜP AKMAN

“Kastamonu Kaynaklı Şiir Mecmûası I” adlı bu çalışma, adından da anlaşılacağı üzere Kastamonu’da ele geçen bir mecmûanın incelenmesinden oluşmaktadır. Çalışmanın temelini oluşturan bu mecmûa, Prof. Dr. Eyüp Akman’ın arşivinde bulunmaktadır. Tez karşılaştırmalı bir çalışma olmadığı için şiirlerin edisyon kritiği yapılmamıştır. Fakat mecmûada yer alan şiirlerin daha önce herhangi bir kaynaktan yayımlanıp yayımlanmadığı dipnotta belirtilmiştir. Üzerinde, herhangi bir açıklama olmayan şiir, ilk defa çalışmada yayımlanıyor anlamını taşımaktadır.

Çalışma giriş, sonuç, sözlük, kaynaklar, dizin ve ekler dışında üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde mecmûa Kastamonu’da bulunduğu için Kastamonu’daki âşıklık geleneğine, Kastamonulu âşıklara ve mecmualar hakkındaki genel bilgilere yer verildi. İkinci bölümde incelenen mecmûanın tanıtımı yapıldı. Üçüncü bölümde ise mecmûa içinde yer alan şairlerin hayatları hakkında bilgiler verilir, mecmûada yer alan şiirlerdeki muhtelif ifade ve kavramlar şiir örnekleriyle açıklandı. Dördüncü bölüm olan şiirler bölümünde ise transkripsiyon çalışması yapılan şiir metinlerine yer verildi.

Sonuç bölümünde; yapılan çalışma ile ulaşılan sonuçlar belirtildi, sözlük bölümünde şiirlerde yer alan anlamı bilinmeyen kelimelerin açıklamaları yapıldı, kaynakçada çalışma boyunca yararlanılan kaynaklar sıralandı, dizin bölümü oluşturularak ise aranılan şiir ve şairin rahatça bulunması sağlandı. Son olarak ekler bölümünde mecmûadan yararlanmak isteyenler için metnin tamamının tıpkıbasımına yer verildi.

ANAHTAR KELİMELER: Kastamonu, Mecmûa, Yeni Şiirler, Âşık Edebiyatı

2022, 264 Sayfa

ABSTRACT**MSC THESIS****KASTAMONU SOURCED POETRY JOURNAL I****NUR BESTE ESE****KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE****SUPERVISOR:PROF. DR. EYÜP AKMAN**

This study, named "Kastamonu Kaynaklı Poetry Mecmua I", consists of an examination of a journal found in Kastamonu to tell about his works. The basic composition of the study is this journal, Prof. Dr. It is in the archive of Eyüp Akman. Since the thesis is not a comparative study, the edition critique of the poems has not been made. However, it is stated in the footnote whether the poems in the journal have been published in any source before. A poem without any description on it is being distributed for the first time, being published.

The work entry consists of three items, excluding the result, glossary, references, index, and appendices. In the introduction, general information was given about the minstrel tradition in Kastamonu, minstrels and magazines Birthdays in Kastamonu, since the magazine is located in Kastamonu. The magazine examined in the second region was introduced. In the third place, information about the lives of the poets in the magazine was given, and various expressions and concepts in the poems in the magazine were explained with examples of poetry. In the fourth section, the poems section, the texts of the poems that were transcribed were included. Conclusion section; The results reached with the study are clear, the words in the dictionary section of the poems with unknown meanings are explained, the sources used throughout the study are listed in the bibliography, and the index section is to ensure that the sought poem and the poet are observed. Finally, for those who want to benefit from the appendix section, the review edition of the entire content is included.

KEYWORDS: Kastamonu, Journal, New Poems, Minstrel Literature

2022, 264 Sayfa

TEŞEKKÜR

“Kastamonu Kaynaklı Şiir Mecmûası I” adlı yüksek lisans tezimi hazırlarken, mecmûaya ulaşma, konu belirlemesi, metin okuma, metot ve üslup gibi pek çok konuda desteklerini esirgemeyen ve her zaman rehberliği ile bana yol gösteren hocam Prof. Dr. Eyüp AKMAN’a, hayatımın her noktasında varlığını, desteğini, sabrını, sevgisini hissettiğim ve tez çalışmam boyunca tüm stres ve kaygımın içinde her hâlime sabreden canım babam Münir ERGİ’ye, hayatımdaki en güçlü, fedakâr ve sevgi dolu varlık olan annem Havva ERGİ’ye ve son olarak her zaman tüm kararlarımda desteği ve sevgisi ile yanımda olup, bana en büyük gücü veren kıymetli eşim Metin Can ESE’ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nur Beste ESE

Kastamonu, 2022

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TEZ ONAYI	ii
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ	xiii
TABLolar DİZİNİ	xvi
KISALTMALAR DİZİNİ	xvii
1. GİRİŞ	1
1.1. Kastamonu Âşıklık Geleneği ve Kastamonulu Âşıklar	1
1.2. Mecnûalar Hakkında Genel Bilgi	4
1.2.1. Mecnûaların Sınıflandırılması	5
1.2.2. Mecnûaların Önemi ve Edebiyat Tarihine Katkıları.....	7
1.2.3. Mestap Projesi.....	9
1.2.4. Mecnûalar Üzerine Yapılan Bazı Çalışmaların Bibliyografyası.....	9
1.2.4.1. Kitaplar.....	10
1.2.4.2. Tezler.....	10
1.2.4.3. Makaleler / Bildiriler	13
2. MECMÛANIN TANITILMASI	15
2.1. Nüşhâ Tavsifi	15
2.2. Mecnûanın Tertip Hususiyetleri.....	16
2.3. Mecnûa Derleyicisinin Şair Tercihleri	17
2.4. Mecnûa Derleyicisi	18
3. MECMÛANIN İNCELENMESİ	19
3.1. Mecnûada Yer Alan Şairler	19
3.1.1. 13. Yüzyıl Şairleri	19
3.1.1.1. Yunus Emre:	19
3.1.2. 15. Yüzyıl Şairleri	19
3.1.2.1. Halîlî.....	19

3.1.3. 16. Yüzyıl Şairleri	19
3.1.3.1. Rûhî:	19
3.1.3.2. Emrî:	19
3.1.3.3. Fevrî	19
3.1.3.4. Fuzulî	19
3.1.3.5. Hayâlî:	20
3.1.3.6. Hayretî:	20
3.1.4. 17. Yüzyıl Şairleri	20
3.1.4.1. Kul Nesimî:	20
3.1.4.2. Nakşî:	20
3.1.4.3. Nef'î	20
3.1.4.4. Rüsûhî:	20
3.1.4.5. Şeyhülislam Yahya Efendi	21
3.1.5. 18. Yüzyıl Şairleri	21
3.1.5.1. Ankaralı Râzî:	21
3.1.5.2. Râmiz:	21
3.1.5.3. Sezayî:	21
3.1.6. 19. Yüzyıl Şairleri	21
3.1.6.1. Ceyhûnîler:	21
3.1.6.2. Çörekçi-zâde Nabî:	22
3.1.6.3. Enderunlu Vâsîf:	22
3.1.6.4. Erzurumlu Emrâh:	22
3.1.6.5. Esrâr Dede:	22
3.1.6.6. Eşref:	23
3.1.6.7. Figânî:	23
3.1.6.8. Hasan Nazif Dede	23
3.1.6.9. Hicrî:	23
3.1.6.10. İrşâdî:	23
3.1.6.11. Fevzî:	24
3.1.6.12. Meydânî:	24
3.1.6.13. Nevres:	24
3.1.6.14. Rıfat Dede:	24
3.1.6.15. Rüşdî:	25

3.1.6.16. Sürûrî:.....	25
3.1.6.17. Tokatlı Âşık Nûrî:	25
3.1.6.18. Tûrâbî	25
3.1.6.19. Zahmî	26
3.1.6.20. Ziyâ Paşa	26
3.1.7. Yaşadığı Yüzyıl Bilinmeyen Şairler	26
3.1.7.1. Kemâl	26
3.2. Mecmûadaki Şiirlerde Yer Alan Muhtelif İfade ve Kavramlar	26
3.2.1. Dinî Kavramlar.....	27
3.2.1.1. Yevme Lâ- yenfe'u:	27
3.2.1.2. Lâ-taknetû	27
3.2.1.3. Rabb-i Yessir Lâ Tüassir.....	27
3.2.1.4. Yâsîn	27
3.2.1.5. Tâhâ.....	27
3.2.1.6. İsrâ.....	28
3.2.2. Dinî Kişiler.....	28
3.2.2.1. Hz. Muhammed.....	28
3.2.2.2. Hz. Ali	28
3.2.2.3. Hz. Hüseyin.....	29
3.2.2.4. Hz. İsa	30
3.2.2.5. Hz. Süleyman	30
3.2.2.6. Hz. Yusuf	31
3.2.2.7. Hz. İsmail	31
3.2.2.8. Hz. Fâtıma	31
3.2.2.9. Hz. Yakup	32
3.2.3. Diğer Kişiler.....	32
3.2.3.1. Yezid	32
3.2.3.2. Ferhâd.....	33
3.2.3.3. Cemşîd	33
3.2.3.4. Hacı Bektâş-ı Velî.....	33
3.2.4. Çalgı Aletleri ve Mûsikî.....	34
3.2.4.1. Ney	34
3.2.5. Değerli Madenler/Paralar	34

3.2.5.1. Altın (Zer)	34
3.2.5.2. Gümüş (Sîm)	35
3.2.5.3. İnci (Dürr)	35
3.2.6. Eşyalar	35
3.2.6.1. Ayna (Âyine)	35
3.2.6.2. Kadeh (Câm/Peymâne)	36
3.2.6.3. Kalem(Kilk)	36
3.2.6.4. Mum (Şem)	36
3.2.6.5. Makas (Mıkrâs)	36
3.2.7. Giyecekler ve Kumaşlar	37
3.2.7.1. Atlas	37
3.2.7.2. Dibâ	37
3.2.7.3. Hırka (Peşmîne)	37
3.2.7.4. Etek (Dâmen)	37
3.2.7.5. Gömlek (Pîrehen)	38
3.2.7.6. Tâç	38
3.2.8. Milletler	38
3.2.8.1. Frenk (Fireng)	38
3.2.8.2. Çin	39
3.2.8.3. Arap	39
3.2.9. Savaş Aletleri	39
3.2.9.1. Kılıç (Tiğ, Şemsîr)	39
3.2.9.2. Hançer	40
3.2.9.3. Kurşun	40
3.2.10. Şehirler/Yerleşim Yerleri/Mekânlar	40
3.2.10.1. Konya	41
3.2.10.2. Bartın	41
3.2.10.3. Ka'be	41
3.2.10.4. Kerbelâ Meydanı	41
3.2.10.5. Ken'an	42
3.2.10.6. Meyhâne	42
3.2.10.7. Bîsütun Dağı	43
3.2.10.8. İrem Bağı	43

3.2.10.9. Saray ve Kâşâne	43
3.2.10.10. Beytullah	44
3.2.10.11. Türbe	44
3.2.11. Yiyecek ve İçecekler	44
3.2.11.1. Afyon (Tiryâk):	44
3.2.11.2. Kebap	44
3.2.11.3. Şarap (Bâde, Mey)	45
3.2.12. Çiçekler	45
3.2.12.1. Gül.....	45
3.2.12.2. Lâle.....	46
3.2.12.3. Yasemin (Semen).....	46
3.2.13. Dört Unsur (Anâsır-ı Erbaa)	47
3.2.13.1. Ateş	47
3.2.13.2. Hava	48
3.2.13.3. Su	48
3.2.13.4. Toprak	48
3.2.14. Hayvanlar	49
3.2.14.1. Bülbül.....	49
3.2.14.2. Papağan (Tûtî).....	50
3.2.14.3. Pervâne.....	50
3.2.14.4. Baykuş.....	51
3.2.14.5. Karınca	51
3.2.15. Kozmik Âlem.....	51
3.2.15.1. Gökyüzü	51
3.2.15.2. Yıldızlar.....	52
3.2.15.3. Ay (Kamer)	53
3.2.15.4. Güneş	53
3.3. Mecmûanın İmlâ ve İçerik Özellikleri	54
3.3.1. İmlâ	54
3.3.2. Mecmûada Bulunan Şairler ve Şiir Sayıları.....	55
3.3.3. Mecmûada Bulunan Şairlerin Yaşadıkları Yüzyıllar	56
3.3.4. Mecmûadaki Şiirlerde Kullanılan Nazım Şekilleri ve Şiir Dağılımı	59
3.3.5. Mecmûada Bulunan Şiirlerin Vezne Göre İncelemesi (Aruz ve Hece) ...	60

3.3.6. Metnin Kuruluşunda İzlenen Yöntem	61
4. ŞİİRLER	63
5. SONUÇ.....	173
6. DİZİN	175
6.1. Şiir Dizini	175
6.2. Şair Dizini	187
7. SÖZLÜK.....	189
KAYNAKLAR	196
EKLER.....	204
EK A: Mecmûanın Tıpkıbasımı	204



ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil: 3.1 Şairlerin Yüzyıllara Göre Dağılımı.....	58
Şekil: 3.2. Mecnûada Bulunan Nazım Şekillerinin Dağılımı.....	60
Görsel 1: Mecnûanın İç Kapak Sayfası.....	204
Görsel 2: Sayfa 1a	205
Görsel 3: Sayfa 2b.....	206
Görsel 4: Sayfa 3a	207
Görsel 5: Sayfa 4b	208
Görsel 6: Sayfa 5a	209
Görsel 7: Sayfa 6b.....	210
Görsel 8: Sayfa 7a	211
Görsel 9: Sayfa 8b	212
Görsel 10: Sayfa 9a	213
Görsel 11: Sayfa 10b.....	214
Görsel 12: Sayfa 11a	215
Görsel 13: Sayfa 12b	216
Görsel 14: Sayfa 13a	217
Görsel 15: Sayfa 14b.....	218
Görsel 16: Sayfa 15a	219
Görsel 17: Sayfa 16b.....	220
Görsel 18: Sayfa 17a	221
Görsel 19: Sayfa 18b.....	222
Görsel 20: Sayfa 19a	223
Görsel 21: Sayfa 20b.....	224
Görsel 22: Sayfa 21a	225
Görsel 23: Sayfa 22b.....	226
Görsel 24: Sayfa 23a	227
Görsel 25: Sayfa 24b.....	228
Görsel 26: Sayfa 25a	229
Görsel 27: Sayfa 26b	230

Görsel 28: Sayfa 27a	231
Görsel 29: Sayfa 28b	232
Görsel 30: Sayfa 29a	233
Görsel 31: Sayfa 30b	234
Görsel 32: Sayfa 31a	235
Görsel 33: Sayfa 32b	236
Görsel 34: Sayfa 33a	237
Görsel 35: Sayfa 34b	238
Görsel 36: Sayfa 35a	239
Görsel 37: Sayfa 36b	240
Görsel 38: Sayfa 37a	241
Görsel 39: Sayfa 38b	242
Görsel 40: Sayfa 39a	243
Görsel 41: Sayfa 40b	244
Görsel 42: Sayfa 41a	245
Görsel 43: Sayfa 42b	246
Görsel 44: Sayfa 43a	247
Görsel 45: Sayfa 44b	248
Görsel 46: Sayfa 45a	249
Görsel 47: Sayfa 46b	250
Görsel 48: Sayfa 47a	251
Görsel 49: Sayfa 48b	252
Görsel 50: Sayfa 49a	253
Görsel 51: Sayfa 50b	254
Görsel 52: Sayfa 51a	255
Görsel 53: Sayfa 52b	256
Görsel 54: Sayfa 53a	257
Görsel 55: Sayfa 54b	258
Görsel 56: Sayfa 55a	259
Görsel 57: Sayfa 56b	260
Görsel 58: Sayfa 57a	261
Görsel 59: Sayfa 58b	262
Görsel 60: Sayfa 59a	263

Görsel 61: Sayfa 60b.....	264
---------------------------	-----



TABLOLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo: 3.1. Mecnûada Bulunan Şairler ve Şiir Sayıları	56
Tablo: 3.2. Mecnûada Bulunan Şairlerin Yaşadıkları Yüzyıllar.....	57
Tablo: 3.3. Nazım Şekilleri ve Şiir Dağılımı	59
Tablo: 3.4. Şiirlerin Vezne (Aruz ve Hece) Göre Dağılımı	60
Tablo: 3.5. Transkripsiyon Alfabesi	62



KISALTMALAR DİZİNİ

bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
krş.	: Karşılaştırınız
S.	: Sayfa
s.	: Sayı
vs.	: Vesaire
vb.	: Vebenzeri
yy.	: Yüzyıl
t.y.	: Tarih yok



1. GİRİŞ

1.1. Kastamonu Âşıklık Geleneği ve Kastamonulu Âşıklar

Köklü kültüre sahip Kastamonu pek çok tarihî yapının da bir arada bulunduğu bir şehirdir. Kastamonu Kalesi, pek çok türbe/cami ve saat kulesi şehirde bulunan tarihî kültürel eserlerin başında gelmektedir. Tüm bu kültürel alanların yanı sıra âşıklık geleneği de Kastamonu’da oldukça köklü bir gelenektir. Kaynağı İslâmiyet’in kabulünden önceki sözlü edebiyat olan âşık edebiyatı, yüzyıllar içinde gelişerek günümüze kadar ulaşmıştır. Âşık edebiyatı halk kültürünün en önemli yapı taşı ve kaynaklarından biridir. Zirâ âşık edebiyatındaki koşma, destan, ağıt ve mâni vb. ürünlere baktığımız zaman onların içinde halkın sosyo-kültürel yapısına, inancına, gelenek ve göreneklerine dair önemli bilgilere ulaşabilmek pekâlâ mümkündür.

Yıllar içinde süregelen gelenekte görülüyor ki âşık edebiyatının sürdürülebilirliğini sağlayan bazı önemli mekânlar yer almaktadır. Bunların en önemlisi kahvehâneler olmak üzere, pek çok tekke ve hanlar âşıkların icrâ mekânı olup, âşık edebiyatının gelecek kuşaklara aktarılması için önemli yerler olmuştur.

Âşık edebiyatının günümüze kadar ulaşmasının en önemli sebeplerinden biri de âşıkların diyâr diyâr ellerinde saz ile dolaşp, dolaştığı şehirlerde şiirlerini icrâ etmesidir. Âşıkların etrafında toplanan; edebiyata, sanata, şiire, halk şiirine ilgi duyan insanların zihinlerine yahut mecmûalara/cönlere kaydettikleri şiirler ile bu âşıklık geleneğinin gelecek nesillere ulaşması sağlamıştır.

Kültürel farklı alanlarda kendinden söz ettiren Kastamonu’da âşıkların ve âşıklık geleneğinin özellikle 19. yüzyılda kendini gösterip, gücünün artması da Kastamonu’yu bu hususta başka bir yere taşıyan önemli bir konu olmuştur. Âşıklık geleneğinin yaygınlaşmasında Kastamonu’nun konumu bilhassa önem arz etmiştir. Ali Yakıcı bu konuda şu bilgileri vermektedir:

“O yıllarda Kastamonu, Osmanlı İmparatorluğunun başkentliğini yapmış olan İstanbul gibi bir kültür başkentine giderken önemli bir kültürel köprü ve şairlerin uğrak merkezi konumundadır. Özellikle, İstanbul’a gitmek üzere yola çıkan âşıklar, Kastamonu’da misafir olmuş, burada âşık toplantılarına ve âşık fasıllarına katılmış, yaşadığı kültür ortamından getirdiği usta malı şiirlerle, ya da katıldığı müsamerelerde ortaya koyduğu güzelleme, taşlama, atışma ve muammalarla âşıklık geleneğine renk kazandırmıştır. (2003: 167).

Bununla beraber bazı usta âşıklar Kastamonu’da uzun yıllar yaşamış ve burada yeni âşıkların yetişmesini sağlamışlardır. Diğer yandan “o yıllarda Kastamonu’ya bağlı olan Çankırı Yapraklı’da panayırlar kurulur ve bu panayırlara civar şehirlerden pek çok kişinin katılımıyla birlikte âşıklar da katılmış. Panayıra gelen âşıkların mutlaka Kastamonu’ya uğradığı hatta bir süre de Kastamonu’da yaşadıkları” bilgisi kaynaklarda yer almaktadır (Akman, 2018: 275). Bu panayırlarda “yerli şairler ile şehir dışından gelenler arasında muamma asmak, nazireler söylemek gibi çeşitli şekillerde yarışmalar yapılırdı. Yarışmayı kazanan şair kendisine ve memleketine ün kazandırır. Erzurumlu Emrah, Geredeli Dertli, Seyrânî, Tokatlı Nûrî, Bayburtlu İrşâdî bu panayırlarda şiirlerini icrâ etmişlerdir” (Onay, 1930: 4).

Burada zikredilecek ve aynı zamanda da çalışmada şiirleriyle adından bahsettiren en önem isim kuşkusuz Erzurumlu Emrâh olacaktır. Zirâ Erzurumlu Emrâh ile ilgili yapılan çalışmalarda, Emrâh’ın her âşık gibi diyâr diyâr gezdiği ve gezerken de uğrayıp, sonrasında uzun süre yaşadığı yer olarak Kastamonu gösterilmektedir.

“Emrâh’ın Kastamonulu kadın şair olan Feride Hanımla birlikte şiirler söylediği görülmektedir. Feride Hanım’ın 1253/1837 yılları arasında yaşadığı bilinmektedir. Aynı zamanda bu tarih, Erzurumlu Emrâh’ın memleketinde ayrılış tarihidir. Feride Hanım, evlilik yaptığı 1268/1852 yılları arasına kadar Kastamonu’da yaşamıştır. Buna göre Erzurumlu Emrâh’ın Kastamonu’ya ilk ayak bastığı tarihi 1852’den önce de aramak gerekmektedir” (Akman, 2011: 14).

Bir âşıklık kolu oluşturan Erzurumlu Emrâh usta-çırak geleneğini de Kastamonu’da yansıttığı görülmüştür. Öyle ki “Erzurumlu Emrâh etkisi görülen Kastamonulu âşıkların başında Kemâlî yer alır” (Abdulkadiroğlu, 1997: 26-30). Gerçek adı Mustafa olan Kastamonulu Âşık Kemâlî’ye mahlasını ustası Erzurumlu Emrâh’ın verdiği bilinmektedir. Sagıp Atlı bu konuda şu bilgileri verir: “ Mustafa, üç dört ay gibi kısa bir süre ustasıyla birlikte hem âşık meclislerinde hem de çeşitli toplantılarda saz çalarak sanatını geliştirdi. Kısa zaman içinde kendi âşıklık sanatını geliştiren ve ustalık mertebesine gelen Mustafa’ya Erzurumlu Emrâh ‘Kemâlî’ mahlasını verdi” (2017: 50).

Bu noktada gelenek içinde yetişmiş sözü edilen bu âşıklar şu şekilde sıralanabilir: Kemâlî, Fevzî, İhsan Ozanoğlu, Âşık Meydânî, Âşık Yorgansız Hakkı Çavuş, Âşık Celâlî, Çörekçizâde Âşık Nâbî gibi isimlerdir. Bu âşıklar Kastamonu’da âşıklık geleneğinin önemli ölçüde gelişmesini ve güçlenmesini sağlayan isimlerdir.

Tüm bu bilgiler ışığında diyebiliriz ki “Kastamonu âşıklık geleneği içinde yer alan, 19. yüzyılda yetişmiş olan büyük âşıklardan Erzurumlu Emrâh ve Âşık Dertli’nin etkisinde köklü bir gelenek oluşmuştur. Akabinde Erzurumlu Emrâh kolunu temsilen İhsan Ozanoğlu, Dertli kolunu temsilen ise Yorgansız Hakkı Çavuş gibi usta âşıklar yetişmiştir (Yakıcı, 2003: 169).

“Kastamonu Kaynaklı Şiir Mecmûası I” adlı bu çalışma; Kastamonu âşıklık geleneği içinde yetişen Âşık Meydânî (25-27-28-32-34-36 numaralı şiirler), Âşık Fevzî (12-22-52-53-55-63), Çörekçizâde Âşık Nâbî (7-39-40-43-46) gibi âşıkların şiirlerini ihtivâ etmesi ve mecmûada daha önce yayımlanmadığı kanaatinde olduğumuz şiirlerin bulunması oldukça önemlidir. Şunu burada belirtelim ki gün ışığına çıkmamış mecmûaların hiç kimseye faydası yoktur. Bu konuda Yakıcı şu önemi bilgileri aktarmıştır:

“Bu bağlamda yapılacak olan çalışmalar sonucunda âşıklara ait elde edilen tüm cönk veya mecmûalar gün yüzüne çıkarıldığında, Kastamonu başta olmak üzere kültür ve edebiyat tarihimize ev sahipliği yapmış olan İstanbul, Konya, Kayseri, Kars, Adana, Sivas, Erzurum gibi kültür merkezlerinde doğan gelenek esas şekilde ortaya konulacak, hem de düzenli, eksikliği az bütüne yakın bir âşıklık geleneği içinde oluşmuş külliyyat, Türk edebiyatına kazandırılmış olacaktır (2003:169).

Bu çalışmada mecmûadaki şiirler Arap alfabesinden Latin alfabesine aktarılmıştır. Daha sonra da mecmûadan faydalanmak isteyen araştırmacılar için ise metnin tıpkıbasımını çalışmanın sonuna ilâve edilmiştir.

Mecmûada derkenara yazılan şiirler dipnotta belirtilmiştir. Mecmûadaki vezin ve kafiye hataları, eksiklikler, fazlalıklar gibi kusurları olabildiğince düzeltmeye çalışılmıştır. Bu hususta fazla heceler “()” içinde, bizim ilâvelerimiz ise “[]” içinde gösterilmiştir. Okunmasında tereddüt görülen bazı kelimeler ise tıpkıbasımında yer aldığı şekli ile gösterilmiştir.

Son yıllarda mecmûalar üzerine yapılan çalışmaların artması sevindiricidir. Tez çalışmamızın, mecmûa sayfaları arasından sıyrılıp gün yüzüne çıkan bu yeni şiirleri ile birlikte ilgili şairin biyografisine veya şiir külliyyatına katkı sağlayacak olması ve bununla beraber Kastamonu âşıklık geleneği içinde yetişen fakat pek az şiiri bilinen âşıkların yeni şiirlerinin kültür ve edebiyatımıza kazandırılacak olması oldukça önemlidir.

1.2. Mecmûalar Hakkında Genel Bilgi

Yazma eserler kütüphanelerinde genellikle anonim, el yazması birtakım eserler yer almaktadır. Bu eserler şekil bakımından tıpkı defter biçimindedir. Bunların alttan yukarıya, uzunlamasına açılanlarına "cönk", sağdan sola, soldan sağa, bugünkü eserlerde olduğu gibi düzenlenmiş olanlarına da "mecnûa" adı verilmektedir (Elçin 1997: 11; Türkçe Sözlük 2005: 374-375).

Cönklerin çoğunun yaprak veya sayfa numaraları yoktur. Cönklerin enleri ve boyları genellikle aynı olmayıp birbirini tutmamaktadır. Bunların bazıları sığır dili şeklinde, bazıları ise deftere benzemektedir (Taşlıoava, 2006: 91). Genellikle tek bir elden çıkmayan cönklere göre ekserî olarak mecmûaların tek bir elden çıktığı ve çoğunun sayfa numaralarının olduğu görülmektedir.

Çalışmamıza konu olan ve Kastamonu’da ele geçen, Prof. Dr. Eyüp Akman’ın arşivinde bulunan mecmûa da tek elden çıkmıştır.

Çalışmamızın temel konusu olan mecmûalar, edebiyat ve kültürel birikimimiz açısından oldukça büyük öneme sahip eserlerdir. Mecmûa, kelime kökeni olarak Arapça bir kelime olup, Ferit Devellioğlu’nun sözlüğünde, “Cem olunmuş, toplanmış, bir araya getirilmiş şey” (2006: 904) şeklinde geçer. *Kamûs-ı Türki*’de ise, “Toplanıp biriktirilmiş ve tanzim ve tertip edilmiş şeyler heyeti, Ulûm ve fûnûn ve edebiyata müteallik mebâhisi câmi olarak neşr olunan risâle” (Sami, 2014: 999) anlamındadır.

Sözlük tanımı ve bir edebiyat terimi olarak karşılığını aktardığımız mecmûa hususunda pek çok kıymetli çalışmaları olan M. Fatih Köksal, mecmûayı “farklı kişilere ait metinlerin /metin parçalarının toplanıp bir araya getirildiği eserler” (2012: 83) olarak tanımlamaktadır.

Mecmûanın tanımı hakkında Mustafa Uzun’un görüşü de şöyledir: “Mecmûalar, genelde bir yahut daha fazla şaire ait çeşitli şekil ve hacimlerdeki düz yazı veya şiirleri içeren derleme türü eserlerdir (2003: 265).

Mecmûalar edebiyattan tarihe, tasavvuftan felsefeye, matematikten tıp ve astronomiye kadar pek çok alanda bilgi sağlayan kaynaklardandır. Mecmûalar özellikle risâle mecmûaları bize o mecmûayı derleyen kişinin eğitim durumu, farklı alanlara olan ilgisi, meşrebi gibi şahsi özellikleri hakkında da bilgi vermektedir (Ağarı, 2018: 596).

Mecmûalar farklı ve birden fazla şairin şiirlerini içerisinde barındırır. Mecmûalar satırlar arasında gizli kalmış mücevherlerdir. Köksal bu konuda, “Özellikle kırk hadis, mi’râciye, yüz hadis, mevlid, şehrengiz, biladiye, hasb-i hâl, kimi mektuplar gibi fazla hacimli olmayan eserlerin geneli bu mecmûaların arasında gizlidir” demektedir (2012:418). Esasen bu gizli kalmış mücevherler gün yüzüne çıkartıldığı zaman derleyeninin şahsî özelliklerinin yanı sıra yazıldığı dönemin; ekonomik, sosyal, siyasî yaşamı, eğlence anlayışı vb. gibi pek çok konuda da önemli malûmatlar sunacaktır.

1.2.1. Mecmûaların Sınıflandırılması

Türk Edebiyatı sahası içerisinde mecmûalar çeşitli özelliklere göre sınıflandırılmıştır. Nazım türü, nazım biçimi, tema ve yapı gibi başlıklar en çok kullanılan sınıflandırma şekli olmuştur. Daha sistemli olması için yapılan tasnif çalışmalarında ilk dikkate değer çalışmayı Agâh Sırrı Levend (2008: 166-167) yapmıştır. Bu çalışmanın ardından mecmûalar üzerinde yapılan araştırma ve inceleme sayıları artmıştır.

Agâh Sırrı Levend mecmûaları beş maddede sınıflandırmıştır:

- a. Nazîreler mecmûaları,
- b. Antoloji niteliğinde seçme şiirler mecmûaları,
- c. Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan mecmûalar,
- ç. Aynı konudaki eserleri içine alan mecmûalar,
- d. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmûalar

Mecmûalar üzerine yapılan bir diğer tasnif çalışması ise Günay Kut’a aittir. Buna göre mecmûalar:

- a. Nazire mecmûaları
- b. Seçme şiir mecmûaları

c. Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya gelmesi ile oluşan mecmûalar

ç. Karışık mecmûalar. Bu tür mecmûalar nazım nesir karışık olabileceği gibi Arapça, Türkçe, Farsça gibi değişik dillerde de yazılmış olabilir.

d. Tanınmış kişilerce veya derleyeni belli kişilerce hazırlanmış mecmûalar (1986: 6/170).

Son olarak bu hususta, Mehmet Gürbüz'ün yalnızca şiir mecmûaları üzerine, derleyiciyi yönlendiren etkenler üzerinden yaptığı mecmûalar tasnifi ise şöyledir:

I. Şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan şiir mecmûaları

1. Gazel mecmûaları (Mecmû'a-i gazeliyyât)
2. Kaside mecmûaları (Mecmû'a-i kasâid)
3. Müstezad mecmûaları
4. Matla mecmûaları (Mecmû'a-i metâli')
5. Beyit mecmûaları (Mecmû'a-i ebyât)
6. Mısra mecmûaları (Mecmû'a-i mesari')
7. Farklı nazım şekilleriyle yazılmış şiirlerden oluşan mecmûalar

II. Şiirlerin konularına göre oluşturulan (tematik) şiir mecmuaları

1. Tarih mecmûaları (Mecmû'a-i tevârîh)
2. Na't mecmûaları (Mecmû'a-i nu'ût)
3. Mu'ammâ mecmûaları (Mecmû'a-i mu'ammeyât)
4. Lügaz mecmûaları (Mecmû'a-i elgâz)
5. Medhiye mecmûaları (Mecmû'a-i medâyah)
6. Şehrengiz mecmûaları
7. Farklı konularda yazılmış şiirleri içeren mecmûalar

III. Nazire mecmûaları

IV. Şairlerin aidiyeti/mensubiyeti esasına göre hazırlanan mecmualar

1. Aynı zümreye (tasavvufî oluşum, meslek grubu vb.) mensup şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar

a. Mevlevî şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar

b. Hurûfî-Bektâşî şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar

2. Aynı coğrafyada ya da aynı şehirde yetişmiş veya aynı milliyete mensup şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar

V. Bir mensubiyet ilişkisi gözetmeksizin belirli şairlerin dîvânlarını/şiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmûalar (2012: 108-112).

Görüldüğü üzere Gürbüz beş ana maddeden oluşan kapsamlı bir tasnif çalışması ortaya koymuştur. Bu tasnif çalışmaları sayesinde mecmualar daha sistematik bir hale gelmiştir.

1.2.2. Mecmûaların Önemi ve Edebiyat Tarihine Katkıları

Mecmûalar, derleme yöntemi ile ortaya çıkmış kültür hazinelerimizdendir. Bu bağlamda Gürbüz şu bilgileri vermektedir: “Bu alan içerisinde üretilmiş eserlerin en önemli özelliği ve ortak paydası derleme çalışmalarıyla oluşturulmuş olmalarıdır. Bu derleme çalışmaları, mürettip (derleyici/derleyen) tarafından ya tek bir alanda gerçekleştirilir yahut birbirinden çok farklı bilim/sanat dallarını kapsayan derlemeler de yapıldığı görülmektedir (2012: 101).

Yukarıda aktardığımız bilgilerden de anlaşıldığı üzere mecmûalar derleme türü ürünlerdir. Derlendiği dönemin kültürel, ekonomik, edebî, tarihî, hukuki, sosyal, sanatsal gibi pek çok alandaki bilgileri bünyesinde taşıdığı ve gelecek kuşaklara bu kültür birikiminin aktarılmasını sağlayan eserler olduğu için kültür ve edebiyat tarihimiz için oldukça kıymetli eserlerdir.

Mecmûalar sayesinde tanınmış bir şairin divanında bulunmayan bir şiirinin tespit edilmesi ya da daha kapsamlı olarak divanı bulunamayan şairlerin divanlarının oluşturulması mümkündür (Ağar, 2018: 596).

Mecmûalar, edebiyat tarihinin büyük bir boşluğunu içeren bilgilerle dolu eserlerdir. Mecmûalar bazen edebiyat tarihinin asıl kaynaklarına yardımcı olur, bazen ise asıl kaynak olarak yer alır. Edebiyat tarihinin birinci dereceden kaynakları olan tezkirelere yansımamış birçok şair, şiir, tür ve belgede de mecmûalar edebiyat tarihinin vazgeçilmez kaynakları durumundadır (Aydemir, 2007: 123).

Mecmûaların önemini, edebiyat tarihine katkılarını Köksal şu maddelerle anlatmıştır:

1. Kaynaklarda adı geçmeyen, unutulmuş şairlerin şiirlerine mecmûalarda rastlamak mümkündür.
2. Bilinen şairlerin bilinmeyen/divanlarında bulunmayan şiirlerine rastlamak bu konuda önemlidir.
3. Şairlerin divanlarındaki şiirlerinin farklı şekillerine (fazla veya eksik beyitler, nüsha farkları vs.) rastlanabilir.
4. Mecmûalar arasında bilinmeyen, varlığı bilindiği hâlde nüshasına ulaşamayan eserlerle de karşılaşılabilir.
5. Bilinmeyen veya kullanılmayan nazım şekilleri, bilinen nazım şekillerinin örneği görülmeyen kafiye tipleri, farklı bend yapıları; yeni türler, edebiyatımızda kullanımına rastlamadığımız aruz kalıpları vb. örneklerle de mecmûalarda karşılaşabiliriz
6. Mecmûalarda, zaman zaman şairlerin hayatıyla ilgili önemli bilgilere de rastlama imkânı vardır.
7. Bazı şiir mecmûalarında, başka şairlerin de şiirleri bulunmakla beraber, özellikle bir şairin şiirlerinin yoğun olduğu görülür.
8. Mecmûalar, şiir sever kişiler tarafından tertip edilen eserlerdir. Bu itibarla derleyeni belli kişiler tarafından toplanan mecmûalarda o şahsın/şairin zevklerini yansıtır.
9. Şiir mecmûalarında genel olarak dönemin zevklerini, edebî tercihlerini vs. anlamak mümkündür (Köksal, 2012: 417-421).

Mecmûalar görüldüğü üzere kültür ve edebiyat tarihimize olan katkılarının çok fazla olduğu eserlerdir. Pek çok mecmûa sayfaları içinde yeni şiirler, yeni şairler ve yepyeni bilgilerin keşfedilmeyi beklediği aşikârdır. Bu eserler gün yüzüne çıkarıldıkça nice taze bilgiler kültür ve edebiyat tarihimize kazandırılmış olacaktır.

1.2.3. Mestap Projesi

Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi anlamına gelen MESTAP, mecmuâ çalışmaları için oldukça önem taşıyan sistematik bir projedir. Köksal'ın öncülüğünde gerçekleşen projede pek çok yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. “*Mecmûa: Eski Türk Edebiyatının Kırk Ambarı*” adlı eserde yer alan Köksal'ın kaleminden çıkmış olan, “*Şiir Mecmûalarının Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)*” adlı makalede bu projenin nasıl çalışacağı hangi usullere uygun olarak yürütüleceği hakkında bilgiler yer almaktadır.

Eski/yazma eserler sayıca fazla olan ancak üzerine çok az çalışma yapılan eserlerdir. Bu bağlamda MESTAP projesi kapsamında bu yazma eserler özellikle yüksek lisans-tezleri şeklinde çalışılması planlanmıştır.

Projenin sonunda yapılan çalışmalardaki tablolar incelendiği zaman yüzlerce hatta binlerce mecmûanın tasnifinden oluşacak bir “bilgi bankası” oluşması amaçlanmıştır. MESTAP projesi ile yıllar alacak bir araştırmanın daha kısa zamanda tamamlanacağını belirtilmektedir. Projenin edebiyat sahası dışında farklı çalışma alanlarına da katkı sağlaması düşünülmektedir (Köksal, 2012: 421).

1.2.4. Mecmûalar Üzerine Yapılan Bazı Çalışmaların Bibliyografyası

Bu bölümde verilen çalışmaların bibliyografyası kitaplar, tezler ve makaleler/bildiriler gibi başlıklarla gruplandırılmıştır. Bu verilen çalışmaların yayım tarihinin günümüze yakın olması dikkate alınarak, alfabetik sıra ile verilmiştir.

1.2.4.1. Kitaplar

Bu bölümde mecmualar üzerinde yapılan yedi kitabın künyesine yer verilmiştir.

Bunlar şu şekildedir:

Aynur, Hatice (vd.) (hızl.), (2012), Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII “Mecmua: Osmanlı edebiyatının kırkambarı”, İstanbul: Turkuaz Yayınları.

Kartal, Ahmet, (2006), Basîrî ve Türkçe Şiirleri, Ankara: Akçağ Yayınları.

Kılıç, Filiz, Orhan Kurtoğlu ve Tuncay Bülbül, (2008), Deniz Ali Baba Dergâhı Postnişini Haydar Cemil Baba (Haydarî) ve Şiirleri, Ankara: GÜ Türk HAMER Yayınları.

Koç Keskin, (2009), Osmanlı Şiirinde Mevlânâ Övgüleri ve Mevlevîlik Unsurları, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Köksal, M. Fatih, (2016), Yâ Kebikeç “Mecmualar Arasında”, İstanbul: Kesit Yayınları.

Mermer, Ahmet, (2006), Türkî-i Basît ve Aydınî Visâlî’nin Şiirleri, Ankara: Akçağ Yayınları.

Zülfe, Ömer, (2006), On Altıncı Yüzyıl Şairi Selikî ve Şiirleri, İstanbul: Edebiyât Yayınevi.

1.2.4.2. Tezler

Bu bölümde mecmûalar üzerine yapılan yirmi dört farklı tez çalışmasının künyesine yer verilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Acar, Burcu, (2020), Konya Büyükşehir Belediyesi Koyunoğlu Müzesi ve Kütüphanesi'ndeki 13215 numaralı Güfte mecmuası ve 14717 numaralı Şiir mecmuasının "Mecmuaların Sistemik Tasnifi Projesi"ne (MESTAP) göre tasnifi, Konya: NEÜ, SBE, (Yüksek Lisans Tezi).

Aksu, Orhan, (2022), Milli Kütüphane 06 mil yz a 949 numaralı şiir mecmuası [İnceleme-metin-mecmuaların sistematik tasnifi projesi'ne (MESTAP) göre tasnifi], Ordu: OÜ, SBE, (Yüksek Lisans Tezi).

Aledemir, Kamil (2015), Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi bölümü 3424 numaralı şiir mecmuası (Mecmua-i Kasa'id) (52a-91a varak) (Transkripsiyonlu metin-inceleme), Sivas: CÜ, SBE, (Yüksek Lisans Tezi).

Azap, Samet, (2010), Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesindeki 11452 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin), Konya: SÜ, SBE, (Yüksek Lisans Tezi).

Bahadır, Savaşkan Cem, (2006), Pervane Beg Mecmu'atü'n-Nezair (261a/291a) Transkripsiyonlu, Edisyon Kritikli Metin, İstanbul: MÜ, TAE, (Yüksek Lisans Tezi).

Boysak, Nail, (2007), Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki 1479, 1591, 2752, 3005 Numaralı Şiir Mecmualarının Tanıtımı ve 2752, 3005 Numaralı Mecmuaların Metni, Konya: SÜ, SBE, (Yüksek Lisans Tezi).

Bozkurt, Firuze, (2007), XV. Yüzyıla Ait Bir Şair Mecmûası, Niğde: NÜ, SBE, (Yüksek Lisans Tezi).

Duyar, Hidayet, (2007), Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'ndeki 11452, 12548, 13596 Numaralı Şiir Mecmualarının Tanıtımı ve 13596 Numaralı Mecmuanın Metni, Konya: SÜ, SBE, (Yüksek Lisans Tezi).

Ergin, Sebahat, (2010), Mecmu'atü'l-Eş'ar (İnceleme-Metin), Manisa: CBÜ, SBE, (Yüksek Lisans Tezi).

Erpik, Arzu, (2009), Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 3849 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr'ın 40b-80a Yapraklarının Tenkitli Metni, İstanbul: MÜ, TAE, (Yüksek Lisans Tezi).

Fidan, Gülşah Gaye (Öztürk) (2006), Mevlânâ Müzesi'nde Bulunan Bir Mevlevî Şiirleri Mecmu'ası (Mecmu'a-i Eş'âr), Gaziantep: GÜ, SBE, (Yüksek Lisans Tezi).

Gılıç, Naci, (2004), Mecmû'a-i Kasâ'id-i Türkiyye'nin İçerik Yönünden Değerlendirilmesi, Niğde: NÜ, SBE, (Yüksek Lisans Tezi).

Gıynaş, Kamil Ali, (2009), Milli Kütüphanedeki Yz A 803 Numaralı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni, Konya: SÜ, SBE, (Yüksek Lisans Tezi).

Güleryüz, Özlem Seçkin, (2008), Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Bölümü 4078 Numarada Kayıtlı 16. Yüzyıla Ait Bir Şiir Mecmuası (51a-100b) (Çeviriyazılı Metin), İstanbul: MÜ, TAE, (Yüksek Lisans Tezi).

Gülmez, Erhan, (2022), Milli Kütüphane 06 HK 1721 numaralı Güfte Mecmuası [İnceleme-metin-Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi'ne (MESTAP) göre tasnifi, Ordu: OÜ, SBE, (Yüksek Lisans Tezi).

Gündüz, Emrah, (2010), Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesindeki 13461 Numaralı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni, Konya: SÜ, SBE, (Yüksek Lisans Tezi).

Kaya, Tufan, (2007), Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesindeki 13467 Numaralı Şiir Mecmuasının Metni, Konya: SÜ, SBE, (Yüksek Lisans Tezi).

Karaman, Muhammet, (2008), Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 3849 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr'ın 1-b/40-a Yapraklarının Tenkitli Metni, İstanbul: MÜ, TAE, (Yüksek Lisans Tezi).

Kavaklıyazı, Ahmet, (2010), Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesindeki 13450 Numaralı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni, Konya: SÜ, SBE, (Yüksek Lisans Tezi).

Kaynak, Arife, (2019), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı OE_YZ_0593 ve BEL_YZ_K0640 numaralarında kayıtlı mecmuaların, "Mecmuaların sistematik tasnifi projesi'ne" (MESTAP) göre tasnifi, Karaman: KMÜ, SBE, (Yüksek Lisans Tezi).

Şahin, Özlem, (2008), Mecmua-i Eş'ar ve Fevaid (TDK A/418), (İncelemeMetin-Sözlük-Tıpkıbasım), Kayseri: EÜ, SBE, (Yüksek Lisans Tezi).

Şirin, Sezgin, (2008), Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Kitaplığı 3849 Numarada Kayıtlı Mecmu'a-yı Eş'arın (80a-120a) Yapraklarının Tenkitli Metni, İstanbul: MÜ, TAE, (Yüksek Lisans Tezi).

Uyaniker, Nursel, (2006), Pervâne Beğ Mecmuası'nın İlk Yüz Varağında (1a-100b) Halk Kültürü İle İlgili Unsurlar (Atasözleri-Deyimler-Halk İnanışları), İstanbul: MÜ, TAE, (Yüksek Lisans Tezi).

Yilter, Sait, (2006), Mecnû'a-i Kasâ'id ve Gazeliyyât (Mecnû'a-i Devâvîn) (Halet Efendi Mülhakı, Süleymaniye Ktp. no: 245)(inceleme-metin-tıpkıbasım), Kayseri: EÜ, SBE, (Yüksek Lisans Tezi).

1.2.4.3. Makaleler / Bildiriler

Bu bölümde ise mecmûalar üzerine yapılan on altı adet makale/bildirilerin künyesine yer verilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Adak, Abdurrahman, (2009), “Şeyh Cüneyd-i Zokaydî ve Mahtut Bir Şiir Mecmuası”, Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi, 1, 133–139.

Aydemir, Yaşar, (2007), “Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler”, Türkoloji Araştırmaları, 2 / 3, 122–137.

Erdoğan, Kenan, (2008), “Bir Bektaşî Şairi: Üsküdarlı Rızâ Râmî ve Yeni Bulunan On İki Şiiri”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 47, 51–66.

Gültekin, Hasan, (2010), “Düzenleyeni Bilinmeyen Bir Nazire Mecmuası: Mecnû'a-i Nezâyir”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 27/1, 107–122.

Hakverdioğlu, Metin, (2008), “Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası”, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 25, 131–144.

Kalpıklı, Mehmet, (2010), “Eski Mecmualar Arasında: 18. Yüzyılın Başında Kızkulesi”, Kebikeç, 10, 273–276.

Kaya, Bilge, (2005), “Nazire Mecmuaları ve Hisâlî'nin Metâliü'n-nezâ'ir'i”, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8, 47–56.

Kaya, Bilge, (2005), “Muharrem Ayı ve Kerbela Mersiyeleri”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 33, 501–519.

Kılıç, Filiz ve Bülbül, Tuncay, (2008), “Haydar Cemil Baba’nın Muhiplerinden Süleyman Saltık’ın Düzenlediği Mecmuadaki Yayınlanmamış Şiirler”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 47, 15–42.

Köksal, M. Fatih, (2007), “Mecmûatü’n-nezâir’in Neşri Üzerine”, II. Kayseri ve Yöresi Dil Kültür ve Edebiyat Bilgi Şöleni, Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, 11-13 Nisan 2006. Kayseri, 737–758.

Köksal, M. Fatih, (2008), “Mecmûatü’n-nezâir’in Tanınmayan Bir Nüshası ve Düşündürdükleri”, I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı, 10-16 Nisan 2008. İzmir: Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, 2443–2452.

Köksal, M. Fatih, (2009), “Seyyid Nesîmî’nin Yayınlanmamış Şiirleri”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 50, 77–135.

Köksal, M. Fatih, (2010), “Bir Şiir Mecmuasından Hareketle Kerbela Literatürüne Ekler”, Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ (Uluslararası Kerbela Sempozyumu), 20–22 Mayıs 2010, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 2, 351–378.

Köksal, M. Fatih, (2010), “Biyografik Kaynak Olarak Şiir Mecmuaları ve İshakzâde Fevzî Mecmuası”, Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Klâsik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu, 6–8 Mayıs 2010, Nevşehir Üniversitesi, Nevşehir.

Kurtoğlu, Orhan, (2008), “Hurufî-Bektaşî Edebiyatına Dair Bir Şiir Mecmuası”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 45, 25–35.

Kurtoğlu, Orhan, (2009), “Nazire Mecmualarına Göre Necâtî Beğ’in Klâsik Türk Şiirindeki Konumu”, Ölümünün 500. Yılında Şâir Necâtî Anısına I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu, 15-17 Nisan 2009, Kocaeli, 466–475.

2. MECMÛANIN TANITILMASI

2.1. Nüşhâ Tavsifi

Tezimize konu olan mecmûanın tavsifi şu şekildedir: Mecmûa 16,5×12 mm dış ölçülerindedir. İç içe iki karton ciltli olup dış kapağın üzerine bordo renginde kâğıt yapıştırılmıştır. Mecmûa baş ve son iki kapak sayfalarından başka otuz beş varaktan oluşmaktadır. Bununla birlikte bir adet varağın koptuğu da anlaşılmaktadır. Mecmûa iki yanı kırmızı çizgilerle çizilmiş ve koyu saman sarısı renginde, çizgili bir okul defteri görünümündedir. Sayfaları numaralandırılmış olup, çift sayılar defterin sağ üst kısmında, tek sayılı sayfa numaraları ise defterin sol üst kısmında yer almaktadır. Defterin derkenarlarına da zaman zaman şiirler ilâve edildiği görülmektedir.

Mecmûanın başındaki iç kapak sayfasında “Yâ Âli” ve “İmam Köy” yazıları bulunmaktadır. Mecmûanın ikinci kapağının başında ise kurşun kalem ile yazılmış temellük kaydı bulunmaktadır:

“Haza mecmuâ Mergüze nahiyesinin İslam karyesinden Fazlızâde Molla Bekir Âgâhındır. Kimse mâni’ olmaya. 5 Muharrem 318. Fiati 20 gurus”. “Buradan da anlaşılacağı üzere mecmûa, 5 Mayıs 1900 senesinde, 20 kuruşa, şuan Kastamonu’nun bir ilçesi olan İhsangazi, eski adıyla Mergüze bölgesinden Molla Bekir Âgâh tarafından satın alınmıştır. Demek oluyor ki mecmûanın derlenme tarihi 1900 yılından öncedir. Bu kaydın dışında, mecmûanın kim tarafından yazıldığına dair herhangi bir bilgi yoktur” (Akman, 2021: 87).

Mecmûanın iç kapağında sonradan kurşun kalem ile ilâve edildiği anlaşılan Emrâh’ın “*Ey sabâ derdim yürü dildâre söyle ağlasuñ /Hasb-i hâlim ol lebi sükkâre söyle ağlasuñ*” beyiti ile başlayan “*söyle ağlasun*” redifli şiiri bulunmaktadır. Birinci sayfasında ise Fuzûlî’nin, “*Ey vücûdı kâmilîñ esrâr-ı hikmet masdarı/ Masdarı zâtıñ olan eşyâ sıfâtıñ mazharı*” beyiti ile başlayan gazeli yer almaktadır.

Defterin baş ve son kapaklarında rakamlar ile hesap işlemleri yapılmıştır. Bununla birlikte de birkaç kısa kısa ibâreler yer almaktadır. Örneğin; son kapak sayfasında sayfanın en alt kısmında baştan sona kadar sırası ile Arap harflerinin yazıldığı görülmektedir.

Mecmûa, tek elden çıktığı anlaşılan, okunaklı bir nesih yazısı ile yazılmıştır. Mecmûanın 60. sayfasından son sayfasına kadar olan bölümde Arapça dualar yer almaktadır. Arapça olan bu duaları çalışmanın dışında bırakıldı.

Baş: [1]

Ey vücûdı kâmilîñ esrâr-ı hikmet masdarı

Masdarı zâtîñ olan eşyâ sıfâtîñ mazharı

Son: [99]

Eşrefî zevki hakikatîñ bulur ‘ârif olan

Çünkü her dağı devirân ‘âşık-ı şîrîn olmaz

2.2. Mecmûanın Tertip Hususiyetleri

Toplam 35 varaktan oluşan mecmûada gazel, mersiye, koşma, terki-i bend, terci-i bend, muhammes, ayaklı kalenderi, kalenderi, bahr-i tavîl, musammat gibi türlü nazım şekillerinde 99 adet şiir bulunmaktadır. Mecmûa derleyicisi bazı şiirlerin üzerine tür veya çeşidini (gazel vb.), bazı şiirlerin üzerine de ek olarak şairin adı yazılmıştır. Örneğin; [1a] sayfasındaki Fuzûlî’nin “*Ey vücûdı kâmilîñ esrâr-ı hikmet masdarı/ Masdarı zâtîñ olan eşyâ sıfâtîñ mazharı*” beyiti ile başlayan (2 numaralı) şiirde derleyicinin “Gazel” başlığı kullandığı görülmektedir. Yine defterin [2b] sayfasında Tûrâbî’ye ait olan (3 numaralı) bir Kerbelâ Mersiyesi’nin “Cenâb-ı Tûrâbî” başlığı ile başlıklandırılmıştır. Ancak mecmûa derleyicisinin kayıtlı şiirleri nazım şekli, nazım türü, vezinlerine göre sistematik bir şekilde verdiğini söylemek mümkün değildir. Derleyici mecmûanın ana sayfalarındaki şiirler bittikten sonra derkenarlara başka şiirler kaydetmiştir.

Mecmûa içerisinde Alevî-Bektâşî inanç sistemini yansıtan şiirler bulunmaktadır. Bu şiirler ağırlıklı olarak gazeldir. Mecmûada Kerbelâ olayını anlatan mersiyele de vardır.

Mecmûadaki şiirler hem aruz ölçüsü (63 adet) ile hem de hece ölçüsü (36 adet) ile yazılmışlardır. Mecmûadaki şiirlerin tamamı Türkçedir.

2.3. Mecmûa Derleyicisinin Şair Tercihleri

İncelediğimiz mecmûada toplam 38 şair bulunmaktadır. Bu mecmûa mürettibinin şairleri hangi hususlara göre tercih ettiğini tespit etme gayretinde bulunuldu. Elde ettiğimiz veriler şunlardır:

1. Mecmûa içerisinde en fazla şiiri bulunan Hâyâlî ve “Emrâhî” mahlaslı Erzurumlu Emrâh’tır. Mecmûada Hayâlî’nin on üç, Erzurumlu Emrâh’ın ise on iki şiiri bulunmaktadır.
2. Mecmûada Alevî-Bektâşî inanç sistemine mensup şairler de yer almaktadır. Örnek: Nesîmî, Hayretî’dir.
3. Mecmûada Kastamonu ve çevresindeki şairlere de yer verilmiştir. Örnek: Meydânî, Fevzî, Figânî, Zahmî’dir.
4. Mecmûa derleyicisi mutasavvıf şairlere ve şiir örneklerine de yer vermiştir. Örnek: Yûnûs Emre’dir.
5. Mecmûa derleyicisinin hem âşık edebiyatı sahasına hem de divan edebiyatı sahasına mensup şairlerin şiirlerini kaydetmesi onun her iki edebiyat sahası ile de yakından ilgili bir kimse olduğunu göstermektedir.
6. Bunun yanı sıra mecmuada Tokatlı Nûrî, Erzurumlu Emrah, Fevzî, Meydânî, Nabî gibi usta-çıraklık geleneği içerisinde yetişmiş âşık edebiyatının önemli şairleri yer almaktadır.
7. Mecmûada divan edebiyatının önemli isimleri de bulunur. Örnek: Fuzûlî, Nef’î, Nesîmî, Hayâlî, Enderunlu Vâsîf’dır.

2.4. Mecnûa Derleyicisi

Mecnûa derleyicisi hakkında defter içerisinde herhangi bir malûmat yoktur. Ancak mürettibin kimliği tespit edilmese de mecmûayı tertip ederken gösterdiği hassasiyet ve mecmûa içerisine aldığı şair/şiiirlerden yola çıkılarak onun, eğitim ve edebî zevki hakkında tahminlerde bulunulabilir. Çünkü mecmûalar, derleyicinin edebî zevk ve estetiği doğrultusunda oluşturulmuş eserlerdir.

Bu noktada, önceki bölümlerde de değindiğimiz gibi derleyicinin, şair ve şiiir tercihlerinden, okunaklı nesih yazısından yola çıkarak mürettibin tahsil görmüş ve edebî zevke sahip ve hatta Alevi-Bektâşî şiiir geleneği içerisinde yetişmiş şairlere ve şiiirlere ilgi duyan bir kimse olduğu söylenebilir. Kastamonulu şairlerin şiiirlerinin de mecmuânın içinde yer alması derleyicinin âşık tarzı şiiir geleneği ile de yakından ilgili olduğunu göstermektedir.

3. MECMÛANIN İNCELENMESİ

3.1. Mecmûada Yer Alan Şairler

3.1.1. 13. Yüzyıl Şairleri

3.1.1.1. Yunus Emre: XIII. asırda yaşamış büyük mutasavvıf şairlerin biridir. Yunus Emre'nin şiirlerinden iyi bir tahsil gördüğü anlaşılmaktadır. Yunus Emre'nin bilinen iki eseri vardır (Tatçı, 2014:1). Mecmûada Yunus Emre'ye ait (89 numaralı) 16'lı hece ölçülü 1 musammat ve (90 numaralı) 1 gazel yer almaktadır.

3.1.2. 15. Yüzyıl Şairleri

3.1.2.1. Halîlî: Diyarbakırlıdır. Asıl isimi Halîl İbrâhîm olarak bilinmektedir. Halîlî'nin gençlik yıllarında İznik'e gelip yerleştiği ve burada ilimî hayatına başladığı rivâyet edilmektedir. Halîlî'nin Fûrkat-nâme ve Dîvân olmak üzere iki eseri vardır (İsen, 1997: 1). Çalışma içinde Halîlî'ye ait (94 numaralı) 1 gazel bulunmaktadır.

3.1.3. 16. Yüzyıl Şairleri

3.1.3.1. Rûhî: Bağdatlıdır. Asıl adı Osman olarak bilinmektedir. Bağdat'ta doğduğu için de Bağdâdî (Bağdatlı Rûhî) olarak da tanınmaktadır. 16. yüzyılın önemli divân şairlerindendir. Rûhî'nin bilinen tek eseri Divân'ıdır. Divân Prof. Dr. Coşkun Ak tarafından çalışılmıştır. (Öztoprak, 2001: 11-12). Çalışmada Rûhî'ye ait (87 numaralı) 1 gazel bulunmaktadır.

3.1.3.2. Emrî: Edirne'de doğmuştur. Ailesi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Emrî'nin Divânı ölümünden sonra tertip edildiği kaynaklarda yer almaktadır. Yekta Saraç (1991) şairin divânı üzerine tenkitli bir çalışma ortaya koymuştur (Saraç, 2014: 3-4). Çalışmada Emrî'ye ait (97 numaralı) 1 semâî bulunmaktadır.

3.1.3.3. Fevrî: Arnavutluk'ta doğmuştur. Asıl ismi Ahmet'tir. Taşköprizâde Ahmed Efendi'den eğitim gördüğü kaynaklarda yer almaktadır (Tarlan, 1948: 55). Mecmûada Fevrî mahlaslı (86 numaralı) müseddes bulunmaktadır.

3.1.3.4. Fuzulî: Türk edebiyatı tarihimiz içerisinde büyük öneme sahip Klasik edebiyat şairidir. Arap, Fars ve Türk dillerini iyi derecede öğrenmiştir. Fuzulî bu üç dilde önemli eserler vermiştir (İpekten, 2020; 25). İncelenen mecmûa içerisinde de

Fuzulî'nin şiirlerine yer verilmiştir. Öyle ki mecmûanın ikinci sayfasında yer alan gazel Fuzulî'ye aittir. Ayrıca mecmûada Fuzulî'ye ait (2- 33- 96 numaralı) 3 gazelin kaydedildiği görülmektedir.

3.1.3.5. Hayâlî: 16. yüzyılın önemli büyük şairlerinden biridir. Asıl adı Mehmet'tir. Bekâr Memî olarak da anılmıştır. Hayâlî divanı Ali Nihat Tarlan tarafından İstanbul kütüphanelerinde bulunan on üç nüsha değerlendirilerek karşılaştırma çalışması yapılmıştır (Kurnaz, 1998: 16). Mecmûada Erzurumlu Emrah'ın şiirleri gibi Hayâlî'nin şiirleri de hacimli bir yer tutmaktadır. Hayâlî'ye ait (37- 38- 41- 44- 45- 48-51- 54- 57- 58- 59- 60- 98 numaralı) 13 gazel mecmûada kayıtlıdır.

3.1.3.6. Hayretî: Gerçek adı Mehmet'tir. Hayretî'nin imâmiyen diye tabir edilen bir insan olduğu rivâyet edilmektedir. Yanı sıra câferî mezhebinden olduğu da belirtilir. Hayretî'nin yaşamı İstanbul'da ve Rumeli'de geçmiştir (Çavuşoğlu, 1981: 5). Çalışmada Hayretî'ye ait (76- 80 numaralı) 2 gazel yer almaktadır.

3.1.4. 17. Yüzyıl Şairleri

3.1.4.1. Kul Nesimî: Asıl adı Ali'dir. Alevi-Bektaşî inançlarını yansıtan şiirleri bulunmaktadır (Öztelli, 1969: 7). Mecmûada Nesimî'ye ait (77 numaralı) 1 gazel bulunmaktadır.

3.1.4.2. Nakşî: Asıl adı Ali'dir. Mutasavvîf bir şair olduğu için manzumelerinde tasavvufî temalar ağırlıklı olduğu görülmektedir. Şiirleri samimî, anlaşılır ve akıcı bir üslûba sahiptir. (Yıdırım, 2020: 22). Mecmûada Nakşî'ye ait (95 numaralı) 1 gazel bulunmaktadır.

3.1.4.3. Nef'î: Erzurumludur. Gerçek adı Ömer'dir. Nef'î'nin iyi bir medrese eğitimi gördüğü, Arapçayı, Farsçayı ve Fars edebiyatını iyi bildiği belirtilmektedir (İpekten, 1998: 49). Çalışmada Nefî'nin şiirleri, toplam şiir dağılımı göz önüne alındığında hacimli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu şiirler (67- 68- 69- 70- 71-72- 73- 74- 75 numaralı) 9 gazellerdir.

3.1.4.4. Rûsûhî: İsmail Ankaravî olarak bilinmektedir. Rûsûhî'nin Ankara, Mısır, Konya ve İstanbul'da yaşamıştır. Yanı sıra şairin bir dönem ticaret yaptığı kaynaklarda yer almaktadır (Zorlu, 2003: 278- 279). Mecmûa içerisinde Rûsûhî mahlaslı (79 numaralı) 1 gazel bulunmaktadır.

3.1.4.5. Şeyhülislam Yahya Efendi: XVII. yüzyılın en büyük gazel şairlerinden biridir. İstanbul’da doğmuştur. Şeyhülislâm Yahya güçlü bir şairdir. Bilgin ve saygın bir kişiliğe sahiptir (Kavruk, 2001: 1). Çalışmada Yahyâ Efendi’ye ait (78 numaralı) 1 gazel bulunmaktadır.

3.1.5. 18. Yüzyıl Şairleri

3.1.5.1. Ankaralı Râzî: Mevlevî bir şairdir. Divân şairliğinin yanı sıra halk şiiri örnekleri de vermiştir. Hatta onun “incinir” redifli şiiri, XVII. yüzyıl şairlerinin söylediği aynı redifli şiire çok benzediği kaynaklarda yer almaktadır (Erdoğan vd. , 2015: 7-12). Mecmûa içinde yer alan Râzî mahlaslı şiir araştırmalarımız sonucunda herhangi bir kaynaktan yayımlanmamış olduğunu tespit ettik. Coğrafi konum, hayat öyküsü, sanatı ve şiir üslubunu incelendiği zaman mecmûadaki şiirin Râzî’ler arasında, Ankaralı Râzî’ye ait olabileceği düşünülmüştür. Mecmûada yer alan bu (15 numaralı) 1 gazel aynı zamanda ilk kez çalışmada yayınlanıyor olması açısından da oldukça önemlidir. Mecmûada Râzî’ye ait başka bir şiir bulunmamaktadır.

3.1.5.2. Râmiz: Râmiz, Kırım’da doğmuştur. Doğum tarihi net olarak belli olmayan Râmiz Mayıs 1811 vefât etmiştir. İstanbul’da eğitim görmüştür. Memuriyet görevini güzel yaptığı için paşalığa kadar yükselmiştir. Matbu bir divançesi vardır (Söylemez, 2003: 154). Şair Râmiz’in mecmûada (92 numaralı) 1 terci-i bendi bulunmaktadır.

3.1.5.3. Sezâyî: Asıl adı Hasan’dır. Kaynaklarda 1699-1670 – 1738 tarihlerde yaşadığı yer almaktadır. Mora yarımadasında Gördes’te dünyaya gelmiştir. Sezâyî, Gülşenî şeyhlerindendir. Tekke ve Divân edebiyatı şairidir. Hasan Sezâyî’nin biri manzum, iki mensur olmak üzere üç eseri vardır. Bu eserleri; Dîvân, Mektûbat, Niyâzî-i Mısrî’nin bir gazelinin şerhi’dir (Özuygun, 2019: 16). Çalışmada Sezâyî’ye ait (62 numaralı) 1 gazel yer almaktadır.

3.1.6. 19. Yüzyıl Şairleri

3.1.6.1. Ceyhûnîler:

a. Zilelidir. Asıl adı Ömer’dir. Kaynaklarda 1847-1912 yılları arasında yaşadığı belirtilmiştir. Bektaşiliğe intisap etmiştir. Hece ile yazdığı şiirinden başka aruz ölçüsüyle de şiirleri de bulunmaktadır. Ustası Âşık Tokatlı Nûrî’dir. Âşık Nuri’ye

nazire yazdığı kaynaklarda yer almaktadır (İvgin, 1996: 7). Mecnûa içinde Ceyhûnî'nin (16 numaralı) 1 koşması bulunmaktadır.

b. Erzurumludur. Bektâşi saz şairleri arasındadır. İstanbul'a gelerek pek çok âşıklara ustalık etmiştir. Hece ve aruzla yazdığı şiirleri bulunmaktadır (İvgin, 1996: 107). Mecnûada (6 numaralı) 1 mersiyesi yer almaktadır.

3.1.6.2. Çörekçi-zâde Nabî: Kastamonuludur. Asıl adı Mehmet'tir. Nâbî asil bir aileye mensup bir şairdir. Ailesinde ulema bulunmakla birlikte babası da müderristir. Nâbî babasından pek çok bilgi ve ilim öğrenmiştir. Kaynaklarda 1284/1865 -1346 yılları arasında yaşadığı yer almaktadır. İyi bir şair olmasının yanında, Nâbî'nin iyi saz çaldığı da rivâyet edilmektedir (Ozanoğlu, 1939: 10). Çalışmada Nabî'nin (7- 39- 40- 43- 46 numaralı) 5 koşması bulunmaktadır. Bunlara daha evvel herhangi bir kaynaktan rastlanmamıştır.

3.1.6.3. Enderunlu Vâsîf: İstanbul doğumludur. Asıl adı Osman'dır. Kaynaklar doğum tarihi ile ilgili bilgi bulunmamakla birlikte 1824-25 yıllarında vefat ettiği bilinmektedir. Enderunlu Vâsîf'ın tek eseri, divânıdır (Gürel, t.y. : 25). Çalışmada Vâsîf'a ait (19-23-26-29 numaralı) 4 gazel yer almaktadır.

3.1.6.4. Erzurumlu Emrâh: Erzurumludur. Ondokuzuncu yüzyılın önemli saz şairlerinden olan Emrâh'ın doğum/ölüm tarihi hususunda kaynaklarda net bilgiler bulunmamaktadır. Erzurumlu Emrah hem heceli ve aruzlu şiirler ortaya koymuştur. Şiir dili akıcı ve sadedir. Şiirlerinde söz sanatı, atasözü ve deyimler, dua ve beddualar görülmektedir. Erzurumlu Emrâh ile ilgili pek çok akademik çalışma yapılmıştır. (Akman, 2011: 1). Çalışmaya konu olan mecnûada Erzurumlu Emrâh'ın şiirleri hacimli bir yer tutmaktadır. Öyle ki Emrâh'a ait (1- 4- 5- 14- 20- 21- 47- 49- 50 numaralı) 9 koşma, (31) 1 kalenderî, (83) 1 ayaklı kalenderî ve (85) numaralı 1 gazel bulunmaktadır.

3.1.6.5. Esrâr Dede: İstanbul'da doğmuştur. Asıl adı Mehmet'tir. İyi bir öğrenim görmüştür. Divân edebiyatı tarzı şiirler ortaya koymuştur. Kalenderîlik ve Mevlevîliğe mensup olduğu kaynaklarda yer almaktadır. Bilinen dört eseri vardır (Horata, 1998: 5-7). Mecnûa içinde Esrâr Dede'ye ait (93 numaralı) 1 mütekerrir müsemmen bulunmaktadır.

3.1.6.6. Eşref: Manisalıdır. Asıl adı Mehmet Eşref'tir. 1847-1912 yılları arasında yaşadığı bilinmektedir. Aydın, iyi bir aileye sahiptir. Şair Eşref pek çok memuriyetliklerde bulunmuş, Fatsa kaymakamlığına kadar yükselmiştir. İstanbul'da yaşadığı bir dönem olmuştur. Burada hem çalışıp hem de şiirler yazmaya başlamış daha sonra siyasî sebeplerden dolayı tutuklanmıştır. Eşref'in beş adet eseri bulunmaktadır. (Çağın, 2019: 31-35). Mecmûa içinde şair Eşref'e ait (99 numaralı) 1 gazel bulunmaktadır.

3.1.6.7. Figânî: Geredelidir. Asıl adı Seyit Ahmet'tir. 1814 -1895 yılları arasında yaşamıştır. Kendi mahallesindeki sübyan mektebinde ilköğrenimini görmüştür. Bir evlilik yapmış ve dört çocuğunun olduğu bilinmektedir. Evlatlarından birini kaybeden Figânî diyar diyar dolaşmaya başlamış; Gerede'ye yakın şehirlerde âşıklık geleneğini icrâ etmiştir. Ustası Dertli'dir. Şair, Çankırılı Pinhânî, Âşık Cudî ve Âşık Nailî gibi isimlerin yetişmesini sağlamıştır. Âşık tarzı şiir söyleyen Figânî'nin klasik edebiyat tarzı aruzlu şiirleri de mevcuttur (İvgin& Koz, 2017: 11). Çalışma içinde Figânî mahlaslı ve Figânî'ye ait (24 numaralı) 1 koşma ve (81 numaralı) 1 gazel bulunmaktadır.

3.1.6.8. Hasan Nazif Dede: Mora yarımadası sınırlarında olan Yenişehir'de dünyaya gelmiştir. 1794- 1861 yılları arasında yaşamıştır. Nazif Dede, iyi bir eğitim almış ve müderrislik yapmıştır. Dergâh ve Melevîhânelerde görev yapmıştır. Divançesi bulunmaktadır. Bu Divançelerin ise dört ayrı nüshası bulunmaktadır (Karakuş, 2013: 6). Divançelerden bir tanesi üzerine Gülbeyaz Karakuş çalışma yapmıştır (bkz. Karakuş, 2013). Mecmûada Nazif Dede'ye ait (10 numaralı) 1 gazel yer almaktadır.

3.1.6.9. Hicrî: Tosya'da doğmuştur. 1875-1920 yılları arasında yaşadığı bilinmektedir. Eğitilmiş bir babanın oğludur. Hicrî de iyi bir eğitim almıştır. Arapça ve Farsçayı iyi bildiği kaynaklarda yer alır. Tosya ile ilgili şiirleri de yer almaktadır. Hatta Tosya Pazar Camisi'nin bitimi üzerine yazdığı dörtlük kitabe hâlinde hâlen durmaktadır. Şairin hayatı saz ve söz eşliğinde pek çok meclislerde geçmiştir. Hicrî'nin şiirleri ağırlıklı olarak klasik edebiyat sahasına aittir (Köker, 1950: 10). Hicrî'ye ait çalışma içinde (82 numaralı) 1 semaî bulunmaktadır.

3.1.6.10. İrşâdî: Bayburtludur. Asıl adı Salih'tir. Doğumu hakkında tereddüt olsa da kaynaklarda 1790, ölümünün ise 1865 yılında olduğu yer alır. İrşâdî çeşitli

sebeplerden dolayı pek çok şehir gezmiştir. İrşâdî hem aruz hem de hece ölçülü şiirler kaleme almıştır. (Tozlu, 2019: 21). İrşâdî'nin mecmûa içinde (56 numaralı) 1 koşması bulunmaktadır.

3.1.6.11. Fevzî: Kastamonuludur. İshak-zâde Hasan Fevzî olarak bilinmektedir. 1857-1917 yılları arasında yaşamıştır. İyi bir eğitim görmüştür. Kaynaklarda Fevzî'nin iki defa evlendiği, üç çocuğunun olduğu belirtilmektedir. Âşık Yesârî Baba'ya çıraklık etmiş ve daha sonra da Âşık Kemâlî'nin çırağı olmuştur. Kastamonulu Fevzî hem âşık edebiyatı hem de divân edebiyatı sahasında eserler ortaya koymuştur (Yaman, 1936: 46). Fevzî'nin dört eseri bulunmaktadır. Bunlar; Fusûl-ı Âşıkân, Hâtırât-ı Fevzî ve iki şiir mecmûası. Şiir mecmûasının biri üzerine Tarık Büyüm, Köksal danışmanlığında bir yüksek lisan tezi hazırlamıştır (Büyüm, 2021). Diğer eserin üzerine ise Akman'ın çalışmaları devam etmektedir. Çalışma içinde Fevzî'ye ait 5 koşma (11- 12- 52- 53- 55 numaralı), 1 bahr-i tavîl (22), 1 muhammes, 1 gazel (63) bulunmaktadır.

3.1.6.12. Meydânî: Kastamonuludur. Asıl adı Hüseyin'dir. Doğum tarihi ile ilgili farklı bilgiler verilmektedir ancak 1896 yılında vefat etmiştir. Akman'nın yeni tespitine göre ise Meydânî 1827 yılında Kastamonu İbnineccar mahallesinde doğmuştur. Bir gözünün a'ma ve ayağının sakat olduğu bilinmektedir. Erzurumlu Emrah'a çıraklık etmiştir. Ünü Saray'a kadar ulaşmış ve "Saray Meydânî şairi" olmuştur. Şiirlerinin çok azı yayımlanmıştır. Sabri Koz'dan Eyüp Akman'a intikal eden bir divânçesi vardır. Torunu Mümin Meydânî de âşıktır (Tan, 1985: 23; Yaman, 1930: 140). Çalışmada Âşık Meydânî'nin şiirleri önemli bir yer tutmaktadır. Mecmûada Meydânî'nin daha evvel herhangi bir kaynaktan yayımlanmadığı düşünülen (25- 27- 28- 32- 34- 36 numaralı) koşmaların yer alması oldukça önemlidir.

3.1.6.13. Nevres: Sakız Adası'nda doğmuştur. 1820/1821-1876 yılları arasında yaşamıştır. Kaynaklarda Cedîd olarak bilindiği de yer almaktadır. Rum asıllı bir aileye mensuptur. İyi bir eğitim almıştır. Farsça ve kitabet bilgileri de öğrenmiş ve kâtiplik yapmıştır. Klasik şiir tarzında eserler ortaya koymuştur (Kaya, 2020: 3). Mecmûada Nevres'e ait (64 numaralı) 1 divân, (65- 66 numaralı) 2 gazel bulunmaktadır.

3.1.6.14. Rıfat Dede: Harputlu olduğu rivâyet edilmektedir. Aynı zamanda hayat hikâyesi hakkında da ayrıntılı bir bilgi yoktur. Mecmûa içinde Kemâlî'ye mahlaslı (35 numaralı) 1 gazel bulunmaktadır. Ancak araştırmalar neticesinde bu gazelin Rıfat

Dede'ye ait olduğu tespit edilmiştir. Mecmûanın incelenmesi bölümünde yer alan “Mecmûada Bulunan Şairler ve Şiir Sayıları” tablosunda iki şairi bir arada vermek uygun görülmüştür.

3.1.6.15. Rüşdî: Manisalıdır. Asıl adı Hasan'dır. Kaynaklarda altın ticareti yaptığı için “Zer-ger” ve “Zer-kâr” mahlaslarını da kullandığı belirtilmiştir. Ağırlıklı koşma tarzı şiirlerinde başarılı olmuştur. Klasik şiir tarzında da eserler vermiş ve divan ve gazel şekillerini tercih etmiştir. Şiirleri genellikle dinî konular içeriklidir. Şiirlerinde ayet ve hadislere yer vermiştir (Güven, 2000:). Çalışmada Rüşdî'ye ait (42 numaralı) 1 koşma yer almaktadır. Bu koşma incelendiğinde de dinî içeriklerin olduğu görülmektedir.

3.1.6.16. Sürûrî: Konya'da doğmuştur. Asıl adı Osman'dır. 1783-1855 yılları arasında yaşamıştır. Âşık edebiyatının önemli isimlerindendir. Sazı ve sözülle ün kazanmıştır. İstanbul'a gitmiştir. Burada dönemin padişahı tarafından takdir edilmiştir. Hem hece hem de aruz vezinli şiirler ortaya koymuştur. Klasik tarz şiirlerinde ağırlıklı olarak Fuzulî'yi örnek almıştır. Âşık tarzı şiirlerde daha başarılı olduğu görülmüştür (Alptekin&Sakaoğlu, 2006: 158). Mecmûa içinde (17 numaralı) 1 koşması bulunmaktadır.

3.1.6.17. Tokatlı Âşık Nûrî: Asıl adı Mahmut'tur. Mahlası Nuri'dir. Şiirlerinde Nûrî mahlasını kullanmıştır. Âşıklık geleneği içinde yer almaktadır. Bu mahlası ona Erzurumlu Emrâh vermiştir. Sivas, Çankırı, Çorum, Ordu, Giresun ve Samsun'da dolaşmıştır. Eğitim hayatı hakkında ayrıntılı bilgi yoktur. Âşık Nûrî'nin âşık tarzı şiirleri açık ve içtendir. Aruzlu şiirleri de mevcuttur. 19. yüzyıla âşıkları gibi divân şairlerinden de etkilenmiştir. Bazı şiirlerinde Fuzulî'nin etkisi açıkça görülmektedir (Onay, 1933: 31). Çalışmada Tokatlı Nûrî'ye ait (9-13-30 numaralı) 3 koşma bulunmaktadır.

3.1.6.18. Tûrâbî: Yanboluludur. Asıl adı Ali'dir. 1785-1875 tarihleri arasında yaşadığı bilinmektedir. Kaynaklarda gençlik yıllarında elinde sazla şehir şehir dolaştığı yer almaktadır. İstanbul'da yaşamıştır. Burada Bektaşîliğe bağlanmıştır. Hacı Bektaş Dergâhı postnişini olarak görev almıştır. Divânı vardır (Altınok, 2006: 9). Baki Yaşa Altınok Tûrâbî Divânı ve Tûrâbî ile ilgili kapsamlı bir çalışma ortaya koymuştur (bkz. Altınok, 2006). Mecmûada Yanbolulu Tûrâbî'ye ait (3 numaralı) 1 mersiye bulunmaktadır.

3.1.6.19. Zahmî: Çankırlıdır. Çocukluğunda başından geçen bir kaza nedeniyle bir bacağı total kaldığından dolayı mahlası Zahmî'dir. Bektâşîliği benimsemiştir. Na't, hicviye ve mirâciye türünde eserleri de vardır. Şiirlerinde sanatlı bir söyleyiş yoktur. Akıcı ve açık bir üslûp görülmez (Onay, 1932: 108-112). Mecnûada Çankırlı Zahmî'ye ait (84 numaralı) 1 gazel bulunmaktadır.

3.1.6.20. Ziyâ Paşa İstanbul doğumludur. Asıl adı hakkında farklı görüşler vardır. İsmi bazı kaynaklarda Abdülhamid Ziyâ, bazılarında Abdülhamid Ziyâeddin şeklindedir. 1829-1880 yılları arasında yaşamıştır. Küçük yaşlarda edebiyata ilgi duymaya başlamıştır. Şiirleri divân şiiri sahasına mensuptur. Fakat halk şiiri tarzında da şiirler ortaya koymuştur. Şairliğinin yanı sıra devlet adamıdır. (Bilgegil, 1979: 1). Çalışmada Ziyâ Paşa'ya ait (91 numaralı) 1 terkib-i bend bulunmaktadır.

3.1.7. Yaşadığı Yüzyıl Bilinmeyen Şairler

3.1.7.1. Kemâl: Mecnûada şair Kemâl ile ilgili kimliğini tespit edebileceğimiz herhangi bir bilgi bulunmadığı için şairin yaşadığı yüzyılın tespiti de yapılamamıştır. Mecnûada (35 numaralı) 1 gazel Kemâl mahlası ile kayıtlıdır.

3.2. Mecnûadaki Şiirlerde Yer Alan Muhtelif İfade ve Kavramlar

Edebiyat tarihimizde kıymetli bir yere sahip olan mecnûalar, aynı zamanda kültür tarihimiz açısından da önemli eserlerdir. Bu eserleri incelediğimiz zaman içerisinde dönemin sosyal hayatına dair pek çok ifadelere, kavramlara ve bilgilere ulaşabilmek mümkündür. Öyle ki örneğin şiirlerde yer alan giyecekler, yiyecekler, çalgılar vb. gibi pek çok kavram o dönemin yaşantısını, sosyal hayatını yansıtabilir.

Çalışmamıza konu olan mecnûadaki şiirleri incelediğimiz zaman söz konusu olan sosyal hayat ile ilgili pek çok ögenin yer aldığı görülmüştür. Tespit edilen bu sosyal hayatın ögeleri *Dini kavramlar, Dini Kişiler, Diğer Şahsiyetler, Çalgı Aletleri ve Musîkî, Değerli Madenler/Paralar, Eşyalar, Giyecekler ve Kumaşlar, Milletler, Savaş Aletleri, Şehirler/Yerleşim Yerleri/ Mekânlar, Yiyecek ve İçecekler, Çiçekler, Dört Unsur (Anâsır-ı Erbaa), Hayvanlar, Kozmik Âlem* başlıkları altında belli bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümlerde ögeler mecnûada yer alan ilgili beyitlerle açıklanmıştır. Örnek şiirlerin yanında şiir ve beyit numaraları verilmiştir.

3.2.1. Dinî Kavramlar

Mecmûada sıkça hadis, âyet, dua ve sûre isimlerine yer verilmiştir. Bu bölümde bu kavramlar üzerinde durulacaktır. Verilen örneklerin yanına şiir numarası ve beyit/kıta numarası yazılmıştır.

3.2.1.1. Yevme Lâ- yenfe’u: Şu’arâ sûresinde (Şu’ara, 26/28, 89) yer alan bir âyettir.

Şanma ey hâce ki senden zer ü sîm isterler

Yevme lâ-yenfa’u’da kâlb-i selîm isterler (87/1)

3.2.1.2. Lâ-taknetû: Zümer sûresinde (Zümer/53) yer alan bir âyettir. Mecmuâda Râmiz mahlaslı şiirde yer almaktadır. Yer aldığı beyit şudur:

Gönül oldıysa mışdağ-ı naşş-î İsrâfil yâ Rab

Terahhüm kıl be-hakk-ı âyet-i “*lâ taknetû*” yâ Rab (92/18)

3.2.1.3. Rabb-i Yessir Lâ Tüassir: İşlerin hayırlısı ile kolaylaşması için kullanılan bir duadır.

‘Aşk olsun Fevzî ol gönca lebe

Hizmeti var imiş ‘ilme edebe

Maşâllah yeñi girmiş mektebe

Rabb-i yessir lâ tü’assir karalar (12/3)

3.2.1.4. Yâsîn: Yâsîn, Kur’ân’ın otuz altıncı suresidir ve seksen üç âyetten oluşmaktadır (Devellioğlu, 2013: 1348). Yâsîn kelimesi mecmûada bir adet şiirde yalnızca isim olarak yer almaktadır. Bu kıta ise şudur:

Delildir Qur’añda sûre-i İsrâ

Denildi medhiñde *Yâsin* ü Tâhâ

Kâfir-i billahdır hâşâ ve hâşâ

Zerrece gönlünde şek tutan şekkâk (36/2)

3.2.1.5. Tâhâ: Tâhâ Sûresi, Kur'an'ın yirminci suresidir. Sûre otuz beş âyetten oluşmaktadır.

Delildir K ur’a nda s ure-i  sr 
 Denildi med hi nde Yâsin   *T   *
 Kâfir-i billahdır      ve     
 Zerrece g nl  nde  ek  utan  ekk  k (36/2)

3.2.1.6.  sr :  sr  s resi, Mekke döneminde indirilmiş son süredir (Ya aro lu, 2011: 177).  sr  ismi mecmûada  u şekilde yer almaktadır:

Delildir K ur’a nda s ure-i * sr *
 Denildi med hi nde Yâsin   T   
 Kâfir-i billahdır      ve     
 Zerrece g nl  nde  ek  utan  ekk  k (36/2)

3.2.2. D n  Kişiler

3.2.2.1. Hz. Muhammed:  sl m Peygamberidir. Allah’ın gönderdiği son peygamberdir. 20 Nisan 571’ de Mekke’de do mu tur. Annesinin ismi  mine babasının ismi Abdullah’tır. Hayatının yaklaşık 22 yıl süren geri kalanı boyunca Kur’an-ı Kerîm rehberliğinde kendisine Allah tarafından verilen peygamberlik görevinin yerine getirdi. 63 ya ında Med ne’de vefat etmiştir (Fayda, 2020: 406).

Bilmedi   bn-i ‘Ali ceddi *Mu ammed Mu ta  *
 Mâderi bint-i Resûl F  ma    r ’n-Nisâ
 Y  ne olur   li  seni  ma’l m olurdum el cezâ
 Ne eyledi  n -y b olan gevherleri ey b   ay 
 Bu nice şiddet bir mu ibet g rmemi dir bu ci  n
 Lerze-n  k oldu urmada n   felek gün-i me  n (3/2)

3.2.2.2. Hz. Ali: Eb  Tâlib’in o ludur. Be  ya ında Hz. Muhammed’in evinde ve him yesinde yeti mi  ilk  ocuk olarak tanınmıştır. Katıldığı sava lardaki zek , beceri, kuvvet ve cesareti herkesin takdirini kazanmıştır. E i, Hz. Muhammed’in kızı F tim ’dır. Oğulları Hasan ve Hüseyin’dir. Mil d  661 yılında 60 ya ında ve dördüncü  sl m halifesi iken k fe mescidinde bir suikast sonucu    d edilmiştir (F  lal , 1989: 371).

Zübde-i ins ü melek nesl-i selimiñdir seniñ
Kâ'inât ancak seniñdir yâ Hüseyn ibn-i '**Ali** (10/6)

Bilmediñ İbn-i '**Ali** ceddi Muḥammed Muṣtafâ
Mâderi bint-i Resûl Fâtıma Ḥayrû'n-Nisâ
Yâ ne olur ḥâliñ seniñ ma'lûm olurdum el cezâ
Ne eylediñ nâ-yâb olan gevherleri ey bî ḥayâ
Bu nice şiddet bir muşibet görmemiştir bu ciḥân
Lerze-nâk oldu urmada nüh felek gün-i mekân (3/2)

3.2.2.3. Hz. Hüseyin: Hz. Muhammed'in torunlarından. Medine'de doğmuştur. Babası Hz. Ali annesi Hz. Fâtıma'dır. "Şehid" lakabıyla tanınmıştır. Çevresinde çok sevilen, cömert ve mütevâzi bir kişi olarak tanınmıştır. 680 yılında 54 yaşında (Ay takvimine göre 57 yaşında) Kerbelada Yezid'in ordusu tarafından şehîd edilmiştir. Bu olaya Kerbelâ vak'ası denmiştir. Mecmûada Hz. Hüseyin'den bahseden beyitler onun Kerbelâ'da şehit oluşunu anlatmaktadır (Fığlalı, 1998: 518).

Mâh-ı mâtem irdi 'âşıklar dil-i suzânına
Gûş kılmı seyr[eyle] sen bu vakı'a seyrânına
Sergüzeşt ü mâcera-yı Kerbelâ meydânına
Yâ nice rahm itmediñ âl abâ efgânına
Ey Yezid bî-ḥayâ gir **Hüseyn'in** kanına
Tâ kıyâmet lâ'net olsun sen Yezidiñ cânına (3/1)

Erdi mâtem mâh-ı nevcûlar gibi sen çağla gel
At müferrâḥ câmesin yüz biñ qaralar bâğla gel
Âl ü evlâd-ı resûle sen de ḳalbiñ şâğla gel
Ḳaşd-ı a'dâ eyleyüb şemşîr-i 'aşkı zâğla gel
Bu Muḥarrem mâhınıñ mâtem demidir ağla gel
Şâh **Hüseyn'in** 'aşkına cân ü ciğerler dağla gel (6/1)

İbn-i Mülcem Murtaẓâ'nıñ ḳatline kıldı devâm
Şimr-i zebl-cûşun Yezîdin cânına lâ'net müdâm

Bir içim şu verilmedi ma‘şûmlara ibn-i ‘avâm
 Al ü evlâdı resûle etmedi Mervân-ı kıyâm
 Şâh-ı **Hüseyn’e** çekdi hancer ol Yezîd İbn-i Yezîd
 Defter-i ‘uşşâkdan ismi resîd olsun resîd (60/2)

‘Arş tâku meskenindir yâ **Hüseyn** ibn-i ‘Ali
 Ferş sâkî medfenindir yâ **Hüsyn** ibn-i ‘Ali (10/1)

3.2.2.4. Hz. İsa: Kur’ân-ı Kerim’de, İbn Meryem ve Mesîh şeklinde anılan peygamberdir. Kendisine Cebrâil vasıtasıyla Allah tarafından İncil verilmiştir. Annesinin adı Hz. Meryem’dir. Allah’ın kudretiyle babasız olarak dünyaya gelmiştir. Beşikte bebekken konuşması, ölüyü diriltmesi gibi mucizeleri vardır (Harman, 2000: 465).

Hâne-i nazmun bürûc-ı âsumânı seyr ider
 Güyyâ ‘**İsâ** Havâriyyûna nahl-i ter şunar (60/5)

3.2.2.5. Hz. Süleyman: Günümüz Yahudilerinin atalarından biri ve aynı zamanda hükümdar olan bir peygamberdir. Filistin’de yaşamış ve günümüzdeki Orta-Doğu, Kuzey Afrika gibi yerlere hükmetmiştir. Milattan 950 sene kadar önce yaşamıştır. Hz. Davud’un oğludur. Kudüs’teki Mescîd-i Aksâ ya da Süleyman Mâbedi olarak bilinen binâyı yaptırmıştır (Harman, 2010: 56).

Emrâhî kimseye kalmadı cihân
 Bir pula değmedi taht-ı **Süleymân**
 Vakit gelüp teslim olduğu zamân
 Çıkub giden emâneti göreydim (49/3)
 Seyyâh olup gezdiñ Nûrî bir [zaman]
 Şimdi dil de olduñ pîr-i nâtüvân
 Eğer kâm alursa nâ süfte devrân
 Gayrı taht-ı **Süleymân’a** güvenme (9/3)

Çarınca çok söyledi **Süleymân'a** bil dedi
Gitdi görünmez oldu sözi değinceymiş (89/2)

3.2.2.6. Hz. Yusuf: Hz. Yakup'un kendisi gibi peygamber olan oğludur. Filistin ve Mısır'da yaşamıştır. Yüz ve huy güzelliğinin yanında iffetli oluşu dönemindeki herkesin dikkatini çekmiştir. Rüya yorumlama ilmine vâkıftır. Mısır azizinin karısı Züleyha ile ilgili kıssası Fars ve Türk edebiyatına konu edilmiştir (Harman, 2013:1-5).

Döğünsem nola taşlarla bugün ol **Yûsuf-ı** hüsnüñ
Kefine kim direm çorsa terâzı var mâ'ildir (48/4)

Sen hemân **Yûsuf-ı** dîdâra harîdâr olagör
Mâlik-i hüsn kem ü bîşine bakmaz semenin (65/4)

3.2.2.7. Hz. İsmail: Allah'ın peygamber olarak gönderdiği ve Kur'an'da 12 yerde ismi geçen peygamberdir. Babası kendisi gibi peygamber olan Hz. İbrahim, annesi Hacer'dir (Harman, 2001: 78).

Nice bir hâste-i hicrân olayım **İsmâ'il**
Düşüp âteşlere suzân olayım **İsmâ'il** (66/1)

Bağrımı deldi firâkıñ yetişür gayrı koma
İñleyüp ney gibi nâlân olayım **İsmâ'il** (66/2)

3.2.2.8. Hz. Fâtıma: Hz. Muhammed'in en küçük kızı olarak 609 yılından Mekke'de doğmuştur. Annesi Hz. Hatice'dir. Hz. Ali ile evlenmiş, Hasan ve Hüseyin isminde iki oğulları olmuştur. Zeki, becerikli bir kimse olarak tanınmıştır (Kandemir, 1995: 219).

Bilmediñ İbn-i 'Ali ceddi Muḥammed Muştafâ
Mâderi bint-i Resûl **Fâtıma** Ḥayrû'n-Nisâ
Yâ ne olur ḥâliñ seniñ ma'lûm olurdum el cezâ
Ne eylediñ nâ-yâb olan gevherleri ey bî ḥayâ

Bu nice şiddet bir muşibet görmemiştir bu cihân
Lerze-nâk oldu urmada nüh felek gün-i mekân (3/2)

3.2.2.9. Hz. Yakup: İshak'ın oğludur. Ken'an ili olarak adlandırılan, bugünkü Filistin, Suriye, Irak civârında yaşamıştır (Harman, 2013: 274-276).

Ey dil uğrarsañ eger bir dahî Ken'ân iline
Söyle *Ya'kûba* ki terk it baña beytü'l-hazeniñ (65/3)

3.2.3. Diğer Kişiler

3.2.3.1. Yezid: 648'de Şam'da doğmuştur. Annesi Yemenli Meysun, babası halife Muaviye'dir. Babası tarafından göçebe kültürüne göre yetişmesi için annesinin kabilesine gönderildiği kaynaklarda yer almaktadır. Yezid'in halife olması istenir. Hz. Hüseyin bu durumu kabul etmeyince 10 Ekim 680 (10 Muharrem 61) tarihinde beraberindeki Müslümanlar ile birlikte susuz bırakılarak Hz. Hüseyin'in şehit olmasına sebep olmuştur. Bu nedenle Yezid Kerbelâ Vak'ası ile birlikte anılan bir isim olmuştur (Kılıç, 2013: 513). Yezid, şiirlerde şöyle anlatılır:

Mâh-ı mâtem irdi 'âşıklar dil-i suzânına
Gûş kıl seyr[eyle] sen bu vakı'a seyrânına
Sergüzeşt ü mâcera-yı Kerbelâ meydânına
Yâ nice rahm itmediñ al abâ efgânına
Ey Yezid bî-hayâ gir Hüseyin'in kanına
Tâ kıyâmet lâ'net olsun sen *Yezidiñ* cânına (3/1)

İbn-i Mülcem Murtaẓâ'nın katline kıldı devâm
Şimr-i zebl-çüşun Yezîdin cânına lâ'net müdâm
Bir içim şu verilmedi ma'sûmlara ibn-i 'avâm
Al ü evlâdı resûle etmedi Mervân-ı kıyâm
Şâh-ı Hüseyne çekdi hancer ol *Yezîd* İbn-i Yezîd
Defter-i 'uşşâkdan ismi resîd olsun resîd (6/2)

‘Âşıka mâdem hasret çekeriz
 Hasret-i firqati elbet çekeriz
Yezîdlere tiğ-i lâ‘net çekeriz
 Munkerî gönülden ihracımız var (11/3)

Derd-i ser verse ne ola suzişim âgyâra
 Mîh-ı kahrı *Yezîd’iñ* başına çâkdım bu gice (29/8)

3.2.3.2. Ferhâd: Ferhâd ile Şîrîn adlı eserde adı geçen başkahramanlardan biridir.. Divân şiirinde, sevgilisine kavuşmak için zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan âşığı sembolize eder (Pala, 2013: 152). Mecnûada yer aldığı beyitlere örnek şunlardır:

Bunca gündir kûh-u gamda lâle-[veş] kan ağlarım
 Dimez ol şîrîn dehen hâliñ ne *Ferhâdım* benim (37/2)

Âşk-ı *Ferhâd* ile Mecnûnı ne ola yâd eylesem
 Kim biri şeyhim ‘azîzim biri üstâdım benim (37/3)

3.2.3.3. Cemşîd: Efsanevî İran hükümdarlarından biridir.

Bezm-i meyde devrine me’lûf olan peymâneniñ
 Tâc-ı *Cemşîd’e* değışmez câmını meyhâneniñ (64/1)

3.2.3.4. Hacı Bektâş-ı Velî: Asıl adı Bektaş’tır. Alevi-Bektâşilik’in fikir ve isim öncülerindendir. Mutasavvıf ve âlim bir kişiliğe sahiptir (Ocak, 1996: 455).

Erenler havzından ezeli yunmuş
 Un olmuş Fevziyâ yutmuş öğütmüş
 Hele şükür hünkârıyçün bulunmuş
 Tarîkat serveri [bu] *Hâcî Bekdâş* (52/3)

3.2.4. Çalgı Aletleri ve Mûsikî

3.2.4.1. Ney: Nefesli bir çalgıdır. Ney üfleyen neyzen veya nâyî isimleri ile ifade edilir. Bilhassa Mevlevîler içinde çok itibar gören bir müzik aletidir. Sesi yanık ve içtendir (Pala, 2013:358). Mecmuâda yer alan şiirde ney, teşbihi belîğ olarak kullanılmıştır. Bu beyit ise şu şekildedir:

Bağrımı deldi fîrâkıñ yetişür ğayrı koma
İñleyüp **ney** gibi nâlân olayım İsmâ'il (66/2)

Neyle meyle bir alây maḥbûb ile her dem geliñ
Bezm-i câm ayîni ḳabrimde mu'tâd eyleyin (35/3)

3.2.5. Değerli Madenler/Paralar

3.2.5.1. Altın (Zer): Altın yahut zer şeklinde şiirlerde yer alan altın, en değerli madenlerden bir tanesidir. Herhangi bir şeyin değerli olduğunu ifade etmek için benzetme sanatı ile de birlikte kullanılan altın, şiirlerde ağırlıklı olarak görülen bir madendir. Mecmuâda altının yer aldığı şiirler şunlardır:

Diñle naşihatım ey ehl-i fûnûn
Kelâmıñ gümüşse sukûtuñ **altun**
Adâb u erkânda böyledir ḳânûn
Sükût ile ermiş eren kemâle (5/2)

Ḳıyâmetde yaḳañdadır ellerim
Huzûrında dönmez aşla diller[im]
Kendi eliñ ile bu ğazellerim
Altun zer ḳalemle yazdır efendim (24/3)

Kimyâ-yi 'aşḳa biz mâlikleriz tâ[lib] bize
Bir ḳara toprağ [ise] **altun** ider iksirimiz (38/3)

Seng-i dil ḥâki **zer** yâ seng-i siyâh lâ'l ider
Âfitâb-ı feyz-baḥşâ-yı (bülend?) aḥter mi yok (78/4)

Şanma ey hâce ki senden **zer** ü sîm isterler
Yevme lâ-yenfa'u'da kalb-i selîm isterler (87/1)

3.2.5.2. Gümüş (Sîm): Önemli niteliği işlenebilecek yapıda olmasıdır. Dekoratif eşya üretiminde önemli bir yeri vardır. Mecmûada Ruhî mahlaslı tek bir beyitte sîm kelimesi tespit edilmiştir. Bu beyit ise şu şekildedir:

Şanma ey hâce ki senden **zer** ü **sîm** isterler
Yevme lâ-yenfa'u'da kalb-i selîm isterler (87/1)

3.2.5.3. İnci (Dürr): İnci, divân edebiyatında sevgiliyle birlikte anılan bir kelimedir. (Pala, 2013:126). Çalışmamızda dürr kelimesinin yer aldığını tespit ettiğimiz beyit ise şu şekildedir:

Gevher-i nazmım *Hayâlî* gûşuna Zebur Yezitte
Nâzennim çekmesün **dürr-i** şemîniñ minnet (45/5)

3.2.6. Eşyalar

3.2.6.1. Ayna (Âyine): Aynanın edebiyatta yer alma sebeplerinin içinde bir süs eşyası oluşu gelir. İnsanlar, aynaya bakarak kendi güzelliklerinin farkında olurlar, aynaya bakarak süslenirler (Pala, 2013:47). Genel olarak şiirlerimizde sevgilinin yüzüne, yanağına ve âşığın gönlüne benzetilen ayna kelimesine çalışmamıza konu olan mecmûa içerisinde de rastlanmaktadır. Şu şekildedir:

Şâhım gözet kendi akranıñı bil
Âyine-i dilden mâsivâyı sil
Göñül rahat olur ger durursa dil
Böyledir *Nâbiyâ* ‘aşk içre uşûl (7/3)

3.2.6.2. Kadeh (Câm/Peymâne): Divân ve tasavvuf edebiyatında şarap, câm, peymâne gibi kelimeler önemli yer tutar. Tasavvufî bir anlamı da bünyesinde taşıyan câm ifadesi çalışmamızda şu beyitlerde tespit edilmiştir:

Ele gül gibi *câm* al bülbül-i sermest ol ey *Nef'î*
 Ğazeller söyle germ it bezm-i şehenşâh-ı nevrûzı (67/5)

Kim iradet *câmını* nûş eyledim bir pîrden
 İki 'âlem ğassasın ref' eyledim bir îrden (94/10)

3.2.6.3. Kalem(Kilk): Kur'an-ı Kerîm'de yer alan bir âyette “Yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz mürekkep olsa ve denize 7 deniz daha katılsa yine Allah'ın kelimeleri son bulmaz (Lokmân/27).” buyurulmaktadır. Kalem her şeyden önce ilmi yansıttığı için önemli olmuştur (Pala, 2013:253).

Mazharı her hikmetiñ sensin ki *kilk-i* kudretiñ
 Şafhâ-i eflâke nakş itmiş hutût-ı aḥteri (2/2)

Söylemez söylemez amâ söze gelse *Nef'î*
 Ne cevâhir dökülür *kilk-i* dūr-efşânından (68/5)

3.2.6.4. Mum (Şem): Mum, çok uzun süre yanması ile bilinen bir ışık kaynağıdır. Divân edebiyatında genellikle pervane ile anılır. Âşık pervaneyi ve sevgilinin o güzel yüzü ve yanağı da mumu temsil etmektedir (Pala, 2013:427).

Nâr-ı hicrâna düşüb bağrımı yakdım bu gice
 Eriyüb *şem'-i* fûrûzân gibi aḥdım bu gice (29/2)

3.2.6.5. Makas (Mikrâs): Mikrâs, makas anlamına gelmektedir. Mecmûada bir beyitte geçer.

Şâneler bir resme döksün kâkül-i ebrûleriñ
 Al yañaḳda çift *mikrâş* oynâşun nizâme gel (63/6)

3.2.7. Giyecekler ve Kumaşlar

3.2.7.1. Atlas: Desensiz düz kumaş anlamına gelmektedir. Elbise yapımında kullanılmaktadır. Mecmûada atlas kelimesinin yer aldığı beyit ise şu şekildedir:

Şûfi bu şûreti gel ma'nâ-yı takvâyâ deĝiş
 Kâlbî pâk it nemedi **aflas** u dîbâyâ deĝiş (70/1)

3.2.7.2. Dibâ: Altın ve gümüş işlemesi olan ipekten yapılan elbiselere dibâ adı verilmektedir. Mecmûada yer aldığı beyit şudur:

Şûfi bu şûreti gel ma'nâ-yı takvâyâ deĝiş
 Kâlbî pâk it nemedi atlas u **dîbâyâ** deĝiş (70/1)

3.2.7.3. Hırka (Peşmîne): Hırka, dervişlerin kullandığı yakası ve kolu olmayan cübbe şeklindeki kıyafet manasına gelmektedir. Kumaşı için kalın kumaş kullanılır ve yaz-kış giyilebilen bir kıyafettir. Şeyh tarafından müride dua eşliğinde giydirilen hırka o şeyhe bağlılık manası taşır. Hırka, tarikatlara göre deĝişik biçim ve törenlerde giyildiği belirtilmektedir (Pala, 2013:204). Mecmûada da hırka kelimesinin tasavvufi bir anlam taşıdığı görülmektedir:

Bir kerem şâhibi sultânımızdan
 Bir **hırka** bir abâ bir tâcımız var
 Sâķî-i kevser merdânumuzdan
 Muhabbet şem'ine sirâcımız var (11/1)

3.2.7.4. Etek (Dâmen): Sözlükte etek manasına gelmektedir. Dâmen kelimesinin özellikle bazı kelimeler ile mecazî veya gerçek anlamda birleşik kelimeler kurduğu görülmektedir. Örneĝin; dâmen- bûs (etek öpmek), dâmen-âlûde (eteĝi bulaşksız, iffetsiz) vs. gibi. (Pala, 2013:105).

'Abd-ı nâ-çârîñ *Nazîf* nâz ü niyâz eyler hemân
 Dest-gîr-i **dâmeniñdir** yâ Hüseyn ibn-i 'Alî (10/8)

Bir pîr-i dâneya verdim iķrârı

Dergâh-ı lutfunda kıldım kararî
 Silindi mirâtı kalbimiñ yârı
Dâmen-i mürşidi itdim de destgîr (32/2)

3.2.7.5. Gömlek (Pîrehen): Gömlek, divân şiirinde âşığın bağrındaki ve bedenindeki yaralar ile kendi teni bir pîrehen olarak düşünülür. Ayrıca sevgilinin pîreheni âşık tarafından kıskanılır. Çünkü o, sevgiliyi sarıp ona yakın olmuştur (Pala, 2013: 371).

Gülde gülzârda bülbül de yok ey lâle şebât
 Sen dahî çâķ idegôr gül gibi gel *pîreheniñ* (65/2)

3.2.7.6. Tâç: Hükümdarların resmî gün veya törenlerde kullandıkları işlemeli ve bazen de mücevherli bir aksesuar olduğu görülmektedir. Bazı tarikat öncülerinin ise farklı şekilde yapılan aksesuarlarına da tâç adı verilmektedir. Divân şiirinde tâç ay ve gül ile ilişkilendirildiği görülmektedir (Pala, 2013: 435).

Bir kerem şâhibi sulţânımızdan
 Bir hırka bir abâ bir *tâcımız* var

Sâķi-i kevşer merdânumuzdan
 Muhabbet şem‘ine sirâcımız var (11/1)

3.2.8. Milletler

3.2.8.1. Frenk (Fireng): Daha çok Avrupalı manasında kullanılan bir kelimedir. Dîvân şiirinde adı geçen milletler arasındadır. Frenk kelimesi putları, kâfirleri güzellerinin yanı sıra gayrimüslim olan ülke sıfatıyla da kullanılmıştır (Pala, 2013:125).

Bir yiñlik vermezem ‘Arabistân’a
 Toğurmuş toğuran merdânesi
 Seni gözleri mestâne seni
 Bir beğîñ vermezem *Firengistâna* (61/2)

3.2.8.2. Çin: Edebiyatta Çin kelimesiyle birlikte nigâr, nakş, büt, sûret vs. resimle alakalı kelimelerin genellikle bir araya getirilmiş olduğu görülmektedir (Pala, 2013:103).

Sen gam yeme tevekkül kapusunda kıl taleb
Çekme bu harmanda her bir hûşe **Çiniñ** minnetin (45/4)

3.2.8.3. Arap: Mecmûada bir şiirde Arabistan kelimesinin yer aldığı görülmektedir. Şu şekildedir;

Bir yîñlik vermezem '*Arabistân*'a
Toğurmuş toğuran merdânesi
Seni gözleri mestâne seni
Bir biñlik vermezem Firengistâna (61/2)

3.2.9. Savaş Aletleri

3.2.9.1. Kılıç (Tiğ, Şemşîr): Kılıç, çelikten yapılmış iki yüzü de keskin savaş aleti olarak kullanılan bir eşyadır. Divan şiirinde biçiminden dolayı sevgilinin uzun ve kıvrık kirpiklerine benzetilmiştir.

'Âşıkâ mâdem hasret çekeriz
Hasret-i firqati elbet çekeriz
Yezîdlere **tiğ-i** lâ'net çekeriz
Münkeri gönülden iħracımız var (11/3)

Sâķi-i bezm-i kazâdır kâse-i her sâġarı
Mey yerine kan süzer ol bezmde **şemşirimiz** (38/4)

Âfitâb olsa eġer kevkeb-i câh ile ġasûd
Kîn-i **şemşîr-i** cihângîr zebânım çekemez (74/2)

3.2.9.2. Hançer: Savaş aleti olarak kullanılmaktadır. Şiirlerde sevgilinin kaşı eğriliği sebebiyle, göz, gamze ve kirpiği de âşıktaki açtığı derin yara nedeniyle hançerle ilişki kurulduğu görülmektedir (Pala, 2013: 190).

Tutdı giribânım miñnet leşkeri
 Beni dâm-ı gâmda eyledi esir
 Urdu bu sîneme cefâ *hançeri*
 Âşüfte göñlümi kıldı münkesir (32/1)

3.2.9.3. Kurşun: Mermi (kurşun), ateşli silahlarda kullanılan yaralayıcı veya öldürücü silahtır. Örnek şiirde de geçen yağlı kurşun deyişi, Anadolu’da türkülerde, beddualarda sık sık kullanılır. Bir çeşit beddua çeşitidir. Mecmûada yer alan bir halk şiirinde de bu bedduânın yer aldığı görülmektedir.

Kim uğrasa rakka’sine sipihriñ
 Kime naşib olmuş vefâsı dehrîñ
 Nâbî âteşlenmiş  kahrîñ
 Yağlı kurşununa kanlanmalıdır (46/3)

3.2.10. Şehirler/Yerleşim Yerleri/Mekânlar

Türk edebiyatının geniş coğrafyalara yayılması, ortaya çıkan eserlerin sosyal ve kültürel açıdan zengin olmasını sağlamıştır. Toplumu oluşturan parçalardan biri olan insan ve özelinde şiirlerin vücûda gelmesini sağlayan şairler, yaşadığı toplumun kültürel, siyâsi, eğitim, sanat, ekonomi vs. gibi pek çok kıymetli öğelerini şiirlerini yansıtmışlardır. Geniş hayal dünyası ile birlikte yaşadığı şehri, mekânı da eserlerine yansıtan şairler, dönemin şiir anlayışı ve sosyo-kültürel yapısı ile beraber bizlere bu hususta da bilgiler vermişlerdir.

Çalışmamıza konu olan mecmûada yer alan şiirlerde de yaşanan şehir yahut gidilen mekânlar ile ilgili kavramların yer aldığı tespit edilmiştir. Bu kavramlar; Konya, Bartın, Ka’be, Kerbelâ Meydanı, Ken’an, Meyhâne, Bîsütûn Dağı, İrem Bağı, Saray ve Kâşâne başlıkları altında ele alınmıştır.

3.2.10.1. Konya: Çalışmamızda yer alan Kastamonulu Nabî mahlaslı şiirde Konya iline rastlanmaktadır. Bu dördlük şudur:

Reng-i ruhsâr üzre fül fül misâli
Saçılmış kudretle bulmuş kemâli
Bir ğabğab çün yüzüm Hindu-veş hâli
Gönderir çok derviş **Konya'ya** güzel (40/2)

3.2.10.2. Bartın: İncelediğimiz mecmûada Figânî mahlaslı bir şiirde Bartın kelimesi yer almaktadır. Figânî aslen Geredelidir. Diğer âşıklar gibi âşıklığın diyar diyar dolaşması geleneğine uyan Figânî, Gerede'nin yakınında bir yerleşim yeri olan Bartın'a da gitmiştir. Bahsi geçen dördlük ise şu şekildedir:

Kısmet olub şu **Bartın'da** kalursam
Huzûrında kûl olduğım bilirsem
Figânî ismiyle şunda ölürsem
Elinle mezarım kazdır efendim (24/4)

3.2.10.3. Ka'be: Kâ'be, yeryüzündeki ilk ibadet yeridir. Mecmûada Ka'be'nin yer aldığı beyitler şunlardır:

Cânımı kurbân iletdi **Ka'be-i** maşşûda dil
Ten dahî bu deyr-i pür-eşgâl içinde mu'tekif (54/3)

Ka'be-i ma'nâya pür yoldan iletdi beni kim
Kudsîyân sürme çeker gerd-i reh-i pâkimden (75/6)

3.2.10.4. Kerbelâ Meydanı: Hz. Hüseyin Kerbelâ'da Yezid'in ordusu tarafından şehit edilmiştir. Bundan dolayı bu olaya Kerbelâ vakası denmiştir. Türk edebiyatı içinde Hz. Hüseyin'in şehit edilmesini konu edinen manzum veya mensur tarzda eserler bulunmaktadır. Bu eserlerin başında mersiyeler yer almaktadır. Mecmûa içerisinde de mersiyelerden iki adet bulunmaktadır. Örnekler şu şekildedir:

Mâh-ı mâtem irdi 'âşıklar dil-i suzânına

Gûş kıl seyr[eyle] sen bu vakı'a seyrânına
 Sergüzeşt ü mâcera-yı **Kerbelâ meydânına**
 Yâ nice rahm itmediñ al abâ efgânına
 Ey Yezid bî-hayâ gir Hüseyn'in kanına
 Tâ kıyâmet lâ'net olsun sen Yezidiñ cânına (3/1)

Bir içim şu vermedi ma'sumlara bagrı harîd
 Kerbelâ râhında kıldı teşne leb encüm şehîd
 Öldi gel gayret keş-i-Âl-i abâ meydânıdır
 Başı cânı terk kıl ehl-i vefâ meydânıdır
 Ağla *Ceyhûn* Şâh-ı Hasan Hülk-ı Rızâ meydânıdır
 Sen neden gâfil durursan **Kerbelâ meydânıdır** (6/3)

3.2.10.5. Ken'an: Yakup peygamberin memleketidir. Edebiyatta Yakup ve Yusuf peygamber dolayısıyla anılır (Pala, 2013:266). Mecmûada yer aldığı beyitte de Ken'an ilinin Yakup peygamber ile birlikte anıldığı görülmektedir. Beyit şu şekildedir:

Ey dil uğrarsañ eger bir dahî **Ken'an** iline
 Söyle Ya'kûba ki terk it baña beytü'l-hazeniñ (65/3)

3.2.10.6. Meyhâne: Meyhâne, içki içilen yerdir. Harâbat manası da taşımaktadır. Meyhâne, oraya varanın üzüntülerinden kurtulduğu yer olarak düşünülmektedir. Cem neşesi dağıtan güzel bir yer olarak da kaynaklarda yer almaktadır. (Pala, 2013:192).

Ben şehîd-i bâdeyim dostlar beni yâd eyleyiñ
 Türbemi **meyhâne** enkaz ile bünyâd eyleyin (35/1)

Ehl-i 'aşka es-selâ itdim bugün **meyhâned**
 Lerze-nâk oldı felekler nâ'râ-i mestâned (62/1)

Bezm-i meyde devrine me'lûf olan peymâneniñ
 Tâc-ı Cemşîd'e değışmez câmını **meyhâneniñ** (64/1)

Mest-i *meyhâne-i* feyżim yine rindân-ı cihân
İttifâk itse biri rıtl-ı girânım çekemez (74/3)

3.2.10.7. Bîsütun Dağı: Ferhat'ın aşk ateşi ile deldiği dağdır. Dik kayalık aşması bir hayli çetin görülen bir dağdır. Edebiyatta genellikle Ferhat ile Şirin kıssasından ötürü anılmaktadır (Pala, 2013:73). Mecmûada yer alan beyitte de bu kıssadan dolayı isminin geçtiği görülmektedir. Bu beyit ise şu şekildedir:

Hâkiqat *bî-sütûnunda* çeküb naqqâş-ı 'âşıklar
Didiler var mıdır bu Şirin'in Ferhâd'ı ben çıkdım (85/4)

3.2.10.8. İrem Bağı: Şam ve Yemen'de cennete benzetilerek yapılmış olan bahçenin ismidir. Edebiyatta genellikle “bağ-ı irem” olarak geçmektedir (Pala, 2013: 234). Mecmûadaki şiirde de “bağ-ı irem” olarak yer almaktadır. Yer aldığı örnek beyit ise şu şekildedir:

Yâdıma gelmez benim sencileyin *bağ-ı irem*
Bağdan kurtulmuşum ey şufi bağı neylerim (54/7)

3.2.10.9. Saray ve Kâşâne: Saray, padişahların, hükümdarların yaşadığı büyük gösterişli binalardır. Farsça bir kelime olan kâşâne kelimesi de saray ile yakın anlamdadır. Şiirlerde saray ve kâşâne kelimeleri gerçek anlamda kullanılacağı gibi mecâzî anlamda da kullanılmaktadır. Mecmûada yer alan şiirde “gönül kâşânesi” tabiri ile mecâzî bir anlatım yapılmıştır.

Diyâr-ı gurbete attıñ beni yâ Rab vilâyetden
Henüz kâm olmamışken sevdiğim ol serv-ķâmetden
Göñül *kâşânesi* kurtulmadı gitdi felâketten
Meğr teslim-i cân ile ħalâş olam bu külfetten (82/1)

Murğ-i dil *Fevzî* sâz [u] nây istemez
Felek gürz-i aheñge alay istemez
Otâğını sırça saray istemez
Yine çöpden yapar kuş yuvasını (53/3)

3.2.10.10. Beytullah: Sözlükte, Allah'ın evi, Ka'be (Pala, 2013:70) manasına gelen Beytullah, İslâm inancına göre yeryüzünde inşa edilen ilk mâbed, müslümanların kiblesidir. Mecmûada şu şekilde yer alır:

Diñle bu pendimi elden bırakma
Göñül *Beytullahdır* cevır idüb yıkma
Çeşm-i haķâretle kimseye bakma
Dañi olursa da misl-i ħarınca (20/2)

3.2.10.11. Türbe: Türbe, mezar üzerine yapılan yapı anlamına gelmektedir. Evlîyaların, tarîkat büyüklerinin türbeleri bulunmaktadır.

Ben şehîd-i bâdeyim dostlar beni yâd eyleyiñ
Türbemi meyĥâne enķaz ile bünyâd eyleyin (35/ 1)

3.2.11. Yiyecek ve İçecekler

3.2.11.1. Afyon (Tiryâk): Tiryâk, afyon anlamına gelmektedir. Mecmûada tiryâk kelimesinin yer aldığı beyit şu şekildedir:

Her ĥakîme hem-dem olsam ĥikmet-i Yûnân bilür
Zehr-i ģam def'ine *tiryâk* istesem ejder şunar (60/2)

3.2.11.2. Kebap: Kebap, bir çeşit et yemeği ismidir. Divân şiirinde ise âşıkların aşk ateşiyle yanıp tutuşan ciğerlerinin ya da bütün vücutlarının kebaba benzetildiği görülmektedir (Onay, 2016:250). Mecmûada yer alan şiirde de gam ile keder ile yanan gönlün kebaba benzetildiği görülmektedir.

Çille-i şaĥt-ı firâķıñla ĥarâb oldu göñül
Nâle ü âh ile bî tâķat u tâb oldu göñül
Ķadd-i ĥam-geştemi çang itdi rebâb oldu göñül
Sîĥ-ı tîĝ-i ģamına yandı *kebâb* oldu göñül
Düşdi sevdâlara kendiñce ĥarâb oldu göñül
Ĥayf bî-ģane-i bîdâr-i ü ĥâb oldu göñül (93/2)

3.2.11.3. Şarap (Bâde, Mey): Farsça bâde ve mey anlamına gelen şarap, alkollü bir içecektir. Divân şiiirlerinde meclislerin vazgeçilmez unsurlarından bir tanesidir. Divân edebiyatında olduğu kadar halk edebiyatı ve tasavvuf edebiyatında da yer alan bir kavramdır. Aşk'ı Allah'a ulaşma yolu olarak gören tasavvuf ehli, bâdeyi de aşk coşkunuğu için bir araç olarak görmüştür (Pala, 2013:52).

Maḥabbet bahrine daldırdı beni
 'Aşk'ı ilâhîye kandırdı beni
 Ervâḥ-ı ezelde kandırdı beni
Şarâb-ı ḥaḳîkat peymânesinden (13/2)

Mey-i lâ'linde görüb 'aks-i ruḥuñ bûs itdim
 Câm-ı 'aşk'ı o meḥiñ şevḳine çatdım bu gice (29/4)

Bâdesiz mest eyliyor bûy-ı tûrâbım 'âlemi
Bâde-nûşânını bu nuşen ile irşâd eyleyin (35/5)

3.2.12. Çiçekler

3.2.12.1. Gül: Gül, divân şiiirinin en çok sözü edilen çiçektir. Gül, sevgilinin yüzü ve yanağı ile ilişkilendirilmiştir. Gül aynı zamanda cennette yer alan bir çiçektir. Yanı sıra İbrahim peygamber ateşe atılınca gül bahçesine düştüğü de kaynaklarda yer alır (Pala, 2013:172).

Nev civânım varma  yanına
 Bulaşmasun şalvarıña qaralar
 Pek kızarmış gül ruḥlarıñ kanına
 Helva deyü bal dudağmış qaralar (18/1)

Gül gibi 'âlemde olaydın *Ḥayâlî* nâmdâr
 Bir gün [ol] gönca dehen yâd eylese adım benim (37/5)

Gönca **gül** açıldı solsa gerekdir

Kişi itdiğini bulsa gerekdir
 Bugün doğan yârın ölse gerekdir
 Avcı dahî bir avcıya av olur (55/2)

3.2.12.2. Lâle: Lâle, divân şiirinde kırmızı renginden dolayı sevgilinin yanağına benzetilmektedir. Aynı zaman da kimi şiirlerde aşığın gözyaşına da benzetildiği görülmektedir. Şekil yönünden kadehe benzeyen lâle, şarap, kan, la'l, câm, şem gibi kavramlardan yakın ilişki içindedir. Rengi ve şekli yönünden hayli geniş bir kullanıma sahiptir (Pala, 2013:284). Çalışmamızda lâle çiçeğinin yer aldığı şiirlere örnek şunlardır:

Kerem eyle girme benim kanıma
 Hizmetkâr olayım sen sultânıma
 İsterseñ bir **lâle** taş gerdânıma
 Azâtsiz kûl deyü gezdir efendim (24/2)

Gülde gülzârda bülbül de yok ey **lâle** şebât
 Sen dahî çâk idegör gül gibi gel pîreheniñ (65/2)

Bahâr erdi ‘açıl **lâle** gibi dağ-ı diliñ göster
 Derûnuñda koma rind iseñ efkâr-ı gam-endûzı (67/4)

3.2.12.3. Yasemin (Semen): Divân Şiirinde daha çok rengi ve yaprağı dolayısıyla anılır. Şiirlerde sevgilinin yanağı ile ilişki kurduğu görülmektedir (Pala, 2013:480). Yer aldığı beyit ise şu şekildedir:

Çünkü câvîd değil zevki gül ü **yâsemeniñ**
 Neylesün şohbetini bülbül-i bî-dil çemenin (65/1)

Sen hemân Yûsuf-ı dîdâra harîdâr olagör
 Mâlik-i hüsn kem ü bîşine bakmaz **semenin** (65/4)

3.2.13. Dört Unsur (Anâsır-ı Erbaa)

3.2.13.1. Ateş: Od ve nâr manalarına gelen ateş, dört unsurdan bir tanesidir. Pek çok alanda kullanılan ateş, folklor ve mitolojinin de önemli bir parçasıdır. Edebiyatta ateş âşığın içinde bulunduğu aşkın ızdırabını ifade etmektedir. Ayrıca sevgilinin yaşadığı özlem ve hasret de ateş şeklinde tanımlanmaktadır (Pala, 2013:41).

Nûrî kuluñ saldıñ bu âteşlere
Bak gözümde ağan kanlı yaşlara
Böyle çalınmazdım taşdan taşlara
Felekde ikbâlîm küşâd olaydı (8/3)

Şöyle sûzânım ki Vâşîf **âteş-i** hicrândan
Her şeb âh-ı âteşînimle cihân pür-dûd olur (23/5)

Ğarķ oldu bu çeşmim dîde yaşımdan
Yanâr pervâneler ‘aşķ **âteşimden**
Biñ nazarda bakup ‘aqlım başımdan
Târumâr eyleyen sen değıl misin (25/2)

Âteş-i ‘aşķa ciğer-gâhımı yakdım bu gice
O güle ķarşı şitâb-âne ocâkdım bu gice (29/1)

Derûnım serâpâ ey çeşm-i âfet
Âteşi ‘aşķıñla yansun mı dersin
Leb-i şerbetiñden ey kemân ebrû
Teşne leb ‘âşıklar ķansun mı dersin (43/1)

Nice bir haste-i hicrân olayım İsmâ‘il
Düşüp **âteşlere** suzân olayım İsmâ‘il (66/1)

3.2.13.2. Hava: Anâsır-ı erbaa olarak da bilinen ve dört unsurdan biri olan hava tüm canlılar ve yaşam için vazgeçilemez unsurlardan bir tanesidir. Hava ile ilgili incelikleri nesîm, heva/hava, sâbâ, semûn gibi kelimeler ile anlatılmıştır.

Bahâr erdi yine esdi **nesîm-i** şubh-ı nevrûzî
 Açıldı ‘âlemiñ gül gibi güldü baht-ı firûzî (67/1)
 Ey **şabâ** derdim yürü dildâre söyle ağlasuñ
 Hasb-i hâlim ol leb-i sükkâre söyle ağlasuñ (1/1)

3.2.13.3. Su: Hayat kaynağıdır. Su Farsça âb, Arapça mâ kelimelerine karşılık gelmektedir. Gerek divân şiirinde gerekse halk şiirinde su ve su ile ilgili kavramlar şiirlerde sıkça rastlanan unsurlardır. Deniz, yağmur, akarsu, çemen, çeşm, gibi kavramlarla birlikte çeşitli teşbih ve mecazlar ile şiirlerin oluşturulduğu görülmektedir. Mecmûada da çeşm ve bahr kavramlarına yer verilmiştir. Örnekler ise şu şekildedir:

Gevheridir ‘aşk bahriniñ **Fuzûlî âb-ı çeşm**
 Lîk bir gevher ki lûtf-ı Hâk añadır müşteri (2/7)

Maḥabbet **bahrine** daldırdı beni
 ‘Aşkı ilâhîye kandırdı beni
 Ervâh-ı ezelde kandırdı beni
 Şarâb-ı ḥaḳîkat peymânesinden (13/2)

3.2.13.4. Toprak: Sözlükte, *hâk* (Pala, 2013:459) anlamını taşıyan toprak, dört unsurdan sonuncusudur. Şiirlerde toprak ve toprakla ilgili kavramların farklı söz sanatları ile birlikte sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Toprak için hâk, toz için gerd ve gubâr gibi kelimeler kullanılmaktadır. Mecmûada da gerd ve gubâr kelimeleri tespit edilmiştir. Bu beyitler şu şekildedir:

‘Âlem-i ma‘nâyım âzâde kazâ hükmünden
 Kimse rencide değil **gerdiş-i** eflâkimden (75/7)

Âh ile perâkende *ğubâr-ı* dil-i ‘aşkız
Ne teşne-i şebnem ne talebkâr-ı hevâyuz (73/4)

3.2.14. Hayvanlar

Gerek divân şiiri gerekse halk şiiri çeşitli söz sanatları ile birlikte farklı hayvan çeşitlerini de şiirlere dahîl etmişlerdir. İncelediğimiz mecmûa içinde tespit ettiğimiz hayvanlar bülbül, tûtî, baykuş ve karıncadır.

3.2.14.1. Bülbül: Arapçası andelib, Farsçası hezârdır. Güzel sesli bir kuş türüdür. Divân ve halk şiirlerinde sıkça yer alan bir kuştur. Bülbül, ötüşüyle ağlayıp inleyen, sürekli sevgilisinin güzelliklerinden bahseden ve ona aşk sözleri söyleyen bir âşığı temsil etmektedir (Pala, 2013:77).

Şakla zârım duymasın kûyundaki o hâreler
Bülbül-i gunîdesi gülzâre söyle ağlasuñ (1/4)

Şâm [u] seher seniñ feryâd u zârıñ
Açdı derûnumda biñ yara bülbül
Dün [ü] gün goncadır vird-i ezkârıñ
Cüdânımız güldeñ bî-çâre *bülbül* (39/1)

Mecnûn Hâk yolında Leylâ yüzünden
Anıñ içün gelmedi şahrâ yüzünden
Bülbül ağladıkça sevdâ yüzünden
Goncalar şâd olup guyend itdiler (50/2)

Gülde gülzârda *bülbül* de yok ey lâle şebât
Sen dahî çâk idegör gül gibi gel pîreheniñ (65/2)

Ele gül gibi câm al *bülbül-i* sermest ol ey *Nef’î*
Gazeller söyle germ it bezm-i şehenşâh-ı nevrûzı (67/5)

Hâr-ı ğamdan gülşen-i kûyuñda **bûlbûl-veş** yine
Göklere erişdi feryâdı dil-i ğam-hâreniñ (98/2)

3.2.14.2. Papağan (Tûtî): Papağan konuşma öğretilen bir kuş türüdür. Şeker ile beslendiği bilinmektedir. Tatlı dilli oluşu da bununla ilişkilendiril. Papağan Divân şiirinde ayna ve şeker ile birlikte anılır. Çok renkli bir kuş olması da sık sık şiirlerde söz konusu edilir (Pala, 2013:461). Aşağıda yer alan Nevres mahlaslı şiirde de bahsi geçtiği üzere tûtî ayna ile birlikte kullanılmıştır. Diğer örnekler ise şu şekildedir:

‘Ârızıñ *Nevres*’i **tûtî** gibi söyletdi yine
Ben o âyîneye hayrân olayım İsmâ‘il (66/5)

Ey *Hayâlî* medh-i kând-i lâ‘lini yâr işidip
Didi kim **tûtî** misiñ ey rind-i kâllâşım benim (59/4)

Görmeziz bir dil kim **tûtî-i** güftâr eyleye
Söyledir mi yok cihânda bilmeziz söyler mi yok (78/3)

3.2.14.3. Pervâne: Geceleyin ışığın çevresinde uçuşan küçük kelebeklerdir. Divân şiirinde âşığı temsil etmektedir. Pervâne mum’a (şem) âşık olarak nitelendirilmektedir (Pala, 2013:370). Örnekleri şunlardır:

Bâğ-ı vuşlat ola bîgânelere
Baykuş ser çekmezdi virânelere
Yanub yakılmadan **pervânelere**
Ateşden olurdu imdâd olaydı (8/3)

Ėarķ oldu bu çeşmim dîde yaşımdan
Yanâr **pervâneler** ‘aşķ âteşimden
Biñ nazarda bakup ‘aķlım başımdan
Târumâr eyleyen sen değil misin (25/2)

Nâr-ı ‘aşk[i]le yanup yakıldılar dil-dâr için
Şem‘-i vaşla yanmağı öğrendiler *pervâneneden* (62/4)

Şem‘a ‘âşıktır oda yoksa hevâ-yı ‘aşk ile
Boş değil yanmağda bî-pervâlîğı *pervâneniñ* (64/4)

3.2.14.4. Baykuş: Baykuş, gece avlanan bir kuş türüdür. Mecmûada sadece bir şiirde bahsedilir:

Bâğ-ı vuşlat ola bîgânelere
Baykuş ser çekmezdi virânelere
Yanub yakılmadan pervânelere
Âteşden olurdu imdâd olaydı (8/2)

3.2.14.5. Karınca: Edebiyatta Süleyman peygamber ile birlikte anılmaktadır. Bazen de sevgilinin ayva tüyleri yerinde kullanıldığı görülmektedir (Pala, 2013: 258). Mecmûada da aynı şekilde karıncanın Süleyman peygamber ile birlikte anıldığı Yunus Emre’nin bir şiirinde göze çarpmaktadır. Örnek beyitler şunlardır:

Erenleriñ yolları inceden inceymiş
Süleymân’a yol kesen şol *karıncaymış* (89/1)

Karınca çok söyledi Süleymân’a bil dedi
Gitdi görünmez oldu sözi değinceymiş (89/2)

3.2.15. Kozmik Âlem

3.2.15.1. Gökyüzü: Mecmûadaki şiirlerde gök, felek, asumân gibi isimlerle gökyüzü anılmaktadır. Bu örnekler şu şekildedir:

Hâne-i nazmun bürûc-ı *âsumânı* seyr ider
Güiyâ ‘Îsâ Havâriyyûna nañl-i ter şunar (60/5)

Gökden inen kitâbı okudım hâmil itdim
‘Aşk başıma gelince bildim hep heceymiş (89/5)

Hâr-ı gâmdan gülşen-i kûyuñda bülbül-veş yine
Göklere erişdi feryâdı dil-i gam-hâreniñ (98/2)

Nûrî kuluñ saldıñ bu âteşlere
Bak gözümde ağan kanlı yaşlara
Böyle çalınmazdım taşdan taşlara
Felekde ikbâlim küşâd olaydı (8/3)

Ehl-i ‘aşka es-selâ itdim bugün meyhânedan
Lerze-nâk oldu **felekler** nâ‘râ-i mestânedan (62/1)

3.2.15.2. Yıldızlar: Yıldız, mecmûada yer alan şiirlerde; sitâre, kevkeb, ahter gibi kelimelerle ele alınmıştır. Yıldız kümeleri, gezegenlerin yıldız olarak ele alınışı vs. de beyitlerde zaman zaman geçmektedir. Genellikle şairlerin yıldızlar ile gözyaşı, göz, çiğ tanesi, çiçek, çakıl vs. arasında benzetmeler kurdukları şiirler olduğu görülmektedir (Pala, 2013: 482).

Ey *Hayâlî* tâli‘iñ yokdur **sitâren** neylesün
Çün seniñle yıldızı barışmaz ol meḥ-pâreniñ

Mazḥarî her ḥikmetiñ sensin ki kil-k-i kudretiñ
Şafhâ-i eflâke nakş itmiş ḥutût-ı **ahteri** (2/2)
Âfitâb olsa eğer **kevkeb-i** câh ile ḥasûd
Kîn-i şemşîr-i ciḥângîr zebânım çekemez (74/2)

Ne **kevkebdir** bu **kevkeb** kim nüḥûset var sa‘âdet yok
Ne maḥşûd idinürsiñ mânâ‘ñ var ehl-i himmet yok (97/11)

3.2.15.3. Ay (Kamer): Arapçası kamer, Farsçası mâh olan ay ilk felekte yer alan bir gezegendir. Divân şiirinde daha çok sevgilinin yüzünün güzeliğini anlatmak için kullanılmaktadır. Parlaklık, güzellik, ışık gibi terimlerini ifade etmektedir (Pala, 2013: 42). Mecmûadaki şiirlerde de şairler ayla ilgili çeşitli teşbihler kurarak şiirlerini oluşturdukları görülmektedir. Bu şiirlere örnek ise şunlardır:

Münevver cemâliñ ey **kamer** tal‘at
 Seyr idenler Bârekallah desünler
 İnsânda bulunmaz bu ahsen şûret
 Melek midir bu hüsn-i mâh desünler (14/1)

Kameriñ karnını engüşle yardı o güzel
 Böyle bir nûr-ı başar gelmedi dünya yüzine (15/2)

3.2.15.4. Güneş: Dördüncü felekte yer alan ve seb‘a-i seyyâre olarak da bilinen güneş, şems, âfitâb, hurşid ve mihr kelimeleri ile de ifade edilmektedir. Divân şiirinde genellikle ışığı, parlaklığı, ısı ve ısıtması ile yer alınmıştır. Hem benzeyen hem benzetilen konumundadır (Pala, 2013: 176). Memûadaki şiirler ise şu şekildedir:

Ey *Türâbi* mü‘min-i sâdık olan giysün siyah
 Haşredek kan ağlasuñ rûz-ı Muḥarrem âh vâh
 İns [û] cin arz-ı semâ seyyâre-yi **şems** ile mâh
 Zulm-i efzûn itdiler Âl-i Resule bî günah
 Ey Yezîd-i bî ḥayâ girdiñ Hüseyniñ kanına
 Tâ kıyâmet lâ‘net olsun sen Yezîdiñ canına (3/4)

Âfitâb olsa eğer kevkeb-i câh ile ḥasûd
 Kîn-i şemşîr-i ciḥângîr zebânım çekemez (74/2)

Ümîdim kesmezem rûz-ı cezâdan
 Bir şefâ‘at kâfi yekdânesinden

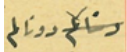
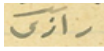
Nasîbimi aldım kâl û belâda

Dü-cihân *güneşi* dürdânesinden (13/1)

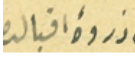
3.3. Mecmûanın İmlâ ve İçerik Özellikleri

3.3.1. İmlâ

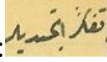
Mecmûanın tespit edebildiğimiz kadarıyla imlâ özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Mecmûanın yazımında Osmanlı Türkçesi imlâ özelliklerine uyulmuştur.
2. Mecmûadaki şiirler harekesiz olarak kaydedilmiştir.
3. Mecmûanın genelinde siyah mürekkep kullanılmıştır.
4. Derleyici ve tertip tarihi bilinmeyen mecmûada 13. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasında yaşamış şairler bulunmaktadır. Ağırlıklı olarak ise 21 şair ile 19. yüzyılda yaşamış şairlerdir.
5. Mecmûanın sayfaları Arapça sayılar ile numaralandırılmıştır.
6. Mecmûada bazı kelimeler bilindik imlaları dışına çıkılarak kaydedilmiş, bazıları ise daha sonra üzeri çizilerek bilindik imlaları ile kaydedilmiştir. Örnek:  (s.39a, dutalım) kelimesini derleyicinin kelimeyi düzeltip tekrar yazdığı görülmektedir.
7. Mecmûada ağırlıklı olarak şair mahlasları üstü çizilerek derleyici tarafından belirtilmiştir. Örnek:  (s.6b, Râzî)
8. Bazı mahlasların ise üzeri çizilmemiştir. Örnek:  (s. 47a, Yunus) gibi.
9. Mecmûa içerisinde bazı kelimelerin yazılışında ek, harf veya hece şeklinde eklemeler de bulunulmuştur. Örnek:  (s. 40b, teselli/sin) gibi.
10. Şiirin tekrar eden dizeleri “eyzan” ifadesi ile belirtilmiştir.
11. Bir şiir bittikten sonra şiirleri ayırt eden bir işaret, boşluk bırakılmadan diğer şiire geçilmiştir.
12. Mecmûadaki şiirlerin kaydedilme biçiminde herhangi bir sıra; konu, tür, içerik bakımından sistematik bir düzen olmadığı görülmektedir.
13. Derleyici bazı şiirlerin üzerine tür veya çeşidine göre (gazel, koşma vb.) isimlendirme yapmıştır. Bazılarının üzerinde ise ek olarak şairin adı da yer almıştır.

14. Toplam şiir sayısı 99 olarak tespit edilmiştir.

15. Mecmûadaki bazı kelime grupları arasında hemze-i izâfetin kullanımı gösterilmiştir. Örnek:  (s.8b, zirve-yi sâdık)

16. Zarf fiil eki –ıp, -up mecmûada genellikle “b” harfi ile yazılmıştır. Örnek:  (s.2b, görüb)

17. –et fiili mecmûada genellikle –it şeklinde yazılmıştır. Örnek:  (s.3a, Tefekkür itmediler)

18. Şedde bazen iki nokta şeklinde kullanılmıştır. Örnek:  (s.3a, cabbâr),  (s.3a, tefekkür)

19. Mecmûda kelime veya satırları birbirinden ayırmak için herhangi bir işaretin kullanıldığı görülmemektedir. Fakat derleyici Bahr-i Tavîl Fevzî’yi (s.8b) kaydederken bazı yerlerde,  işaretini kullanmıştır. Bu da derleyicinin kişisel zevkinin mecmûa üzerindeki etkisini göstermektedir.

20. “Gelen” kelimesi bazı yerlerde  (s.47a, gelen), bazı yerlerde ise  (s. 20b) gelân şeklinde yazılmıştır.

3.3.2. Mecmûada Bulunan Şairler ve Şiir Sayıları

Çalışmadaki mecmûada toplam 38 şair bulunmaktadır. Fakat belirtmeliyiz ki Kemâl mahlaslı (35 numaralı) şiirin araştırmalarımız sonucunda Rıfat Dede’ye ait olduğu görülmüştür. Bu noktada toplam şiir sayısında bir karmaşa olmaması için tabloda Kemâl ile Rıfat Dede bir arada gösterilmiştir.

Mecmûada en fazla şiiri olan şairler, Erzurumlu Emrâh (12 adet) ve Hayâlî (13)’dir. Ardından mecmûada en fazla şiiri bulunan şair 9 adet şiiri ile Nef’î ve 8 adet şiiri ile İshâk-zâde Fevzî’dir. Tabloda yer alan şairler alfabetik sıraya göre verilmiştir. Tablo şu şekildedir:

Tablo: 3.1. Mecmûada Bulunan Şairler ve Şiir Sayıları

Sıra No	Şair Adı	Şiir Sayısı	Sıra No	Şair Adı	Şiir Sayısı	Sıra No	Şair Adı	Şiir Sayısı
1	Ceyhunîler	2	14	İrşâdî	1	27	Rusûhî	1
2	Emrâh	12	15	Kemâl/Rıfat Dede	1	28	Rüşdî	1
3	Emrî	1	16	Meydânî	6	29	Sezâyî	1
4	Esrâr Dede	1	17	Nâbî	5	30	Surûrî	1
5	Eşrefî	1	18	Nakşî	1	31	Türâbî	1
6	Fevrî	1	19	Nazif	1	32	Vâsîf	4
7	Fevzî	7	20	Nef'î	9	33	Yahyâ	1
8	Figânî	2	21	Nesimi	1	34	Yunûs	2
9	Fuzûlî	3	22	Nevres	3	35	Zahmî	1
10	Halîlî	1	23	Nûrî	3	36	Ziyâ Paşa	1
11	Hayâlî	13	24	Râmîz	1			
12	Hayretî	2	25	Râzî	1			
13	Hicrî	1	26	Rûhî	1			

3.3.3. Mecmûada Bulunan Şairlerin Yaşadıkları Yüzyıllar

Yazma eserler bilinmeyen şairleri ve bilinmeyen şiirleri bünyesinde barındırması açısından oldukça önem arzeden eserlerdir.

Çalışmamızdaki şairler genel olarak 19. yüzyıldandır. Mecmûada 38 şair tespit edilmiştir. Fakat mecmûada (35 numaralı) bir adet gazel Kemâl mahlası ile kaydedilmiştir. Araştırmalarımız neticesinde ise şiirin Rıfat Dede'ye ait olduğu görülmüştür. Bu nedenle bu bölümde Rıfat Dede ve Kemâl olmak üzere iki isme de

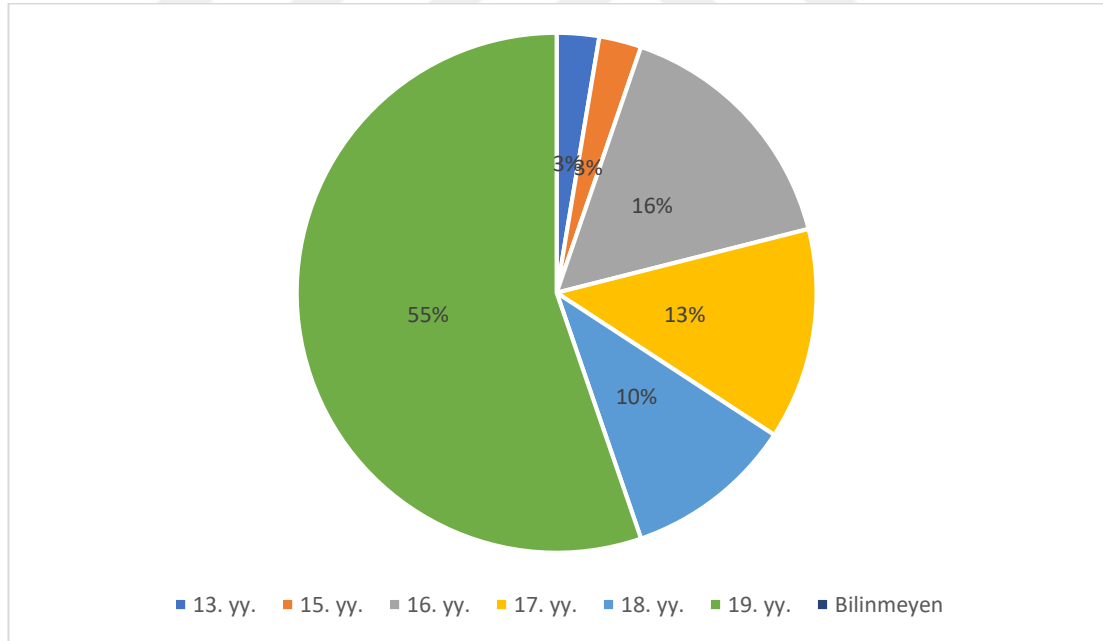
tabloda yer verdik. Fakat Kemâl ile ilgili hiçbir mâlûmatımız olmadığı ve kimliğini belirleyemediğimiz için tabloda yaşadığı yüzyıl bölümüne (?) işareti konuldu. Şair isimleri tabloda alfabetik sıraya göre yazılmıştır. Şairlerin yaşadıkları yüzyılların dağılımı tablo ve grafik hâlinde şu şekildedir:

Tablo: 3.2. Mecmûada Bulunan Şairlerin Yaşadıkları Yüzyıllar

Şair Sıra No	Mahlas	Yaşadığı Yüzyıl	Şair Sıra No	Mahlas	Yaşadığı Yüzyıl
1	Ceyhûniler	19. yy.	20	Nefî	17. yy.
2	Emrâh	19. yy.	21	Nesimî	17. yy.
3	Emrî	16. yy.	22	Nevres	19. yy.
4	Esrâr Dede	18. yy.	23	Nûri	19. yy.
5	Eşrefî	19. yy.	24	Râmiz	18. yy.
6	Fevrî	16. yy.	25	Râzî	18. yy.
7	Fevzî	19. yy.	26	Rıfat Dede	19. yy.
8	Figânî	19. yy.	27	Rûhî	16. yy.
9	Fuzuli	16. yy.	28	Rüsûhî	17. yy.
10	Hâlîlî	15. yy.	29	Rüşdî	19. yy.
11	Hayâlî	16. yy.	30	Sezâyî	18. yy.

Tablo: 3.2'nin devamı

12	Hayretî	16. yy.	31	Surûrî	19. yy.
13	Hicrî	19. yy.	32	Türâbî	19. yy.
14	İrşâdî	19. yy.	33	Vâsıf	19. yy.
15	Kemâl	?	34	Yahyâ	17.yy.
16	Meydânî	19. yy.	35	Yunûs	13. yy.
17	Nabî	19. yy.	36	Zahmî	15. yy.
18	Nakşî	17. yy.	37	Ziyâ paşa	19. yy.
19	Nazif	19. yy.			



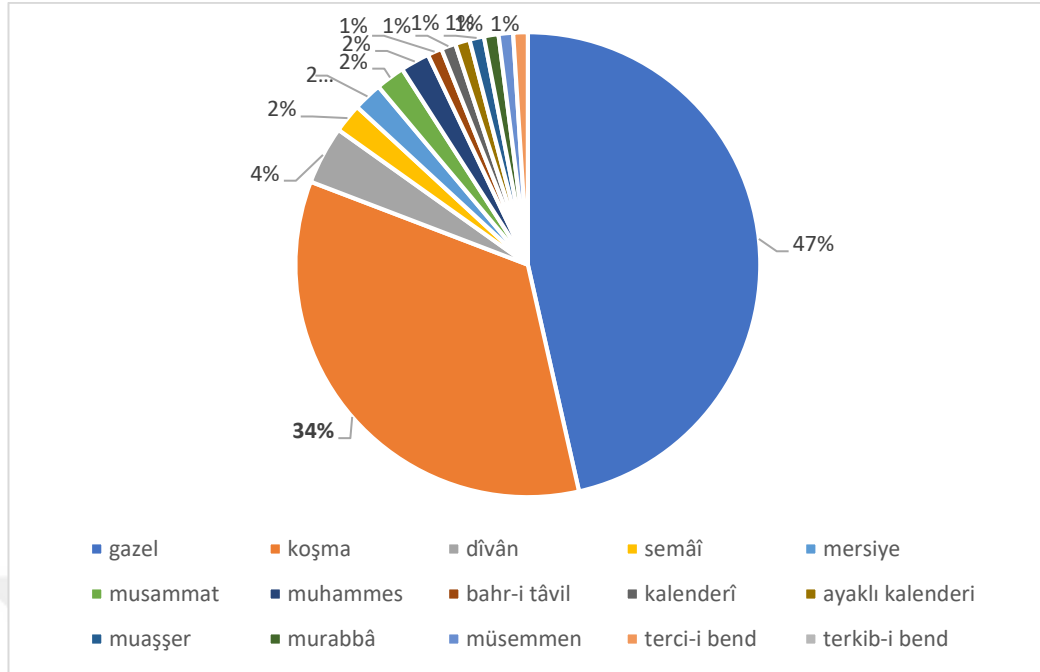
Şekil: 3.1 Şairlerin Yüzyıllara Göre Dağılımı

3.3.4. Mecmûadaki Şiirlerde Kullanılan Nazım Şekilleri ve Şiir Dağılımı

Mecmûada toplam farklı nazım şekilleri ile yazılmış 99 adet şiir bulunmaktadır. Bu nazım şekilleri başta gazel nazım şekli olmak üzere, toplam 15 farklı nazım şeklindedir. Bu dağılım şu şekildedir.

Tablo: 3.3. Nazım Şekilleri ve Şiir Dağılımı

Sıra	Nazım Şekli	Adet
1	Gazel	46
2	Koşma	34
3	Dîvân	4
4	Semâî	2
5	Mersiye	2
6	Musammat	2
7	Muhammes	1
8	Bahr-i Tavîl	1
9	Kalenderî	1
10	Ayaklı Kalenderî	1
11	Muaşşer	1
12	Murabbâ	1
13	Müsemmen	1
14	Terci-i Bend	1
15	Terki-i Bend	1



Şekil: 3.2. Mecmûada Bulunan Nazım Şekillerinin Dağılımı

3.3.5. Mecmûada Bulunan Şiirlerin Vezne Göre İncelemesi (Aruz ve Hece)

Mecmûada bulunan 99 adet şiirin 63'ü aruz ölçüsü ile yazılırken, 36 adedi ise hece ölçüsü ile yazılmıştır. Hece ile kaydedilen şiirler ağırlıklı olarak 11'li ölçü ile yazılmıştır. 14 ve 16'lı hece ölçüsü ile kaydedilmiş 1'er adet de musammat yer aldığı tespit edilmiştir.

Şiirlerin vezne (aruz ve hece) göre dağılımı şu şekildedir:

Tablo: 3.4. Şiirlerin Vezne (Aruz ve Hece) Göre Dağılımı

Aruz Kalıbı / Hece Ölçüsü	Adet
Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/Fâ'ilün	35
Fe'ilâ tün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün	10
Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ 'ilün	8
Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün	4
Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'ilü / Fâ'ilün	1

Tablo 3.4'ün devamı

Meḥ'û lû/ Me fâ'î lû /Me fâ'î lû/ Fe'ûl ün/ Fe'lün	1
Müstef 'ilün /Müftef 'ilün/ Müstef 'ilün/ Müstef 'ilün	1
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	1
Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün	1
Fe' I lâ tün	1
16'lı Hece Ölçüsü	1
14'lü Hece Ölçüsü	1
11'li Hece Ölçüsü	34
Toplam	99

Mecmûada bulunan nazım şekilleri incelendiğinde gazel nazım şeklinin diğer nazım biçimlerden fazla olduğu göze çarpmaktadır. Gazel nazım şeklinden sonra en fazla koşma nazım şeklinin yer aldığı görülmektedir.

3.3.6. Metnin Kuruluşunda İzlenen Yöntem

1. Şiirler mecmûadaki sıraya göre dizilmiştir.
2. Derkenarlara eklenen şiirler dizilirken sayfa numarasına sadık kalınarak, sağ derkenar- sol derkenar şeklinde şiirlerin konumu dipnotta belirtilmiştir.
3. Şiirlerin yazma nüshâda hangi varakta olduğu metnin solunda köşeli ayraç ile gösterilmiştir. Örnek: [1]
4. Her şiire sıra numarası verilmiş, beyitler, bendler, dörtlükler sıra numarası ile gösterilmiştir.
6. Her şiirin başına şiirin aruz ölçüsü yazılmıştır.
7. Metin aktarılırken nüshâdaki imlâyâ sadık kalmaya gayret gösterildi.
8. Şiirler daha önce yayımlanmışsa dipnotta belirtilmiştir.

9. Kaynaklarla yapılan karşılaştırmalar sonucu eksik beyit, bend veya dörtlük bulunan şiirler dipnotta gösterilmiştir.

10. Metin içindeki bazı Arapça ifadeler, dua, hadis vb. unsurlar dipnotta açıklanmıştır.

11. Metin çevirisinde transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır. Bu alfabe özel işaretlerle belirtilen harfler ve karşılıkları şu şekildedir:

Tablo: 3.5. Transkripsiyon Alfabesi

ا	A/a Ā/ā	ع	‘
ث	<u>S</u> /s	غ	Ġ /ğ
ح	H/h	ق	K/ k
خ	Ḥ/ ḥ	ك	ñ
ذ	<u>Z</u> /z	ص	Ş/ş
و	V/v	ض	ḍ / z
ط	T/t	ظ	Z/z
و	Ū/u	ء	’

4. ŞİİRLER

-1* -

Fâ ‘ilâtün / Fâ ‘ilâtün / Fâ ‘ilâtün / Fâ ‘ilün

- 1- Ey şabâ derdim yürü dildâre¹ söyle ağlasuñ²
Hasb-i hâlim ol leb-i sükkâre söyle ağlasuñ
- 2- Hüsüne ‘âşık olup ‘aşkıñ yolunda her zamân
Çekdiğim miñnetleri ol yâre söyle ağlasuñ
- 3- Vaşf-ı hâlim söyleyim sen diñle ey bâd-ı şabâ
Ol güzeller serveri hünkâra söyle ağlasuñ
- 4- Şakla zârım duymasın kûyundaki o hâreler
Bülbül-i gunîdesi gülzâre söyle ağlasuñ
- 5- Nâme yazsam derd ile *Emrâh* kan ağlar hâmeler
Öz diliñle ol şîrîn güftâre söyle ağlasuñ

* krş. Elgin, 2014: 83; Erkal, 2014: 202; Göksel, 1944: 137.

¹ Bu kelime mecmuâda “daldâre” şeklinde yazılmıştır. Fakat kelimeyi aslına uygun olarak “dildâre” şeklinde yazmayı uygun gördük.

² Bu şiir mecmuanın iç kapak sayfasında yer almaktadır.

[1a]

-2* -

Ġazel*Fâ ‘ilâtün/ Fâ ‘ilâtün/ Fâ ‘ilâtün/ Fâ ‘ilün*

- 1- Ey vücûdı kâmilîñ esrâr-ı hikmet maşdarı
Maşdarı zâtıñ olan eşyâ şıfâtıñ mazharı
- 2- Mazharı her hikmetiñ sensin ki kilik-i kudretiñ
Şafhâ-i eflâke nakş itmiş hutût-ı ahteri
- 3- Ahteri mes‘ûd olan oldur ki tab’-ı pâk ile³
Kâbil-i feyz ola lûtfuñdan şafâ-yı cevheri
- 4- Cevheri ma‘yûb olan nâkıs benim kim muttaşıl
Sâdedir hatıñ hayâliyle zamîrim defteri
- 5- Defter-i a‘mâlim hat-ı hatâdandır siyâh
Kân döker çeşmim hayâl ittikce hevl-i maşseri
- 6- Maşseri eşkim virir seylâb[a] ger rûz-ı cezâ
Olmasa maqbûl dergâha sirişkim gevheri
- 7- Gevheridir ‘aşk bahrınıñ *Fuzûlî* âb-ı çeşm
Lîk bir gevher ki lûtf-ı Hâk añadır müşteri

* krş. Akyüz, 1958: 392; Gölpınarlı, 1961: 140; Kanar, 2019: 290; Tarlan, 1998: 614.

³ Bu kelime mecmûada “pâliniñ” şeklinde yazıyor. Fakat biz aslına uygun olarak “pâk ile” yazmayı uygun gördük.

[2b]

-3*-

Cenâb-ı Tûrâbî*Fâ‘ilâtûn / Fâ‘ilâtûn / Fâ‘ilâtûn / Fâ‘ilûn*

- 1- Mâh-ı mâtem irdi ‘âşıklar dil-i suzânına
Gûş kııl bir sen sen bu vaqı‘a seyrânına
Sergüzeşt ü mâcera-yı Kerbelâ meydânına
Yâ nice rahm itmediñ al abâ efgânına
Ey Yezid bî-hayâ⁴ gir Hüseyn’in kıanına
Tâ kıyâmet lâ‘net olsun sen Yezidiñ cânına
- 2- Bilmediñ İbn-i ‘Ali cecdi Muḥammed Muṣṭafâ
Mâderi bint-i Resûl Fâtıma Ḥayrû’n-Nisâ
Yâ ne olur ḥâliñ seniñ ma‘lûm olurdum el cezâ
Ne eylediñ nâ-yâb olan gevherleri ey bî hayâ
Bu nice şiddet bir muşibet görmemiştir bu ciḥân
Lerze-nâk oldu urmada nüh felek gün-i mekân
- 3- Şimr-i mel‘ûn kaṭ-i ser etdikde ol şâhıñ ‘ayân
Ḥûn-ı pâke şâh-ı şehîd-i Kerbelâ gökde nişân
Nice kıydılar görüp âyâ ânıñ didârını

[3a]

- Hiç tefekkür itmediler âḥiret pazârını
Kâdî-i Cabbâr önünde gösterir miqdârını
Lal-gûn itdiñ niçün âyîne-i ruḥsârını
- 4- Ey *Tûrâbî* mü‘min-i sâdık olan giysün siyah
Ḥaşre dek kıan ağlasuñ rûz-ı Muḥarrem âḥ vâḥ

* kıış. Altınok, 2006: 215.

Bu şiir Baki Yaşa Altınok’un “*Tûrâbî Dîvânı&Yanbolulu Ali Tûrâbî Baba*” adlı eserinde sekiz benddir.

⁴ Bu kelime *Tûrâbî Dîvân*’ında “dûn-hâr” olarak yer almaktadır. Fakat mecmûada “bî-hayâ” şeklinde kaydedilmiştir.

[3b]

İns [ü] cin arz-ı semâ seyyâre-yi şems ile mâh
Zulm-i efzûn itdiler âl-i Resûle bî-günâh
Ey Yezîd-i bî-hayâ girdiñ Hüseyniñ kanına
Tâ kıyâmet lâ‘net olsun sen Yezîdiñ cânına



[2b]

-4* -

Ꞑoşma*11'li Hece Ölçüsü*

- 1- Şâd olmak dilerseñ ey dil-i nâ-şâd ⁵
 Fâri' ol ciḥânıñ ferâgatinden
 Meclis-i devrânda kalmadı bir dâd
 Sefer kılmak yeğdir iḳâmetinden
- 2- Gûş eyle pendimi ey nûr-ı dîdem
 Bu pendî 'ârifler söylemiş aḳdem
 Kendi şerâfetin bilmeyân âdem
 Ne bilsün ğayrınıñ şerâfetinden
- 3- Hâḳḳ'a ihlâş ile olanlar bende
 Emrâḥî anlardır 'aşḳa efgende ⁶
 Eger kâbiliyyet yok ise sende
 Ne fâ'ide şeyhiñ kerâmetinden

* krş. Akman, 2011: 128; Erkal, 2021: 339; Göksel, 1970:252; Güney, 1944: 89; Karadağ, 1996: 153; Ural, 1976: 100.

Bu şiir Emrâh Divan'ında dört kıtadır, mecmûada yer almayan dörtlük şu şekildedir:

Eğer meylin var ise bu cân varına

Lutfeyle al bugün salma yarına

Ben serim koymuşam dil bâzârına

Seçilmez suretim divânelerden

⁵ Bu şiir sağ derkenarda yer almaktadır.

⁶ Bu kelime mecmûada "o figende" şeklinde kaydedilmiştir.

[2b]

-5* -

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Sür mâsivâyı şafhâ-i dilden⁷
 Bekâyı naķş eyle levh-i⁸ hayâle
 Kurtulmak dilerseñ bu kâl u kîlden
 Var intisâb it bir ehl-i hâle
- 2- Diñle naşihatım ey ehl-i fûnûn
 Kelâmıñ gümüşse sukûtuñ altun
 Adâb u erkânda böyledir kânûn
 Sükût ile ermiş eren kemâle
- 3- *Emrâh* ‘âşık iseñ cemâl-i dostâ
 Cehd eyle iresiñ vişâl-i dostâ
 Şabr u taḥammül it celâl-i dostâ
 Celâlden erilür luṭf-i cemâle

* krş. Akman, 2011: 140; Erkal, 2014: 307.

⁷ Bu şiir sayfanın kalan boş kısmında başlayıp, ikinci kıtadan sonraki kıtalar sol derkenarda yer almaktadır.

⁸ Bu kelime mecmuada “levm-i” olarak yer almaktadır. Fakat biz aslına uygun kalarak “levh-i” şeklinde yazmayı uygun gördük.

[3a]

-6*-

Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilâtün

- 1- Erdi mâtem mâh-ı nevcûlar gibi sen çağla gel
 At müferrâh câmesin yüz biñ qaralar bâğla gel
 Âl ü evlâd-ı resûle sen de ƣalbiñ şâğla gel
 Ƙaşd-ı a'dâ eyleyüb şemşîr-i 'aşƣı zâğla gel
 Bu Muħarrem mâhınıñ mâtem demidir ağla gel
 Şâh Hüseyn'in 'aşƣına cân ü ciğەرler dağla gel

[4b]

- 2- İbn-i Mülcem Murtaẓâ'nıñ ƣatline ƣıldı devâm
 Şimr-i zabl-çûşun Yezîdin cânına lâ'net müdâm
 Bir içim şu verilmedi ma'sûmlara ibn-i 'avâm
 Âl ü evlâdı resûle etmedi Mervân-ı kıyâm
 Şâh-ı Hüseyn çekdi hancer ol Yezîd ibn-i Yezîd
 Defter-i 'uşşâƣdan ismi resîd olsun resîd
- 3- Bir içim şu vermedi ma'sumlara bağrı harîd
 Kerbelâ râhında ƣıldı teşne-leb encüm şehîd
 Öldi gel ģayret keş-i-Âl-i abâ meydânıdır
 Başı cânı terk ƣıl ehl-i vefâ meydânıdır
 Ağla *Ceyhûn* Şâh-ı Hasan Hülƣ-ı Rızâ meydânıdır
 Sen neden ģâfil durursan Kerbelâ meydânıdır

* ƣrş. İvgin ve Yardımcı, 1996: 114; Ergun, 1956: 14; Barak, 2005: 225.

[3a]

-7-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Nâdân meclisinde dehânîñ açma⁹
 Bilmez muhabbeti bilmeyen uşûl
 Nâ ehil bezminde gevherîñ saçma
 Olmasun cânâne mâni' bir vüşûl
- 2- Aslı yufka ile olmaz mahabbet
 Anîñla meveddet mûcib-i zaḥmet
 Ne eylesün şerâfet yok ki dirâyet
 Añlamaz 'aybını heb görür kuşûr
- 3- Şâhım gözet kendi akranıñı bil
 Âyîne-i dilden mâsivâyı sil
 Gönûl rahat olur ger durursa dil
 Böyledir *Nâbiyâ* 'aşk içre uşûl

⁹ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

[3a]

-8* -

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Kafes-i zulmetden divâne gönlüm¹⁰
 N'eyleyim bir kerre âzâd olaydı
 Cevr ile yıkılmış virâne gönlüm
 Çıkub câh-ı gamdan abâd olaydı
- 2- Bâğ-ı vuşlat ola bîgânelere
 Baykuş ser çekmezdi virânelere
 Yanub yakılmadan pervânelere
 Ateşden olurdı imdâd olaydı
- 3- *Nûrî* kuluñ¹¹ saldıñ bu âteşlere
 Bak gözümden akan kanlı yaşlara
 Böyle çalınmazdım taşdan taşlara
 Felekde iqbâlîm küşâd olaydı

* krş. Göksel, 1970: 227; Ural, 1976:68; Karadağ, 1996: 90; Onay, 1933:260; Oral, 1936: 62; Aydın, 2001: 318.
 Bu şiir hem Tokatlı Nûrî' ye hem de Erzurumlu Emrah'a mâl edilmiştir(bkz. İsa Seçkin Aydın, 2001:318, Ahmet Talat Onay, 1933: 260).

¹⁰ Bu şiir sol derkenarda yer almaktadır.

¹¹ Bu kelime mecmûada "kâln" şeklinde yazılmıştır.

[3a]

-9* -

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Ey dil ferâgat kıl hûb u sevdâdan ¹²
 Kes riştesin âşiyâna güvenme
 Var bir âşiyân tut mülk-i beâdan
 Bakî değil bu mekâna güvenme
- 2- Ne erler geçmişdir bak bu cihândan
 Bir vefâ görmedi kevn-i mekândan
 Hep gelenler geçdi bu hânûmândan
 Sen de gel geç hânûmâna güvenme
- 3- Seyyâh olup ¹³ gezdiñ *Nûrî* bir [zaman]
 Şimdi dil de olduñ pîr-i nâtüvân
 Eğer kâm alursa nâ süfte devrân
 Gayrı taht-ı Süleymân'a güvenme

* krş. Güney, 1944: 45; Göksel, 1970: ; Ural, 1976: 61; Karadağ, 1996: 85; Onay, 1933: 236; Aydın, 2001: 315. Defterde Tokatlı Nûrî adına kaydedilmiş bu şiir hem Tokatlı Nûrî' ye hem de Erzurumlu Emrah'a mâl edilmiştir (bkz. İsa Seçkin Aydın, 2001: 315; Metin Karadağ, 1996: 85).

¹² Bu şiir sol derkenara yazılmıştır.

¹³ Bu kelime mecmûada "idüp" şeklinde kaydedilmiştir.

[4b]

-10* -

Fâ ‘ilâtün / Fâ ‘ilâtün / Fâ ‘ilâtün / Fâ ‘ilün

- 1- ‘Arş tâku meskenindir yâ Hüseyn ibn-i ‘Ali
Ferş sâkî medfenindir yâ Hüsün ibn-i ‘Ali
- 2- İns ü kudsî me’menindir yâ Hüseyn ibn-i ‘Ali

[5a]

Mâsivâ bir gülşeniñdir yâ Hüseyni ibn-i ‘Ali

- 3- Ravzâ-i pür- nûruna nisbet olan mıdır ‘adn
Hiç hem-reng-i le tâfet ola mı cân u beden
- 4- Çûn o hâk-i pâk-i reşk-endâz ‘arş u ferş [i]den
Gevher-i Firdevs seniñdir yâ Hüseyn ibn-i ‘Ali
- 5- Halk-ı ekvâne sebep cedd-i kerîmiñdir seniñ
Şûret-i mir‘ât-ı Hâk aşı-ı ‘âlemiñdir seniñ
- 6- Zübde-i ins ü melek nesl-i selimiñdir seniñ
Kâ’inât ancak seniñdir yâ Hüseyn ibn-i ‘Ali
- 7- O siyâh ‘ömrüm tebâh bir nideyim hâlim yamân
Merhamet kıl dest-i redde¹⁴ olma[ya]yım mazhar amân
- 8- ‘Abd-ı nâ-çârıñ *Nazîf* nâz ü niyâz eyler hemân
Dest-gîr-i dâmeniñdir yâ Hüseyn ibn-i ‘Ali

* krş. Özkök, 2014: 79; Kahramanoğlu, 2005: 60-61; Karakuş, 2013: 74.

¹⁴ Bu kelime mecmûada “zerre” şeklinde yazılmıştır.

[4b]

-11* -

*11'li Hece Ölçüsü*1- Bir kerem şâhibi sultânımızdan ¹⁵Bir hırka¹⁶ bir abâ bir tâcımız var

Sâkî-i kevser merdânumuzdan

Muhabbet şem'ine sirâcımız var

2- Añlaşılmaz hiç sağımız şolumuz

'Alevîden kesilmiştir kolumuz

Adabımız erkânımız yolumuz

Muharremde bir kez mi'râcımız var

3- 'Âşıkâ mâdem hasret çekeriz

Hasret-i firqati elbet çekeriz

Yezîdlere tiğ-i lâ'net çekeriz

Münkiri gönülden ihrâcımız var

4- Baş koyduk şâhım âsitânıña

Sığındık dergâh-ı âsitânıña

İlticâmız budur hak divânıña

Bir *Fevzî* isminde muhtâcımız var

* krş. Akman, 2020: 1171; Yaman, 1937: 48.

¹⁵ Bu şiir sağ derkenarda bulunmaktadır.¹⁶ Bu kelime mecmuada “hırğa” şeklinde yazılmıştır. Ancak biz aslına uygun olarak kelimeyi “hırka” şeklinde yazmayı uygun gördük.

[4b]

-12-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Nev civânım varma  yanına¹⁷
 Bulaşmasun şalvarıña qaralar
 Pek kızarmış gül ruhlariñ kanına
 Helva deyü bal dudağmıñ qaralar
- 2- Bu kadar miñneti çekdiğim demde
 Yine göñlüm arzuyı 
 Deryayı gamda qaldım elemde
 Görünmedi âh nideyim qaralar
- 3- ‘Aşk olsun *Fevzî* ol gonca lebe
 Hizmeti var imiş ‘ilim edebe
 Maşaallah yeñi girmiş mektebe
 Rabb-i yessîr lâ tü‘assir¹⁸ qaralar

¹⁷ Bu şiirin ikinci dördlükten sonrası sol derkenara yazılmıştır.

¹⁸ Rabbi Yessir Velâ Tuassir Rabbi Temmim Bi'l-Hayr; “Rabbim! İşlerimi kolaylaştır, zorlaştırma, Rabbim işlerimi hayırla sonuçlandır” anlamına gelen bir duâdır.

[5a]

-13* -

Koşma*11'li Hece Ölçüsü*

- 1- Ümîdim kesmezem rûz-ı cezâdan ¹⁹
 Bir şefâ'at kâfî yekdânesinden
 Nasibimi aldım kâl û belâda
 Dü-cihân güneşi dür-dânesinden
- 2- Maḥabbet bahrine daldırdı beni
 'Aşkı ilâhîye kandırdı beni
 Ervâḥ-ı ezelde kandırdı beni
 Şarâb-ı ḥaḳîkat peymânesinden
- 3- Zâhid bu esrâra olmadıñ âgâh
 Batın değil zâhir toḡmuştı bir mâh
 Bir mûruñ mûyundan geçmeyen Allah
 Geçer mi bir *Nûrî* dîvânesinden

* krş. Onay, 1933: 280; Oral, 1936: 79; Seçkin, 2001: 178.

¹⁹ Bu şiir sayfanın sol derkenarında bulunmaktadır.

[5a]

-14* -

Diğer Koşma*11'li Hece Ölçüsü*

- 1- Münevver cemâliñ ey kamer tal'at²⁰
Seyr idenler Bârekallah²¹ desünler
İnsânda bulunmaz bu ahsen şûret
Melek midir bu hüsn-i mâh desünler
- 2- Cemâl-i pâkiñdir kâşifü'l- esrâr
Güzellik kudretin eylemiş izhâr
Bu peyker ne hûri ne gılmânda var
Bunı bir yaratmış Allah desünler
- 3- Açınca yüzini zülf-i siyâhıñ
Fesh ider ziyâsın mihr ile mâhıñ
Dergâh-ı lütfuñda sen güzel şâhım
Âşık-ı şâdıkdır *Emrâh* desünler

* krş. Göksel, 1970: 270; Güney, 1944: 133; Erkal, 2014: 353; Karadağ, 1996: 186; Köprülü, 1929: 595; Ural, 1976: 121; Uraz, 1940: 27.

²⁰ Bu şiirin bir kısmı sol der kenardadır.

²¹ Bârekallah: Mübarek ola, Allah mübarek etsin! Hayırlı ve bereketli olsun!

[6b]

-15-

Ġazel-i Râzî*Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün*

- 1- Lâm elif çekmiş ayırmış bacağınla yüzine
Ne güzel düşmüş elif noktası elâ yüzine
- 2- Kameran karnını engüşle yardı o güzel
Böyle bir nûr-ı başa gelmedi dünya yüzine
- 3- Ġuds-i ħarîmin meffiresi pûr nûr-ı esrâr
Burcu dördüncide devr ider ayna yüzine
- 4- Ehl-i derdiñ gözi yaşı siler  eyleyüp âh
Yürüdi musahhar ‘asâ gibi deryâ yüzine
- 5- Ehl-i şi‘riñ sinhi gevher-i ħağdır *Râzî*
Dâne dâne dökülür meclis-i kibr yüzine

[6b]

-16*-

Ꞑořma*11'li Hece Ȗlęüsü*

- 1- İnkisâr eylemem yazıkdır saña
Yataę içre yân veresiñ sevdiğim
Aęzıñdan burnuñdan bârân yerine
Parça parça kan veresiñ sevdiğim
- 2- Yata yata her yanlarıñ çürüsün
'Aziz doştlar etrâfıñı bürüsün
Damarın çekilsün kaniñ kurusun
Hastalara şan veresiñ sevdiğim
- 3- Ne düşmüşsün *Ceyhûnî*'niñ kaşdine
Yakañ geğsün *zebânî*ler destine
Dokuz ay yatasıñ şol yân üstüne
On bir ayda cân viresiñ sevdiğim

* krş. İvgin ve Yardımcı, 1996: 73-74; Onay, 1933: 230; Kaya, 2001: 53; Kocatürk, 1963: 388.

Mecmuada üç dörtlük şeklinde kaydedilmiş olan Âşık Ceyhûnî mahlaslı bu şiir, İvgin ve Yardımcı'nın *Zileli Âşık Ceyhûnî Hayatı Sanatı Şiirleri ve Diğer Ceyhunîler* adlı eserinin 73-74. sayfasında on dörtlük şeklinde mevcuttur. Ayrıca bu şiirin üç dörtlük hacminde ve Nuri mahlası ile kaydedilmiş bir diğer benzeri olarak kabul edebileğimiz örneği Ahmet Talat Onay'ın *Tokatlı Âşık Nuri* adlı eserinin 230. sayfasındadır.

[6b]

-17*-

Ꞑoşma*11'li Hece Ölçüsü*

- 1- Hüsne mağrur olma ey rû-yi mâhım²²
 Niceler bu tarz-ı revîşden geçdi
 Taşa kâr etmişdir itdiğın baña
 Tir-i âhım Kûh-i Keşîşden geçti
- 2- Seni mürüvvetsiz seni bî-vefâ
 Kim kime itmiştir ittiğın baña
 Şimdi yâr olmağlık dilersiñ ammâ
 Neyliyem sevdiğim iş işden geçti
- 3- Benden saña izin ey çeşm-i âfet
 Var kimiñle iderseñ it muhabbet
 Şimden soñra sen sağ ben de selâmet
Surûrî bu alış-verişden geçti

* krş. Alangu, 1974: 535; Kocatürk, 1938: 127-128; Köprülü, 1964: 555; İvgin,2005: 2.

Bu şiir Alangu, Kocatürk, Köprülü ve İvgin'in kaynaklarında "Seyrânî" mahlası ile kaydedilmiştir (bkz. Alangu, 1974:535; Kocatürk, 1938: 127-128; Köprülü, 1964:555; İvgin,2005: 2).

²² Bu şiir sağ derkenardadır.

[7a]

-18-

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

- 1- Yine bir  dağ-ı derûn itdi kader
‘Âşık-ı şâdıka isnâd-ı füsûn itdi kader
- 2- Nerde cem‘iyet-i hâtr nerede tâb‘ u selîm
Fikr-i âzâdıma ilķâ-yı zunûn itdi kader
- 3- Bir de nâ-sâzâ-i tîli‘ esridir elbet
Gerd-i elâmı baña kehl-i uyûn itdi kader
- 4- Uğradım vâdi-i  gine vicdânı
Bunda da ‘aczimi izhâar ü füzûn itdi kader

[7a]

-19*-

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

- 1- Seniñ hâl-i 'izârından nişân 'anberde kalmışdır
Benim sûz-ı derûnumdan eser micmerde kalmışdır
- 2- Denilir bozdılar bîkr-i nizâm-ı 'âlemi şimdi
Nizâm ancak efendim şûret-i defterde kalmışdır
- 3- Müheyyâ bezm-i 'işret bir kadehle al elim sâķî
Benimle yâr beyninde hemân bir perde kalmışdır
- 4- N'ola hayrân olursam rûz u şeb âyîne-veş *Vâşîf*
Hayâl ü 'aķl u fikrim şûret-i dilberde kalmışdır

* krş. Gürel, t.y.: 300.

[7a]

-20*-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Cihân mı görünür çeşm-i 'uşşâka²³
Fırâkıñla da'im nâra yanınca
Ser çekse inanma ağıâr âfâka
Her kişi feyz bulur i'tibârınca
- 2- Diñle bu pendimi elden bırakma
Göñül Beytullahdır cevır idüb yıķma
Çeşm-i hâķâretle kimseye bakma
Daķi olursa da misl-i ķarınca
- 3- *Emrâh* bulur hâlince çok 'itibâr
Her kim ki 'âķıldır pendimi tutar
Kepenîñ altında ne erler yatar
El elden üstündür 'arşı varınca

* krş. Akman, 2011:151; Çelik, 1997:226; Dilçin, 1945:142; Güney, 1944:31; Göksel, 1970:211; Karadağ, 1996:69.

²³ Bu şiir sayfanın sol der kenarında yer almaktadır.

[7a]

-21* -

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Cemâliñ görenler ey bedr-i münîr²⁴
 Evc-i melâhatde bu mâhı derler
 Bu hüsn devlet-i mülk-i hûbânda[dır]
 Ya han ya sulţân ya şâhi derler
- 2- Bu nâz ü nezâket nedir vâh sende
 Hiç 'akıl mı kalır seni sevende
 Bu cemâlde bu kemâlde bu tende
 Yokdır ânıñ gibi bir dahî derler
- 3- Sen bir padişahsıñ hûbân içinde
 Emsâliñ bulunmaz devrân içinde
 Sevdigim defter-i 'irfân içinde
 Bize de bir dertli *Emrâhî* derler

* krş. Göksel, 1970: 271; Güney, 1944: 114; Köprülü, 1929: 621; Ural, 1976: 121.

²⁴ Bu şiir sayfanın sol der kenarında yer almaktadır.

[8b]

-22-

Baħr-i Tavīl Fevzî²⁵*Fe 'ilâtün*

1-Yine bir kaşları cellâda gönül düşdi meded, başıma gâ'ile açdı feleğin gerdişi bu, meğer âhû idi kaçdı, bu yokuşun inişi bu, bir vakt zirve-yi ikbâlde idim, uçurum dalda idim, tâli'în cünbüşü bu, şimdi bir varîâ-yı edbârda, gam âlûde-yi efkârda ağlar gezerim, bu sînemi dağlar gezerim.

2-Bu meşakkat bu eziyyet nedir ey servi-yi kıdd, hışm ile bakma yeter, su gibi akma yeter, gâbgâbı şeffâf güzel, beklerim merhametiñ şûretini, âyine-yi şâfi güzel, 'aqlımın teşvîşi bu, hayf bir vâide-yi gaddârede pîş-i dil-rîşi sitem-kârda ağlar gezerim. süzilüp sürmeli gözler, o sevimli sözler, cânım özler, şerbet-i bûs-ı lebin âb-ı hayât çeşmesidir teşne dile, içebilsem bâri o karanlıkda, İlâhi seçebilsem yâri, ne şekerler yer idim, gel efendim der idim, allanarak, şallanarak, göz süzerek, vaşlını ibrâz iderek, didi benden ne dilersin, rûhum özüm, ben didim gönce dehen, bûlbûlünüm bağında, çatılarım da öterim, patalarımda tüterim, yüzüm üstünde terim, şebnemiñ olsun derim, körpesiñ tâzeliğin çağında, mahremiñ olsun derim, 'âşığiñ endîşi bu, vehleten turre-yi tarrârda, bağıteten, çengel-i hûn-hârda ağlar gezerim, bu sînemi dağlar gezerim.

3-Bahtımıñ kemliğidir, başka tecellî bulurum, gizli tesellî bulurum, kurtulamam kahrından, lâ'l-i femiñ zehrinden, derdi temelli bulurum, ölürüm hâşıl, sende a rûhum yaşama,medfenime ol vasıl, kara toprakda beyâz gerdâniñ boynuma at, okşa bi'z-zât, vücûdum bula emn [ü] râhat, ne sa'adet ki murâda irerdim, varalım mahşere tev'em girelim,[9a]serbest irelim maksûda, rûh rûha verelim, söyleyelim ma'bûda, el-amân nâ'ire-yi hasretle yandık, reh-i sevdâ-yı tolandık, tolaşan işde, o demde yalnız gûşe-yi gamda,

²⁵ Şiirde bölüm sonlarına çiçek işaretli nokta konulmuş. Biz de bundan dolayı bölümlere numara verdik. Ayrıca şiirde kelimeler arka arkaya yazılmış, daha iyi anlaşılması için kelimelerin arasına virgül koyduk.

[9a] tutuşan cigerin âteşi bu, o hüvelnâk giriftârda, resen rişte-yi berdârda ağlar gezerim, bu sînemi dağlar gezerim.

4- Bir zamân semt-i mecâzîde seyâhat itdim, irişüp řah-reh-i ‘aşķa diz çöküp hâce-yi meşke, okudum cüz’i-yi haķîķat dersin, sûziş hâlîmi takrîr ü hikâyet itdim, yine mâliksiñ, eyâ cezbe-yi ‘aşķ, perî peyker, ruhî zîver, lebi aķmer, mûmiyân kemer, hañçer-i dilberde misin, hele gel beyt-i hazînîm, hûn-ı eninîm, seyr it özüm, ‘âkil iseñ yûri bu zevķ-i haķîmânemi gör, genç ikeñ gözde diken oldum, ‘uzlet idüp nâsdan, bir süri vesvâsdan, tarz-ı edîbânemi gör, vaţanımdan dûrum, ğamla ma‘durîm, kime boyunumu eĝeĝim kim, kime hâlîm diyeyim, gitdi tedbir ü irâde elden, ķaderu’llah içi bu, zülf-i tâtârda *Fevzî*, derd-i düşvârda *Fevzî*, ağlar gezerim, bu sînemi dağlar gezerim, amân amân gel kömür gözlüm cân saña ķurbân.

Can başlarında ğüftî amân amân

Gel kömür gözlüm cân saña ķurbân

[10b]

-23* -

Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

- 1- Her kimiñ çeşm-i hârişi rü'yet-i makşûd olur
Rûy-ı âmâli niḥân-ı perde-i nâbûd olur
- 2- Düşmesün yoḥsa gönüller ol bütüñ sevdâsına
Ḳâfiriñ nâr-ı firâkı âteş-i Nemrûd olur
- 3- Ḳatline emr itse 'uşşâkıñ niḥânî ğamzeler
Tîğ-ı çeşmi ṭarfetü'l- ayn içre ḥûn-âlud olur
- 4- Nâ-be-câdır bu dil-i bî-mâra tedbiriñ seniñ
Ḥastaya vaz'-ı atıbbâ dahı derd-efzûd olur
- 5- Şöyle sûzânım ki Vâşıf âteş-i hicrândan
Her şeb âh-ı âteşinimle cihân pür-dûd olur

* krş. Gürel. t.y: 303.

[10b]

-24* -

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Senden baña cefâ olmaz hünkârım
Seniñ ittikleriñ nazdır efendim
Sensiñ bu 'âlemde devlet vârim
Saña bu edâlar azdır efendim
- 2- Kerem eyle girme benim kanıma
Hizmetkâr olayım sen sultânıma
İsterseñ bir lâle taş gerdânıma
Azâtsiz kul deyü gezdir efendim
- 3- Kıyâmetde yaķañdadır ellerim
Huzûrında dönmez aşla diller[im]
Kendi eliñ ile bu gazellerim
Altun zer kalemle yazdır efendim
- 4- Kısmet olub şu Bartın'da kalursam
Huzûrında kul olduğım bilirim
Figânî ismiyle şunda ölürsem
Eliñle mezarım kazdır efendim

* krş. İvgin, 2005: 198; İvgin& Koz, 2017: 68.

[10b]

-25-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Beni ey sevdiğim 'âlemde böyle²⁶
 Bî-kârar eyleyen sen değil misiñ
 İhtilâfım var mı doğruyu söyle
 Ğâm-güsâr eyleyen sen değil misiñ
- 2- Ğarķ oldu bu çeşmim dîde yaşımdan
 Yanâr pervâneler 'aşķ âteşimden
 Biñ nazarda bakup 'aqlım başımdan
 Târumâr eyleyen sen değil misiñ
- 3- 'Aşķı muhâbbetiñ sevdâsı serde
 Kararım kalmadı aşla bir yerde
 Zahir *Meydânîyi* bu müşkil derde
 Giriftâr eyleyen sen değil misiñ

²⁶ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

[11a]

-26* -

Mef'ûlû / Mefâ'ilû / Mefâ'ilû / Fe'ûlûn

- 1- Meclisde bu keyfiyyeti her dem mi şanırsıñ
Sensiz görinen demleri sen dem mi şanırsıñ
- 2- Giryem görüb ey gönca-dehen girye idersıñ
Bilmem ki yem-i eşkimi şebnem mi şanursın
- 3- Yükletdi gam-ı 'âlemi bî-neş'eliğinden
Pirân-ı hevânıñ kaddini ham mı şanursın
- 4- Ağyâr gıyâbında söz[ler] söyler ey şûh
Gıybet mi sözüm mâ-vak'a-yı zem mi şanursın
- 5- Ağyâra hiç ey gönca fem eşrâr açılır mı
Her şahsı fütâdeñ gibi mahrem mi şanırsıñ
- 6- Dil-beste-i zülfüñ olup el kayda düşer mi
Bendeñ gibi sen herkesi sersem mi şanırsıñ
- 7- Pendin niçün itmezsiñ 'acep ey perî ihfâ
Vâşıf kulunuñ sözlerini kem mi şanursın

* krş. Gürel, t.y.: 343-344.

[11a]

-27-

11'li Hece Ölçüsü

1- 'Aksine döneli bu çarh-ı devrân ²⁷

Murâd-ı 'âlemde şafvet mi kâldı

Nefse tabi' oldı hep hâk-ı cihân

Bezm-i hâkikatde lezzet mi kâldı

2- Fevt eyleme fırsat var (i)ken elinde

Anıñ kâbiliyyet yok ezelinde

Rızâ-ı hâk için hâk-ıñ dilinde

Biñde bir söylenir himmet mi kâldı

3- *Meydânî* sen seni gel eyle hâlâş

Her vakti bir vakte eyleme kıyâş

Kimi şarkı ister kimisi rakkas

Şimdi ehl-i 'aşka ragbet mi kaldı

²⁷ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

[11a]

-28-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Tenezzül eylemem ğayrı hûbâna²⁸
Enîsim mûnisin dilberim vardır
Ne gelmiş ne gelecekdir ciḥâna
Kaşr-ı dilde şûḥ-ı serverim vardır
- 2- O şâhıñ vaşlıdır behişt âsâ
'Âşk-ı şâdıka ni'met-i 'azrâ
Bir lahza çeşmimden dûr olmaz aşla
Bir bu cemâli enverim vardır
- 3- Göz gerekdir o didârı görmeğe
Muḥabbet bağıñıñ gülün dermeğe
Meydânî menzil-i kâma ermeğe
Tarîk-i 'aşk içre rehberim vardır

²⁸ Bu şiir sayfanın sol derkenarında başlayıp sayfanın ortasındaki boşluğa kadar taşmıştır.

[12b]

-29* -

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

- 1- Âteş-i ‘aşka ciğer-gâhımı yağıdım bu gice
O güle karşı şitâb-âne ocâğıdım bu gice
- 2- Nâr-ı hicrâna düşüb bağrımı yağıdım bu gice
Eriyüb şem‘-i fûrûzân gibi ağıdım bu gice
- 3- Şevk-ı vaşılıyla o mâhîñ feleğe hem-ser idim
Rûy-ı ‘arz-ı gama yıldızdan ırâğıdım bu gice
- 4- Mey-i lâ‘linde görüb ‘aks-i ruhuñ bûs itdim
Câm-ı ‘aşkı o mehîñ şevkine çatdım bu gice
- 5- Göñlümi yâre virüp nakd-i muhabbet aldım
Gevher-i mu‘teberim rehne bırâğıdım bu gice
- 6- Veçhin ‘aks itdirüp âyîne-i kalbe yârîñ
Mâha mir‘ât-ı mücellâ ile bağıdım bu gice
- 7- Rişte-i ülfeti kaṭ‘â sözimi kesdirdim
Yâr u âğyâr miyânında bıçağıdım bu gice
- 8- Derd-i ser verse ne ola suzişim âğyâra
Mîh-ı kaḫrı Yezîd’iñ başına çâğıdım bu gice
- 9- Lû‘lû-i lafzı çeküp silk-i beyâna *Vâşıf*
Zâde-i ṭab‘ıma cevher gibi ṭağıdım bu gice

* krş. Gürel, t.y.: 353.

[12b]

-30*-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Nâdâne esrârı etmeyiz izhâr²⁹
 Nâ ehline ‘ârifândan sır çıkmaz
 Bezme kâdem başdı hezârân ağıâr
 Dilce söyler tercümândan sır çıkmaz
- 2- Bir güzeldir dü çeşmimi yaş iden
 Münâfıkdır yârîñ bâğrın taş iden
 Ced-be-ced fâsîddir sırrı fâş iden
 Dînî bütün Müslümândan sır çıkmaz
- 3- Güzeller hañçerle ursalar *Nûrî*
 Sînesin sîneñe şarsalar *Nûrî*
 Nice[ler] bağırmı yarsalar *Nûrî*
 Cân çıkar da ‘âşıkândan sır çıkmaz

* krş. Dilçin, 1983: 41; Onay, 1933: 311; Oral, 1936: 104.

²⁹ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

[13a]

-31* -

alenderi*Mef'l / Mefâ'il / Mefâ il / Fe'ln*

- 1- Ey ismi gibi becet-i esmâda Ferîde
Yokdır saña hemtâ hele hrîde perîde
- 2- Evşâfîñ evrâk-ı şâhîh zre yazarken
Destimde tutuşdı bu şeb âhımla cerîde
- 3- Çokdan beri söyletmedi ahvâl-i şerîrîñ
Bilmem ki o kâfir yine girmiş mi kerîde
- 4- Vaşf eyleyemez kimse 'izâr içre şikfîñ
um sâ'atidir şanki dernuñ kederi de
- 5- *Emrâh* gibi bir şâhib-i 'irfân ele girmez
Bir sencileyindir ki hîdmetde merîde

* krş. Akman, 2011: 189; Erkal, 2014: 236.

[13a]

-32-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Tutdı giribânım miñnet leşkeri³⁰
Beni dâm-ı gâmda eyledi esir
Urdu bu sîneme cefâ hançeri
Âşüfte göñlümi kıldı münkesir
- 2- Bir pîr-i dâneya verdim ikrârı
Dergâh-ı luğfunda kıldım qarârı
Silindi mirâtı kalbimiñ yârı
Dâmen-i mürşidi itdim de destgîr
- 3- Muhabbet cür'asın elinden içüp
Haqîkat sırrını ol zaman seçüp
Meydânî hünerde haddeden geçüp
Anıñ içün oldı mañlasım pezîr

³⁰ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

[14b]

-33*-

Fuzûli*Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün*

- 1- Görmesem her göz ucunda ol gül-i ra‘nâ yüzün
Göz yumunca eşk-i gül-gûnum tutar deryâ yüzün
- 2- Gerçi kâfirsın saña ey büt yeter ol ecr kim
Rağbetiñ büt-hânedan dönderdi yüz tersa yüzün
- 3- Perde-i çeşmimde nağş-i cevher-i tîgiñ seniñ
Mevce beñzer kim tutar tahrîk [i]le deryâ yüzün
- 4- Olma³¹ ey şahrâ-nişîn gâfil değil her şu serâb
Mevc-i eşk-i çeşm-i Mecnûnuñ tutar şahrâ yüzün
- 5- Yâd-ı ruhsârıyla ol mâhiñ gözim kan yaş döker
Her gören sâ‘atde hürşîd-i cihân-ârâ yüzün
- 6- Nâz idüp dönderme ey bî-derd yüz ‘uşşâkdan
Bunca kim gösterme fakr ehline istignâ yüzün
- 7- Ey *Fuzûli* dūd-ı âhım tîre eyler ‘âlemi
Görmesem bir lahza ol mâh-ı melek-sîmâ yüzün

* krş. Kanar, 2019:256; Tarlan, 1998:539-541.

³¹ Bu kelime mecmûada “oma” şeklinde yazılmış, “l” sesi yoktur.

[14b]

-34-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Mevlânî'nî 'aşkına ey bâd-ı şabâ³²
 Vaşf-ı hâlim yâre bildir bak nedir
 İştîyâkı câna kâr itdi zirâ
 Hürşid-i ruhsâra bildir bak nedir
- 2- 'Aşk-ı meydan mest ü ser-gerdanlığım
 Seri zülfî gibi perişanlığım
 Hicr ü gamla çeşm-i nâtüvânlığım
 Kâkûl-i şehmâra bildir bak nedir
- 3- *Meydânî* derûn-ı dert ile doldum
 Kesildi tâkatim bî-mecâl oldum
 Berk-i hazân gibi şarardım şoldum
 O şâh-ı hünkâra bildir bak nedir

³² Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

[15a]

-35* -

Kemâl*Fa 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilün*

- 1- Ben şehîd-i bâdeyim dostlar beni yâd eyleyiñ
Türbemi meyhâne enkaz ile bünyâd eyleyiñ
- 2- Ğasl olunmaz gerçi mâ ile şehîdân-ı veğâ
Mey ile yıkañ beni bir mezhep icâd eyleyiñ
- 3- Neyle meyle bir alây maḥbûb ile her dem geliñ
Bezm-i câm ayîni kabrimde mu'tâd eyleyin
- 4- Türbe-dâr olsun baña ol piri mey-hûr-ı meyhûr ğarîb
Nezr-i şer-nuşân ile ol pîre imdâd eyleyiñ
- 5- Bâdesiz mest eyliyor bûy-ı türâbım 'âlemi
Bâde-nûşânını bu nûşen ile irşâd eyleyin
- 6- Kabrime kandil içün bir köhne saġar vaḳf idüb
Şu'le-i nâr-ı 'arake rûḥumu şâd eyleyiñ
- 7- Yedigâr olsun bu nazmım evliyâ-yı şâ'ire
Per açup uçdı *Kemâl* ardınca feryâd eyleyin

* krş. Abacı, 1999: 84; Karaman, 1999: 483; Noyan, 1998: 14; Onur, 2010: 171.

Mecmûada Kemâl mahlası ile kayıtlı bu şiir kaynaklarda Rıfât Dede adına kayıtlıdır (bkz. Abacı, 1999: 84; Karaman 1999: 483; Onur, 2010: 170.)

[15a]

-36-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Yâ şâhibü'l-mirâc yâ nûr-ı vehhâc³³
 Şânında buyuruldu levlâk levlâk
 Yâ ba'is-i rahmet yâ şâh-ı ser-tâc
 Seniñ çün halk oldu hilkat-ı eflâk
- 2- Delildir Kır'añda sûre-i İsrâ
 Denildi medhiñde Yâsin ü Tâhâ
 Kâfir-i billahdır hâşâ ve hâşâ
 Zerrece gönlünde şek tutan şekkâk
- 3- Bî-çâre 'âşıklar bâbında sâ'il
 Cân u dilden olup lutfuna gâ'il
 Efendim sen eyle vaşlıña nâ'il
Meydânî bendeñi şâh-ı erselnâk

³³ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

[16b]

-37*-

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1- Her kaçan nâz eylese ol serv-i âzâdım benim
Sîneden çıkmak diler ruh-ı ferağ-şâdım benim
- 2- Bunca gündir kûh-u ğamda lâle-[veş] kan ağlarım
Dimez ol şîrîn dehen hâliñ ne Ferhâdım benim
- 3- ‘Âşk-ı Ferhâd ile Mecnûnı ne ola yâd eylesem
Kim biri şeyhim ‘azîzim biri üstâdım benim
- 4- Ben kula rahm it demekden ağzım eğildi saña
Kılmadıñ bir gün nezâre ey perî-zâdum benim
- 5- Gül gibi ‘âlemde olaydıñ *Hayâlî* nâmdâr
Bir gün [ol] gonca dehen yâd eylese adım benim

* krş. Tarlan, 1945: 274-275.

[16b]

-38* -

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1- ‘Aşk içinde cânı teslîm itmedir tedbîrimüz
Böyle tâ‘lim eyledi ol nefesde pîrümüz

2- Kays bir divâne-i kayd eylemiş lâkin bizim
‘Âleme şît-ü-şadâ şalmış turur zencîrimiz

3- Kimyâ-yi ‘aşka biz mâlikleriz tâ[lib] bize
Bir kara toprağsa altun ider iksîrimiz

[17a]

4- Sâkî-i bezm-i kazâdır kâse-i her sâgarı
Mey yerine kan süzer ol bezmde şemşirimiz

5- Ey *Hayâlî* biz Kelâm’ullah-i nâlık olalı
On sekiz biñ ‘âlem olmuşdır bizim tefsîrimiz

* krş. Tarlan, 1945: 196.

[16b]

-39-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Şâm [u] seher seniñ feryâd u zârîñ³⁴
 Açdı derûnumda biñ yara bûlbûl
 Dûn [ü] gün goncadır vird-i ezkârîñ
 Cüdâ mısıñ güldeñ bî-çâre bûlbûl
- 2- Ötme ğarib ğarib görüb dağları
 Hûn oldı sinemde yürek bağları
 Vakt-i gül mü dolanırsıñ bağları
 Dâ'ima derd ile âvâre bûlbûl
- 3- Bûlbûl leyl ü nehâr âh u vâh böyle
 Durmayup giryân-ı efğânîñ şöyle
 Sen de mi dûş oldıñ *Nâbî*-veş söyle
 Bir vefâsız bağı taş yâre bûlbûl

³⁴ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

[16b]

-40-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Neden nâzlanırsıñ süzülme neden³⁵
Hemân bir mi geldiñ dünyâya güzel
Yakdıñ derûnımı ey penbe beden
Beñzetdiñ kâmetim ukbâya güzel
- 2- Reng-i ruhsâr üzre fül fül misâli
Saçılmış kudretle bulmuş kemâli
Bir ğabğab çün yüzüm Hindu-veş hâlî
Gönderir çok derviş Konya'ya güzel
- 3- Kapatmış leblerle hep dürresini
Göstermez 'âşıka hiç zerresini
Nâbî kemân kaşlı ay pâresini
Vermezem onbaya yunbaya güzel

³⁵ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

[17a]

-41* -

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1- Sînemizden der bunı eşbâha rûh-ı pâkimiz
Kim biziz hayy-i ebed yokdır ecelden bâkimiz
- 2- İki 'âlem şaydımız oldı temâşâ bundadır
Ana bağlanmağa istiğnâ ider fitrâkimiz
- 3- Kişver-i 'irfâna şâhız bî-serir ü bî-külâh
Zâhidâ ammâ ki yokdır tâcımız misvâkimiz
- 4- Nur-ı Hakkı 'ayn-ı hakk ile temâşa eyledik
Bakmaz ol nûra gördik dîde-i idrâkimiz
- 5- Biz *Hayâlî* baır-ı taḥkîkiz ne bilsün 'umķımız
Zeylimizde cest-ü-cû iden ḥas ü ḥâşâkimiz

* krş. Tarlan, 1945: 206.

[17a]

-42-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Ey dil ne öğrendiñ dârı fenâda³⁶
 Bunca yıllar çekdiñ nedâmetiñi
 Gel geç bu  darı belâdan
 Tutagör tarîkiñ selâmetini
- 2- Süleymân-ı zamân oldıñsa bile
 İncitme kimseyi toğunma tele
 Bir mûr-ı zâ'ifiñ göñlün al ele
 İsterseñ kâ'beniñ ziyâretini
- 3- *Rüşdî* kırkılıdır tarîk-i cennet
 Soñ deminde aqçe itmez nedâmet
 Tedârikli bulun var iken fırsat
 Bir gün Mevlâ ister emânetini

³⁶ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

[17a]

-43-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Derûnım serâpâ ey çeşm-i âfet³⁷
 Âteşi 'aşkıñla yansun mı dersin
 Leb-i şerbetiñden ey kemân ebrû
 Teşne leb 'âşıklar kıansun mı dersin
- 2- Cemâliñ olınca dîdeden niñân
 Mecnûn-veş dağlarda olurum miñmân
 Görince hâlimi bu halk-ı cihân
 'Akılsız dîvâne kıansun mı dersin
- 3- [Senin] bilir iken ağıâr yandığın
 Oyna bırak üç beş bâde sattığın
 Añlâmaz mı *Nâbî* yalan satdığın
 Eliñde felân gibi kıansun mı dersin

³⁷ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

[18b]

-44*-

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1- Şanurım baksam gözi üzre nigârıñ kaşına
İki şehbâzıñ iki teldir taķılımış başına
- 2- Bu kadar sengin-dil iken mâtem-i Ferhâd için
Bisütün giydi siyâh hâra içine taşına
- 3- Çeşm-i gevher bârına nisbet benim Bahr-i Muḥîṭ
Tıfıldur ḥaķ ile oynar şimdi girdi yaşına
- 4- Her ne nakşı kim vücûd eyvânına çekdi kazâ
Ḥâme-i takdîre bak ta‘n eyleme nakķâşına
- 5- Ey *Ḥayâli* kanlu yaşıdur bâdede her bir ḥabâb
Merd-i meydân olalı gam leşkeri savaşına

* krş. Tarlan, 1945: 344.

[18b]

-45*-

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1- Boynuma aldım o zülf-i ‘anberiniñ minnetin
Ey şabâ şahrâya şaldım müşk-i çiniñ minnetin
- 2- Yâr olursa nâz perverdim gamından gayrıya
Çekmeyim bir lahza ‘ömr-i nâzeniniñ minnetin

[19a]

- 3- Kûy-ı yârñ bir ğubârın kondırırsañ çehreme
Ey şabâ yüklet baña ruy-ı zemîniñ minnetin
- 4- Sen gam yeme³⁸ tevekkül kapusunda kıl taleb
Çekme bu harmanda her bir hûşe Çiniñ minnetin
- 5- Gevher-i nazmım *Hayâlî* gûşuna Zebur Yezitte
Nâzenim çekmesün dürr-i şemîniñ minnet
- 6- Mülk-i istignâya şâh olmaz benim Hânım çeken
Çemen ebrûsın görüb Hâkan-ı çiniñ minnetin

* krş. Tarlan, 1945: 324.

Bu şiir mecmûada altı beyit olarak kaydedilmiş olup, kaynakta ise beş beyit olduğu görülmektedir (bkz. Tarlan, 1945:324).

³⁸ Bu kelime mecmûada “zâdiñ” şeklinde yazılmıştır. Fakat anlam karmaşası oluşturduğu için biz aslına uygun kelimeyi yazmayı uygun gördük.

[18b]

-46-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- İnsânın başına gelmez ise ölmez³⁹
 Çarhın cefâsına katlanmalıdır
 Bu dâr-ı sitemin belâlarına
 Şabr idüp sonunda tatlanmalıdır
- 2- Rakibin taşları yârın kaşları
 Akıdır dîdeden kanlı yaşları
 Keşf-i râz itdiğiñ şol sırdaşları
 Terk idüp kûşede⁴⁰ paslanmalıdır
- 3- Kim uğrasa rakkasına sipihriñ
 Kime naşîb olmuş vefâsı dehriñ
 Nâbî âteşlenmiş  kahrıñ
 Yağlı kurşununa kanlanmalıdır

³⁹ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

⁴⁰ Bu kelime mecmûada “köşede” şeklinde kayıtlıdır.

[18b]

-47* -

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Ben saña ne takşîr itdim ey felek⁴¹
 Bir adir bilmeze yâr itdiñ beni
 Ben gül ister iken bezm-i gülşenden
 Sen nice hem dem-i hâr itdiñ beni
- 2- Tıfıl çağlarında çekdirdiñ sevdâ
 ‘Âkıbet eylediñ ‘âleme rüsvâ
 ‘Adem diyârında ey ğanî Mevlâ
 Bilmem derd içün mi var itdiñ beni
- 3- *Emrâh* der bu asret acı⁴² ölümden
 Yândı ciğerciğim sûz-ı dilimden
 ‘Âkıbet ayırdıñ gonca gülümden
 Bûlbûlüm işimi zâr itdiñ beni

* krş. Göksel, 1970: 234.

⁴¹ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

⁴² Bu kelime mecmûada “ucı” şeklinde yazılmıştır.

[19a]

-48* -

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

- 1- Dimeñ Mecnûna fenn-i 'aşkı tekmîl itdi kâmindir
Benim yanımda ol divâne bilmez nesne câhildir
- 2- Anıñ çün habs ider peykânıñ dil ey kemân-ebrû
Kim ol bir kâfir-i bî-dîn elinden geldi bu dildir
- 3- Göñül uşlu iseñ ol vâlîh⁴³ ü şeydâsı bir(i) hûbuñ
Şu kim dîvânesidir bir perîniñ rind-i 'âkıldır
- 4- Döğünsem nola taşlarla bugün ol Yûsuf-ı hüsnuñ
Kefine kim direm kırsa terâzı var mâ'ildir

[20b]

- 5- *Hayâlî* rûze-i ğamda hilâle döndü ki bu kim
Seniñ 'îd-i cemâliñ görmedi ey mâh bir [y]ıldır

* krş. Tarlan, 1945: 123; Onay&Kurnaz, 1992: 162.

⁴³ Bu kelime mecmûada “vâlâ” olarak kaydedilmiştir. Fakat anlam karmaşasına yol açtığı için biz kelimeyi aslına uygun olarak yazmayı uygun gördük.

[19a]

-49* -

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Belki açılırdı baht-ı siyâhım⁴⁴
Güzellerde mürüvveti göreydim
Bağdıkça olurdu kalb-i ferâhım
Mâh cemâliñ ziyâsını göreydim
- 2- Göñül sevdi aşla itmem inkârı
Yüregimde yanar maḥabbet nârı
Diyâr-ı ğurbetde ölmeden yâri
Semt-i yâre ziyâreti göreydim
- 3- *Emrâhî* kimseye kalmadı ciḥân
Bir pula değmedi taht-ı Süleymân
Vakit gelüp teslim olduğu zamân
Çıkup giden emâneti göreydim

* krş. Akman, 2013: 292.

⁴⁴ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

[19a]

-50*-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- El'amân bu deyrîñ şanemlerinden ⁴⁵
 Kâkülûñ 'uşşâka kemend itdiler
 Zincir-i zülfüne âşüfte kılop
 Ne küşâd itdiler ne şâd itdiler
- 2- Mecnûn Hâk yolında Leylâ yüzünden
 Anıñ içün gelmedi şahrâ yüzünden
 Bülbül ağladıkça sevdâ yüzünden
 Goncalar şâd olup guyend itdiler
- 3- *Emrâh* bülbül gibi hûbdır âvâzım
 Dertli olan diñler nâme-yi sâzım
 Her kande okunsa şi'r-i mümtâzım
 Gûş iden 'âşıklar pesend itdiler

* krş. Akman, 2013: 293.

⁴⁵ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

[20b]

-51*-

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1- Bir güzel gördim ki reşk-i şûret-i büt-hânedir
 Kendisinden gayriye âteş gibi bîgânedir
 Kim zebânından gelen efsûn ile efsânedir
 Mü‘min ü küffâr ile hem şöhbet ü hem-hânedir
 Câm-ı zerrin nûş ider bir bî-vefâ mestânedir
 Nûş iden bir cür‘asıñ biñ yıl yeri meyhânedir
 Tîğ çekmiş bir dilâverdir ki kaçdı cânedir
 Nûr-u tâb‘ından çerâğın yakmamışdır yâ nedir
 Rast-ı men şem‘-i dil-sûzam ‘adü pervânedir
 Kim tolâssa âteşe pervâne yâ dîvânedir
- 2- Ey *Hayâli* tâ ki gördim ol kamer ruhsârımı
 Mihr-i ‘âlem-tâbdan germ eyledim bazârımı
 Vuşlatı hicrâne şatdım aldılar ikrârımı

[21a]

Deyr-i ‘aşkıñ râhibiydim kesdiler zünnârımı
 Hâşılı aşnâmdan pâk itdiler Ferhâdımı
 Nâr-ı⁴⁶ ‘aşkıñla yanup yakılma itdim kârımı
 Mâh-rûlar şevkine nûr eyledim destârımı
 Râstı men şem-i dil sîzâm ‘adü pervânedir
 Kim dolâssa âteşe pervâne ya divânedir

* krş. Tarlan, 1945: 71-72.

Bu şiir Ali Nihat Tarlan’ın *Hayâlî Bey Divânı* adlı eserinde “mu‘aşşer” başlığı altındadır. Mecmûada şiirin bir mısraı eksiktir ve şu şekilde yer almaktadır: “Aldı bir şâh-ı cihân gönlüm ile esrârımı”.

⁴⁶ Bu kelime mecmûada “bâr-ı” olarak kaydedilmiştir. Ancak biz aslına uygun “nâr-ı” olarak yazmayı uygun gördük.

[20b]

-52-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Muhabbeti bilmeyeniñ dâ'ima ⁴⁷
 Şimrî-yi dil-cûse olsun ırardaşı
 Haydarıñ sırrına ermeyen cânâ
 Yezîdler olsun [ki] yâri yoldaşı
- 2- Münkerler yanından üzûlmelidir
 Ene'l hâk ⁴⁸ dimeli yüzûlmelidir
 On iki yaraqla düzûlmelidir
 Ne bilsün yimeyen bir Kızılbaş
- 3- Erenler havzından ezeli yunmuş
 Un olmuş *Fevzîyâ* yutmuş öğütmüş
 Hele şükür hünkârıyçün bulunmuş
 Tarîkat serveri [bu] Hâcî Bektâş

⁴⁷ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

⁴⁸ Ene'l Hak: Hallâc-ı Mansûr'un söylediğı: "ben hakkım" mânâsına meşhur bir söz (Devellioğlu, 2013: 254).

[20b]

-53-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Bellidir vatan(ın)dan mehcûr olursa⁴⁹
 Sûzîşli çıkarır hep şadâsını
 Şâfi geldin bûy-ı vefâ alırsa
 Bûlbûl de artırır vâveylâsını
- 2- Benî âdem terakkiye mâ'ildir
 İmtiyâzı hürriyete hâmildir
 Gencîne-i sa'adete nâ'ildir
 'Ârifdir fehm iden her haâtâsını
- 3- Murğ-i dil *Fevzî* sâz [u] nây istemez
 Felek gürz-i âheñge alây istemez
 Otâğın sırça saray istemez
 Yine çöpden yapar kuş yuvasını

⁴⁹ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

[21a]

-54*-

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1- Her şıfatla Hakkdır eşyânın dilinde muttasıf
Bir durur ma‘na ne var düşdiyse şûret muhtelif
- 2- Öykünürse tende dağ-ı derdime hurşîd ü mâh
Pîrine kesâfet pîri olsun ersün münhasif⁵⁰
- 3- Cânımı kurbân iletdi Ka‘be-i maşşûda dil
Ten dahî bu deyr-i pür-eşgâl içinde mu‘tekif
- 4- Saña keşf olsa *Hayâlî* cümle meknûnât-ı gayb
Bir keşiften dahî ednâsın olursun münkeşif

* krş. Tarlan, 1945: 224.

⁵⁰ Bu mısra Hayâlî Divân’ında şu şekildedir: “Birine ersün kesâfet biri olsun münhasif”.

[21a]

-55*-

11'li Hece Ölçüsü

- 1 Kıymeti var açık saçık bulunma ⁵¹
 Rişte-yi kâkülün belki hâv olur
 ‘Âciz (i)señ şâkın  bulunma
 Eñ çürük dediğın yanâr kâv olur
- 2- Gonca gül açıldı solsa gerekdir
 Kişi itdiğini bulsa gerekdir
 Bugün doğân yârın ölse gerekdir
 Avcı dahî bir avcıya av olur
- 3- Bir kavim var *Fevzî* ateş saçarlar
 Riyâ ‘âleminde bayrağ açarlar
 ‘Ârifleriñ meclisinden kaçarlar
 Şûfilere o bazardan sâv olur

* krş. Yaman, 1937:24.

⁵¹ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

[21a]

-56-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Şikâyet eyleme ey dil o cândan⁵²
Gözleriñi [bir] kana boyandırır
Tut dâmenin şakın uşânma andan
O seni cânından uşandırır
- 2- Ey dil şu[lar] gibi her yaña aķma
Beyhûde odlara kendiñi yakma
Haşre dek sevdiğın elden bırakma
Kıpı kıpı seni dolaşdırır
- 3- *İrşâdî* 'âlemde gel çekme elem
Ėam yime 'âlemde ol şâd u hurrem
Ne devletdir ne şefkat ne mükrem
Hak seni Ėafletden uyandırır

⁵² Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

[22b]

-57*-

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1- Kırş-ı mehle hûşe-i pervîn olaldan zâdımız
Ehl-i fahr içre tena‘umla çıkupdur adımız
- 2- Bir şınık sâğarda seyr-i mümkünâta mâlikiz
Biz harâbât ehliyüz böyle olur irşâdımız
- 3- Tıfl gibi lû‘ble bir hâne icâd eyleseñ
Girmeden içine virân eyleriz âbâdımız
- 4- Şaydımız murğân-ı kudsî aşiyândır olalı
‘Ankebûtı dâm ile nûr-ı başar şayyâdımız
- 5- Cism-i pür-peykânımız görüp *Hayâlî* didi gam
Alamaz şâh-ı feraḥ bu ḳal‘a-ı pûlâdumuz

* krş. Tarlan, 1945: 198.

[23a]

-58* -

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1- Dil bugün düşdi o mâh-ı nûr-efzâdan cüdâ
Zerre gibi afitâb-ı 'âlem-ârâdan cüdâ
- 2- Deşt-i hayretde nola hayrân isem Mecnûn gibi
'Akl-ü fikr-ü şab(ı)rdan düşdim bir âradan cüdâ
- 3- 'Aşka düşdim 'âlemiñ gavğası düşdi başıma
Gitdi olmadı gönül 'âlemde gavğadan cüdâ
- 4- Her kişi yârın temâşa itmede bir gûşede
Ben hayâl-i yâr ile oldum temâşâdan cüdâ
- 5- Cûy-ı eşk ile gönül *Hayâlî* pâyimâl oldu gönül
Olalı hicrânla ol serv-i bâlâdan cüdâ

* krş. Tarlan, 1945: 100.

[23a]

-59* -

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1- 'Ayn-ı dilden cûş idüp gözden aķar yaşıım benim
Şu terâzüsi olupdır ğâlîba kaçım benim
- 2- Lâm-ı Leyli zülfüñi tıfl-ı gönül yâd ideli
Mekteb-i 'aşķ içre Mecnûndır sebaķdâşıım benim
- 3- Nevbahâr-ı hüsnüñe dil vereli ey ğonca-leb
Yüzime bir berg-i hazân naķş itdi naķķâşıım benim
- 4- Ey *Hayâlî* medh-i ķand-i lâ'lini yâr işidip
Didi kim tûtî misiñ ey rind-i ķallâşıım benim

Muħabbet-i  miħnetsiz bulunmaz dâr-ı dünyâda ⁵³

Muħabbet-i miħnet anıñ içün yazılıyor birdir imlâda

* krş. Tarlan, 1945: 273.

Bu şiir Hayâlî Divân'ında beş beyittir. Mecnûada yer almayan beyit şu şekidedir:

Şâhı aşķ etdi beni fitne-i Rûmun gaml

Tende yer yer zahm-ı tiridür kızıl başım benüm

⁵³ Bu beyit ise şiirden bağımsız olarak defterin sağ derkenârında tek beyit şeklinde yer almaktadır.

[24b]

-60* -

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1- Sâķî-i devlet ki her bî-meşrebe sâġar şunar
Baña geldikçe kadeh câm-ı belâ perver şunar
- 2- Her ĥakîme hem-dem olsam ĥikmet-i Yûnân bilür
Zehr-i ġam def'ine tiryâk istesem ejder şunar
- 3- Cân-ı şîrîni revân eyler göñül cânâneye
Rind-i şâhid-bazdır maĥbûbuna sükker şunar
- 4- Göñlüme gelse ĥayâl-i lâ'l-i rûĥ-efzâ-yı dost
Şanki Dârâya Ferîdûn Câm-ı İskender şunar
- 5- Ĥâne-i nazmun bürûc-ı âsumânı seyr ider
Güiyâ 'İsâ Ĥavâriyyûna naĥl-i ter şunar
- 6- Kıpmağı kan-ı kıdemden bir *Ĥayâlî* ey felek
Destine Sulţân-ı Rûmıñ söz gibi gevher şunar

* krş. Tarlan, 1945:137.

[24b]

-61-

11'li Hece Ölçüsü

- 1- Ne zan itdiñ ğayrı sevmez mi şandıñ ⁵⁴
 Bu bî-çâre dehri divânesini
 Sevdigim hüsni bahâ ne olmaz
 Beslemiş büyötmüş dürlü nâz ile
- 2- Bir yiñlik vermezem 'Arabistân'a
 Toğurmuş toğuran merdânesi
 Seni gözleri mestâne seni
 Bir  vermezem Firengistân'a
- 3- Bir  vermezem 'Acemistân'a
 Sevgili dostuñdan ne tez usandıñ
 Değişmem Îrân'a mîrâne seni
 Varup ğayrileriñ oduna yandıñ

⁵⁴ Bu şiir defterin sağ derkenarında yer almaktadır. Ayrıca şiirin mısraları karışık bir şekilde yazılmıştır.

[25a]

-62* -

Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilün

- 1- Ehl-i 'aşka es-selâ itdim bugün meyhânenen
Lerze-nâk oldı felekler nâ'râ-i mestânenen
- 2- Çeşm-i mesti ehl-i derdi şol kadar mest itdi kim
Kaldılar fark eylemekden Ka'beyi büt-hânenen
- 3- Oldılar müstağırık-ı deryâ-yı vahdet 'aşıkân
Tâ haberdâr oldılar ol bî-bedel dür-dânenen
- 4- Nâr-ı 'aşk[i]le yanup yakıldılar dil-dâr için
Şem'-i vaşla yanmağı öğrendiler pervânenen
- 5- Ey *Sezâ-yî* baş u cane kılmasun derd ehli kim
Vâşıl-ı cânân olan 'âşıklara pervâ neden

* krş. Özuygun, 2019: 297.

[25a]

-63-

Diğer Divân Fevzî*Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün*

- 1- Ey esîri dâm-ı hasret hâlimü'l-âhkâma gel
Hâk-ı pâ-yâre yüz sür 'arz-ı istirhâme gel
- 2- Pîr-i aşhâbı hüner gencine-i lâ'l-i güher
Hâzret-i Selmân-pâki mürşidi 'allâme gel
- 3- Çeşm-i mestim gamze-i cellâdın al yanına
Şimdi 'işret mevsimidir bir kenar-ı câme gel
- 4- Sâlik-i râh-ı haqîkatî âşina-yı ma'rifet⁵⁵
Şâhib-i luğf-ı 'inâyet Ahmed'e hoş nâma gel
- 5- Devlet isterseñ tıraş itdir ser-i iqbâlîni
Baht-ı nâ-sazın degışsün gûşe-i ârâme gel
- 6- Şâneler bir resme döksün kâkül-i ebrûleriñ⁵⁶
Al yañakda çift mıkrâş oynâşun nizâme gel
- 7- Nakş-ı hüsnüñ zinet efzâdır gül-i ruhsâr ki
Görsün 'âlem şûretiñ âyine-i endâme gel
- 8- Sende *Fevzî* bir mahbûb ile yaz târîhini
Bir kadeh nûş eyleyüb bir meclis-i gülfâme gel

⁵⁵ Bu dört ve beşinci beyitler sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.⁵⁶ Altı, yedi ve sekizinci beyitler sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

[26b]

-64* -

Dîvân*Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün*

- 1- Bezm-i meyde devrine me’lûf olan peymâneniñ
Tâc-ı Cemşîd’e deġişmez câmını meyhâneniñ
- 2- Kıl kadar pervâsı yoksa biñ dilli bir tarrârdır
Zülfe maħrem olması bilmem nedendir şâneniñ
- 3- Şerh olındıkca uzandı mâcerâ-yı kâkülün
Tûl-i bahş oldu münceşer şerhî bu efsâneniñ
- 4- Şem‘a ‘âşıkdır oda yoksa hevâ-yı ‘aşk ile
Boş deġil yanmakta bî-pervâlîġı pervâneniñ
- 5- Artırır Nevres sevâd-ı zülfî sevdâ-yı dili
Şûrişi efzûn olur zencîrden dîvâneniñ

* krş. Kaya, 2020: 277.

[26b]

-65* -

Diger Nevres*Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün*

1- Çünkü câvîd değil zevkî gül ü yâsemeniñ
Neylesün şohbetini bülbül-i bî-dil çemeniñ

2- Gülde gülzârda bülbül de yok ey lâle sebât
Sen dahî çâk idegör gül gibi gel pîrezeniñ

[27a]

3- Ey dil uğrarsañ eger bir dahî Ken‘ân iline
Söyle Ya‘kûba ki terk it baña beytû‘l-hazeniñ

4- Sen hemân Yûsuf-ı dîdâra harîdâr olagör
Mâlik-i hüsn kem ü bîşine bakmaz semeniñ

5- Şorma Nevres leb-i şîrîni kim ol kışşa-i şûr
Eyledi telh mezâk-ı emelin Kûhkeniñ

* krş. Kaya, 2020: 279.

[27a]

-66* -

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

- 1- Nice bir haste-i hicrân olayım İsmâ‘il
Düşüp âteşlere suzân olayım İsmâ‘il
- 2- Bağrımı deldi firâkıñ yetişür gayrı koma
İñleyüp ney gibi nâlân olayım İsmâ‘il
- 3- Kıl perâkende dağıt kâkülüñi ben dahı koy
Kâkülüñ gibi perişân olayım İsmâ‘il
- 4- Hutbe-i hüsn ü melâhatde okutduñ âriñi
Ben seniñ adıña kurbân olayım İsmâ‘il
- 5- ‘Ârızıñ Nevres’i tûtî gibi söyletdi yine
Ben o âyîneye hayrân olayım İsmâ‘il

* krş. Kaya, 2020: 285.

[28b]

-67*-

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

- 1- Baḥâr erdi yine esdi nesîm-i şubḥ-ı nevrûzî
Açıldı 'âlemiñ gül gibi güldü baht-ı firûzî
- 2- Hevâlarda leṭâfet ol kadar ki bülbül-i zârîñ
Nice te'sîr ider bilmem güle âh-ı ciğer-sûzı
- 3- Fiğân-ı nîmşebden nice maḥrûm olmasun bülbül
Uyârdı yine her gül bir çerâğ-ı 'âlem efrûzı
- 4- Baḥâr erdi 'açıl lâle gibi dağ-ı diliñ göster
Derûnuñda koma rind iseñ efkâr-ı ğam-endûzı
- 5- Ele gül gibi câm al bülbül-i sermest ol ey *Nef'î*
Ġazeller söyle germ it bezm-i şehenşâh-ı nevrûzı

* krş. Akkuş, 2018: 293.

Bu şiir *Nef'î Divânı* adlı eserde (bkz. Akkuş,2018:293) dokuz beyit olarak yer almaktadır. Mecmûada yer almayan beyitler şu şekildedir:

Duâya başla sonra cân u dilden Âsaf-ı ahde
Ki durdukça cihân devletle nevrüz ola her rûzı

O sâhib sadr-ı âlî şân ki lâyıkdır eğer olsa
Felek ferş-i harîm-i câhına bir nat-ı zerdûzı

Yegâne mesnedârâ-yı vezâret hâfız-ı devlet
Ki devr-i devletidir rûzigârın rûz-ı pîrûzı

Hudâ pâyende kılsın râyet-i baht-ı serefrâzın
Müyesser olsun ana günbegün ikbâl-i bihrûzı

[28b]

-68* -

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün

1- Kırtuluş yok sitem-i ğamze-i fettânından
Çeşm-i sermestiniñ âdem mi geçer yanından

2- Mâ'iliz ğamzesine her ne kadar âfet ise
Hele âşüfte değıl zülf-i perîşânından

3- Zülfünüñ dağı perîşânlığı bî-hûde değıl

[29a]

Neylesün lerze tutar cünbiş-i müjgânından

4- Zülfü de kıddine üftâde geçer sâye gibi
Çekmez anıñçün elin kûşe-i dâmânından

5- Söylemez söylemez amâ söze gelse *Nef'i*
Ne cevâhir dökülür kilik-i dür-efşânından

* kış. Akkuş, 2018: 276; Köprülü, 1985: 40.

[29a]

-69* -

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1- Gösterirken lebleri lutf-ı tebessüm n’eydügin
Çeşmi kaşd-ı cân ider bilmez teraḥḥum n’eydügin
- 2- Hem ‘itâb-ı zehr-nâk eyler ciḥâna ḡamzesi
Göster hem lâ‘line zevk-i tekellüm n’eydügin
- 3- Çeşmi merdümlik iderken öldürür ‘âşıkların
Ḡamzesi bilmez günâh-ı katl-i merdûm n’eydügin
- 4- ‘Âşık-ı giryân u sergerdâna şor bilmez ḥakîm
Ḥikmet-i devrân-ı çarḥ u seyr-i encüm n’eydügin
- 5- Dinlesün gelsün sarîr-i ḥâmemi *Nef‘î* benim
Añlayın neyde mezâyâ-yı terennüm n’eydügin

* krş. Akkuş, 2018: 275.

[30b]

-70*-

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

- 1- Şûfi bu şûreti gel ma‘nâ-yı takvâyâ değiş
Ḵalbi pâk it nemedi aţlas u dîbâyâ değiş
- 2- Dem bu demdir be hey idrâksız endîşeyi ḵo
Kevseri havzı ile sâğar-ı şahbâyâ değiş
- 3- Feyzi bir demdir irer âdeme zinhâr o demi
Bul ne bu ‘âleme ne âlem-i ferdâyâ değiş
- 4- Yoklasañ nokta[da] mevcûd durur esrâr-ı hurûf
Rind iseñ ğafleti ḵo kesreti tenhâyâ değiş
- 5- Olsa pür gevher-i esrâr-ı ma‘ânî ‘âlem
Yine sen anı dil-i *Nef‘î-i* şeydâyâ değiş

* krş. Akkuş, 2018: 262.

[30b]

-71* -

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1- Bâde ğam virir bize biz ‘âşık-ı dîvâne-yüz
Gelmeden bu bezme câm-ı ‘aşk ile mestâne-yüz
- 2- Çekmeziz renc-i ħumârı ‘ömrümüzde gerçi biz
Ğam değil maħmûr olursak sâķî-i meyĥâne-yüz
- 3- ‘Âşık-ı yek-reng ü rindâne ğüşâde-meşrebiz

[31a]

- Bezm-i ĥaş-ı vaĥdete hem bâde hem peymâne-yüz
- 4- Hem ğülüz hem bûlbûlüz germiyyet-i ‘aşk ile biz
Dâĝ-ı derde şu‘le vü şem‘-i ğama pervâne-yüz
- 5- Rind-i ‘aşkız ĥâşılı *Nef’î*-yi bî-pervâ gibi
Âşinâya âşinâ bîĝâneye bîĝâne-yüz

* krş. Akkuş, 2018: 260.

[31a]

-72* -

Mef'ûlû / Mefâ'ilû / Mefâ'ilû / Fe'ûlûn

- 1- Erbâb-ı ğamız 'âşık-ı dil-dâde-i 'aşkız
Öldürse bizi ğam yine âmâde-i 'aşkız
- 2- Nâz itsek olur ğamze-i hûbânede gâhi
Yârân-ı tenûk meşreb-i şehzâde-i 'aşkız
- 3- Cem gibi n'ola çekmez isek renc-i humârı
Rindân-ı şabühî-zede bade-i 'aşkız
- 4- Şûfî gibi münkir degiliz keyf-i şerâba
Biz mu'tekîd-i mürşid-i seccâde-i 'aşkız
- 5- Yok tâkatımız kûyına yüz sürmege yârîñ
Mestân-ı harâbâtî vü üftâde-i 'aşkız

[32b]

- 6- *Nef 'i* gibi mâ'il degilüz şîve-i nazma
Meftûn-ı edâ-yı ğazel-i sâde-i 'aşkız

* krş. Akkuş, 2018: 258.

[32b]

-73*-

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'ilü / Fâ'ilün

- 1- Âşüfte esîrân-ı ham-ı zülf-i düâyuz
Dîvâne değil silsile-cü[n]bân-ı belâyuz
- 2- Bilmem ne füsûn eyledi ol tırta-i câdü
Kim böyle serâsîme vü âşüfte-nümâyuz
- 3- Top eylemişiz kelle-i çevgân-ı belâya
Meydân-ı maḥabbetde yeler bî-ser ü pâyuz
- 4- Âh ile perâkende ğubâr-ı dil-i 'aşkıız
Ne teşne-i şebnem ne talebkâr-ı hevâyuz
- 5- Bir dâma tutilmaz dilimiz tırradan özge
Zîrâ kafes-i 'aşkıda[n] âzâde hümâyuz
- 6- Pîşânî-i hurşîde düşer sâyemiz ancak
İsbât-ı vücûd eylemiş esbâb-ı fenâyuz
- 7- Sâḥir degilüz şâ'iriz ammâ söze gelsek

[33a]

Nef 'i gibi mu'ciz dem ü pâkîze-edâyuz

* krş. Akkuş, 2018: 260.

[33a]

-74* -

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

- 1- Rüstem-i ehl-i dilim ‘aşk kemânım çekemez
Pâdişâh-ı sühânım fitne nişânım çekemez
- 2- Âfîât olsa eğer kevkeb-i câh ile hasûd
Kîn-i şemşîr-i ciḥângîr zebânım çekemez
- 3- Mest-i meyḥâne-i feyzim yine rindân-ı ciḥân
İttifâk itse biri rıtl-ı girânım çekemez
- 4- Baña bir dilber-i şûḥ olsa hemân hazır-vakt
İntizârı dil-i fettân-ı ciḥânım çekemez
- 5- Bileli kendimi ben gönlümi ‘âşık buldum
Bâr-ı gayrî ten-i bîtâb ü tüvânım çekemez
- 6- Dili dilber[den] anınçün şakınur endîşe
Ġam-ı ‘aşkı bilür ol âfet-i cânım çekemez
- 7- *Nef‘î*’yim kimse benim gibi şetâret idemez
Hiçbir kimse daḥî derd-i niḥânım çekemez

* krş. Akkuş, 2018: 261.

[34b]

-75*-

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1- Benim ol *Nef‘î*-yi rûşen dil ü şâfî gevher⁵⁷
Feyz alur cām-ı şafâ meşreb-i bî-pâkimden
- 2- Âsumân himmet umâr kevkebe-i tab‘ımdan
‘Aql-ı küll ders okur endişe-i derrâkimden
- 3- Himmetim hîçe şayâr genc-i temennâyı velî
Gamı dünyâya değışmem yine imsâkimden
- 4- Feyz-i Hâk berk urur âyine-i endişemden
Çeşm-i cân rûşen olur maşrıq-ı idrâkimden
- 5- Devr ider şeş ciĥeti hem yine merkezde muķîm
Çok degildir bu tecessüs dil-i çâlâkimden
- 6- Ka‘be-i ma‘nâya pür yoldan iletıı beni kim
Kudsıyân sürme çeker gerd-i reh-i pâkimden
- 7- ‘Âlem-i ma‘nâyım âzâde kazâ ĥukmünden
Kimse rencîde değıl gerdış-i eflâkimden
- 8- Kûlzüm-i ma‘rifetim ceyb ü kenââm pür dürr

* krş. Akkuş, 2018: 227.

⁵⁷ Mahlas beyti olan bu beyit en başa yazılmıştır.

[35a]

Sâhîlim pâkdir alâyiş-i hâşâkimden

9- Ben bu hâletle tenezzül mi iderdim şi‘ire
Neyleyim kurtulamam tab-ı hevesnâkimden

10- Bu heves böyle kalursa dil-i tât‘ımda eğer
İşidilmezse sözüm sîne-i şad çâkimden

11- Ben ölürsem yine âşüfte olur halk-ı cihân
Hüsn-i ta‘bîr-i zebân-ı çemen-i hâkimden

[35a]

-76*-

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1- Çok zamândır hastasıdır bu dil-i cân Aḥmediñ
Emsem olurdu lebin derdime dermân Aḥmediñ
- 2- Nice ‘âşık olmasun şûfi cemâli nûr yine
Yüzüñi görsem olur kâfir müselmân Aḥmediñ
- 3- Ma‘nî-i tefsir-i ḥüsnüñden yazılsa bir varak
Şıǵmaya ‘âlem dolu olursa dîvân-ı Aḥmediñ
- 4- Hey Muḥammed ümmeti Billâhî mü’minler değil
Küfr-i zülfün bilmeyenler dîn [ü] imân Aḥmediñ

[36b]

- 5- Mezheb-i ‘aşk içre ümmetden değildir *Ḥayretî*
Ka‘be-i kûyında kurbân itmeyen cân Aḥmediñ

* Çavuşoğlu&Tanyeri, 1981: 276.

[36b]

-77*-

Fe‘ilâtün / Mefâ‘ilün / Fe‘ilün

- 1- Göñül verme ciḥâna bî-vefâdır
Göñül verseñ añâ ‘imân ḥaṭâdır
- 2- Bunıñ hergiz vefâsın bulmadılar
Şol kim enbiyâ vü evliyâdır
- 3- Beḳâsı var itmiş yahûd ciḥânıñ
Kıldı Bâḳi şol kim Muştafâdır
- 4- Ḳamû sermâye-i verdi ciḥâna
Bu dünyâ ile her kim aşınâdır
- 5- Ciḥânıñ çün vefâsı yok *Nesimî*
Ânı koyup Ḥaḳḳa dönmek revâdır

* Bu şiir Divan’ında dokuz beyittir (bkz. Cahit Öztelli, 1968: 84).
krş. Ayan, 1990: 161, Öztelli, 1969: 84.

[36b]

-78* -

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1- 'Aşka kâbil dil mi yok şehir içre yâ dilber mi yok
Mest mi yok meclisde bilmem mey mi yok sâgar mı yok
- 2- Gönce güller açılıb hâtır niçün şâd olmaya

[37a]

- Bağda güller mi yok gülşende bülbüller mi yok
- 3- Görmeziz bir dil kim tûtî-i güftâr eyleye
Söyledir mi yok cihânda bilmeziz söyler mi yok
- 4- Seng-i dil hâki zer yâ seng-i siyâh lâ'l ider
Âfitâb-ı feyz-bağşâ-yı bülend ahter mi yok
- 5- Niçün ey kâr-ı ma'ânî bilmez erbâb-ı nazm
Yohsa Yahyâ gibi üstâd-ı sühân perver mi yok

* krş. Kavruk, 2001: 206.

[37a]

-79*-

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1- Şehrimizde ‘aşka kâbil dil de var dilber de var
Mest-i ‘aşkız meclis içre mey de var sâgar da var
- 2- Sicn-i mü‘minde açılmaz hâtr-ı merd-i Hudâ
Gerçi kim güller de var gülşende bülbüller de var
- 3- Kandı ihsânıña dil-i tûtî-i şıfat-ı güftâr ider
Söyledirseñ lutfuyla söz de var söyler de var
- 4- Bir nazarda hâki zer yâ seng-i siyâh-ı lâ’l ider
Gün gibi pürnû şalar merd-i bülend ahter de var

[38b]

- 5- Rumeli’dir bunda ey kâr-ı me‘ânî bulunur
Bu *Rusuhî* bendeñiz gibi sühân perver de var

* krş. Taştan, 2016: 255.

[38b]

-80* -

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1- Reh-nümâ-yı râh-ı Hâkdır ‘aşk-ı pâk
‘İlm-i taḥkîka sebakdır ‘aşk-ı pâk
- 2- Mekteb-i tevḥîdde dil tıflına
Her ne ta‘lîm itse ḥakdır ‘aşk-ı pâk
- 3- Sâlikîñ râh-ı Hudâ olanlara
Böyle bir keskin bıçaqdır ‘aşk-ı pâk
- 4- Sâḳî-i Kevser elinden içmişiz
Bezm-i Ḥak’da bir ayaktadır ‘aşk-ı pâk
- 5- *Ḥayretî* ânıñla görür işidir
‘Âşîka gözi kulakdır ‘aşk-ı pâk

*krş. Çavuşoğlu&Tanyeri, 1981: 255-256.

[38b]

-81* -

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1- Kaşlarıñ tuğrâsı cânâ âfîâtâb üstündedir
Şekl-i Bismillâh’a beñzer kim kitâb üstündedir
- 2- Âfîâtâb-ı ‘âlem- âra görükünce ruğlarıñ

[39a]

- Zerre-veş titrer felekler kim hicâb üstündedir
- 3- Dağlar yaqđım ruğıñ şevkıyle dilde lâleler
Ol sebebdendir ki qalbim inqılâb üstündedir
- 4- ‘Ârif iseñ ‘âlemiñ nakşın görüb meyl eyleme
Köñne bir virânedir bünyâd[1] âb üstündedir
- 5- Dotalım kim sen ser-i suhân-ı ‘âlemsiñ bugün
Ey *Figâni* menziliñ âñır türâb üstündedir

* krş. İvgin&Koz, 2017: 185; Kaplan, 2013: 87; Pala, 1997: 103.

[39a]

-82* -

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

1- Diyâr-ı ğurbete attıñ beni yâ Rab vilâyetden
Henüz kâm olmamışken sevdiğim ol serv-ķâmetden
Göñül kâşânesi kurtulmadı gitdi felâketten
Meğer teslîm-i cân ile hâlâş olam bu külfetten

2- Saña senden şikâyet eylerim her-dem bu firķatden
Naşîbîm kes beni kurtâr amân yâ Rabbî ğurbetden

3- Şarıldı şarmaşık-âsâ hâzîn etrâfımı aldı
Beni nâ-haķ yire ķahbe felek müşkillere şaldı

[40b]

Göñül bî-'addü lâ-yuhsâ bu bahre baş-urub taldı
Benim gülden daha nâzik gülim a'dâlara ķaldı (naķarat)

4- Baña nefret gelübdür şaymadan artık bu eyâmı
Ne mümkündür ferâmûş eylemek ol ğonca ğülfâmı
Dehâ devr-i felekde sürmeden bir hoşca aħķâmı
Şikes[t] itdi felek bir sillede bezm-i mey-ü câmı (naķarat)

5- Ğarib a'mâ misâli olduĝu bizce müsellemdir
Huşûsiyle şavm-ı eyyâ mıdır rûz-i mûkerremdir
Alub yârin şafâ üzre gezer herkeş bir 'âlemdir
Bize mâh-ı Muħarremden nişândır özge mâtemdir

6- Getirdi başıma bir çift kelâmım bunca ĝavgayı⁵⁸
Faķirim cürümümü şâhım süründürme bu ednâyı

* krş. Köker, 1950: 29.

⁵⁸ Bu kelime mecmûada "ĝavgayı" şeklinde yazılmıştır.

[40b]

Tesellisin bulup *Hicrî* okur yâ Rab bu mu ‘ammâyı
Kula va‘d itmedin mi sen usürden soñra bu serâyı

- 6- Saña senden şikâyet eylerim her-dem bu firķât-den
Naşîbîm kes beni kırtar amân yâ Rabbî ğurbet-den



[41a]

-83* -

Mef'ûlû/ Mefâ'ilû/ Mefâ'ilû/ Fe'ûlûn/ Fe'lûn

Ey gülşen-i beḥcetde biten verd-i ṭarâvet	V'ey bûy-ı leṭâfet
Cennetde mi ser çekdiñ eyâ servi-i kâmet	Bilmem ne 'alâmet
Sen pâdişâh-ı kişver-i maḥbûb-ı ciḥânsıñ	Sultân-ı zamânsıñ
Gel taḥta cûlûs eyle eyâ şâh-ı 'adâlet	Sen şâh-ı velâyet
İnsan dimem ben saña ey mâh-ı münevver	Ruḥsâr-ı mübedder
Ḥüsnüñde ki var bunca nezâketle şabâḥat	Allah'a emânet
Cânâ bu nezeket bu leṭâfet bu ne sîmâ	Şol nev-'arûs âsâ
Öğmüş de bir yaratmış seni meşşâta-i ḳudret	Vermiş saña zînet
<i>Emrâḥ</i> sana bûlbûl gibi ey ruḥlar gülgûn	Biñ cân ile meftûn
Gel pâdişâhım başıñ içün eyle 'inâyet	Ḳıl nâ'il-i vuşlat

* krş. Akman, 2011: 47; Elgin, 2014: 38; Göksel, 1970: 196; Karadağ, 1996: 417.

[41a]

-84-

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1- Şûretim ħor görme zâhid şûret'ullah şûretim
Künt-i kenziñ mazĥarım sîret'ullah sîretim
- 2- Hâme-i kudretle yazmış vaĥdetimi ĥaţţ-ı aleyh
Nokţayım ĥarf-i ĥurûfım şan'atullah şan'atım
- 3- Niceler aĥvalimi bilmekde 'âciz oldılar
Kimseler bilmez beni ĥak ĥikmet'ullah ĥikmetim
- 4- Zâhir oldı her şıfatdan semme vech'ullah baña
Kande baĥsam ĥazret-i ĥak ĥikmet-i ru'iyetim
- 5- Gerçi ednâlardan ednâ *Zaĥmî* bî-çâreyim
Bende-i dergâĥ-ı ĥaĥķım himmet'ullah himmetim⁵⁹

⁵⁹ Bu beyit sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

[42b]

-85* -

Cenâb-ı Emrâhî*Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün*

- 1- 'Azîzâ tekye-i 'aşkıñ ezel irşâdı ben çıkdım
O pîriñ himmetinden feyz alan dil-şâdı ben çıkdım
- 2- Bu meydân hezârân merd-i kâmil çıkdılar ama
Velî 'aşk içre cânâ bâş u cân naqqâdı ben çıkdım
- 3- Geçürdi Vâmıkı Ferhâd Mecnûn nevbet-i 'aşkıñ
Bu eşnâda habîbim anlarıñ imdâdı ben çıkdım
- 4- Hâkikat bî-sütûnunda çeküb naqqâş 'âşıklar
Didiler var mıdır bu Şîrîn'iñ Ferhâd'ı ben çıkdım
- 5- Bu meydâna çıkanlar ekserî zındık olur derler
Hezârân Hamdilillah râh-ı Hâk münkâdı ben çıkdım
- 6- Halâş olmaz düşenler pençe-yi polâd-ı gamdan
Kaza-yı 'aşkıñ ey 'âşık bugün şeyyâdı ben çıkdım
- 7- Ne şâ'irler çıkupdur Erzurumdan lîk *Emrâhî*
Bu devrânda hâkikat bezminiñ üstâdı ben çıkdım

* krş. Akman, 2011: 44; Elgin, 2014: 96; Göksel, 1970: 168; Karadağ, 1996: 296; Erkal, 2014: 188.

[43a]

-86* -

Tahmis Ğazel-i Cenâb-ı Fevrî*Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün*

- 1- Fikri her şahsa temannâ-yı dil ü cânan vire
Kâfire İslâm u ehl-i dîne imânın vire
Şeyh ü şûfiye cinân u hûri ğilmânın vire
- 2- Mâlike mülkin ğarîbe künc ü vîrânın vire
İsterim Hağ hasta-dil 'uşşâka cânânın vire
Umarım derdin viren Allah dermânın vire
- 3- Vâkı'amda bir gice gördüm ki Kays-ı pâk- bâz
Toprağa yüzün sürüb izhâr ider sûz u güdâz
Direm ey 'âşık nedir maksûduñ eyle keşf-i râz
- 4- Ağlayub zâr ile didi tâ ebed (ebed) idüb niyâz
Derd-i miñnet *Fevrî-i* şol denlü itdi hüsni hâl
Kim gelüb gördük de hâliñi tabîb-i hoş huşâl
- 5- Tutdı nabzın gördü kim kendi ilâc itmek muhâl
Hağka tefvîz itdi hâlin diyüb ol Ferhûnde mâl
İsterim Hağ hüsni dil 'uşşâka cânânın vire

* krş. Özbaş, 1995:4/36

[44b]

-87*-

Rûhî Fermâyed*Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün*

- 1- Şanma ey hâce ki senden zer ü sîm isterler
Yevme lâ-yenfa‘u‘da ⁶⁰ kalb-i selîm isterler
- 2- Berzâh-ı havf ü recâdan geçegör nâ-kâm ol
Dem-i âhirde ne ümîd ü ne bîm isterler
- 3- Okuyub anladığıñ ‘ârif iseñ nâdân ol
Bezm-i vahdetde ne ‘alim ü ne ‘ilm isterler
- 4- Dergeḥ-i fakra varub dirliği ‘arz itme
Anda herkez ne sipâhî ne zâ‘îm isterler
- 5- Cürmüñe mu‘terif ol tâ‘ata mağrûr olma
Ki şifâ-hâne-i hikmetde saḳîm isterler
- 6- ‘Âlem-i bî-meh ü hurşîd ü felekde hergiz
Ne mühendis ne müneccim ne hekîm isterler
- 7- ‘Âlem-i keşf-i ma‘ânîde çok esrâr açılır
Varamaz nefis-i gadûb anda hâlîm isterler
- 8- Harem-i ma‘ânîde bî-gâneye yol vermezler

[45a]

Âşînâ-yı ezeli yâr-i kadîm isterler

* krş. Öztoprak, 2001: 104.

⁶⁰ Yevme lâ-yenfe‘u mâlün ve lâ-benüne illâ men eta‘l-lâhe bi-kalbin selimin: O gün ne mal, ne de oğullar fayda verir. Ancak Allah’a (küfür ve nifak hastalıklardan korunmuş) sağlam ve temiz kalp getiren (fayda görür). (Şu‘arâ, 26/88, 89).

[45a]

- 9- Kıble-i ma'âniyi feh̃m eylememiş kec-revler
Sehv ile secde idüb ecr-i 'azîm isterler
- 10- Ni'met-i zâhire dil-beste olan görseler
Mez ü nân pâreye cennet-i nâ'im isterler
- 11- Sâlikî dergeh-ı teslîm-i rızâ ol dâ 'im
Ber-murâd itmeğe hizmetde mûkîm isterler
- 12- 'Aşık ol şerbet-i vaşl isterseñ bî-çâre
Çâresiz derd arayub renc-i elîm isterler
- 13- Ezber it kışşa-ı esrâr-ı dili ey *Rûhî*
Hazır ol bezm-i ilâhîde nedîm isterler

[45a]

-88-

16'lı Hece Ölçüsü

- 1- Hâkîkat-i dost kapusundan gelür kardaş gerek bize
Tevellâyı teberrâyı bilir kardaş gerek bize
- 2- Nedir oduñ biliñ aşlı âdem neden oldu yaşlı
'Aklı kâmil kendi uşlı olur kardaş gerek bize

[46b]

- 3- Cân geldi imân buyurdu ğaflet tutan kim 
Dört mezhebi kim ayrı bilir kardaş gerek bize
- 4- 'Ali-i bir sû'al şordı arz u semâ nice tırdı
Tañrıya adı kim verdi bilir kardaş gerek bize

[46b]

-89*-

14'lü Hece Ölçüsü

- 1- Erenleriñ yolları inceden inceymiş
Süleymân'a yol kesen şol qarıncaymış
- 2- Qarınca çok söyledi Süleymân'a bil dedi
Gitdi görünmez oldı sözi değinceymiş
- 3- Getürmedi kimesne kimesneniñ yükünü
Güc götürdim diyenler eli irinceymiş
- 4- Göñlüm baña eydirdi 'âşık-ı melâmet gerek
Geldi benim başıma ol söz yerinceymiş
- 5- Gökden inen kitâbı okudım hâmil itdim
'Aşk başıma gelince bildim hep heceymiş
- 6- İki kişi söyleşür *Yunûs* 'u görsem deyü
Biri eydür ben gördüm bir 'âşık kocaymış

* krş. Araz, 1961: 243; Aycin; 2020: 84; Bursalı, 2018: 97; Tatcı,2011: 97; Timurtaş, 1972: 85; Toprak, 1933: 437.

[47a]

-90* -

Müstef 'ilün / Müftef 'ilün / Müstef 'ilün / Müstef 'ilün

- 1- İy pâdişâh-ı Lem-yezel döndüm yönüm senden yaña
İş bu yüzim karasıyla vaşl isterim senden yaña
- 2- Yâ Râb sen didiñ baña ben yakınım senden saña
Çün yakınsıñ benden baña görklü yüziñ göster baña
- 3- Nice yakınsıñ sen baña hasret-i müştâk ben saña
Dün ü gün seni gözlerim görmezem kaldım taña
- 4- Her gelen oldır gelir ne ol göster oldır gören ol
'Ulvî ü suflî cümleten gören oldır gör saña
- 5- Sensin bu gözümde gören sensin dilimde söyleyen
Sensin beni var eyleyen sensin hemân öñden soña
- 6- *Yûnus* bu sır Hâk durır bu dile gelmek yok durır
Bunı bilmesi zevk durır 'akl ü fehm ermez aña

* krş. Tatcı, 2008: 36; Tatcı, 1997: 587.

Bu şiir Mustafa Tatcı'nın *Yunus Emre Divanı* adlı eserinde yedi beyitten oluşmaktadır. Mecmûada kayıtlı olmayan beyit ise şu şekildedir:

Sensin bu gözümde gören sensin dilümde söyleyen
Sensin beni var eyleyen sensin hemin öñdin sona

[47a]

-91*-

Mef 'ûlû / Mefâ ilû / Mefâ 'ilû / Fe 'ûlûn

- 1- Her şahşı harîm-i Hakk'a mahrem mi şanursıñ⁶¹
Her tâc giyen çulsuzı edhem mi şanursıñ
- 2- Dehri arasañ biñde bir âdem bulamazsıñ

[48b]

Âdem görinen hırları âdem mi şanursıñ

- 3- Çok muqbili gördim içi güler dışı kan ağlar
Handân görinen herkesi hürrem mi şanursıñ
- 4- Bil 'illeti kıl soñra müdâvâta taşaddî
Her merhemi her yaraya merhem mi şanursıñ
- 5- Kibre ne sebep yoñsa vezîrim deyu gerçek
Sen kendiñi düstûr-ı mükerrerem mi şanursıñ
- 6- Ey müftehr-i devlet-i yekrûze-yi dünyâ
Dünyâ saña mañsûs müselleme mi şanursıñ
- 7- Hâli ne zamân kaldı cihân ehl-i tama'dan
Sen zâtıñı bu 'âleme elzem mi şanursıñ
- 8- Eñ ummadıñ keşf ider esrâr-ı derûnı
Sen herkesi kör 'âlemi sersem mi şanursıñ
- 9- Bir gün olacak sende peşimân olacaksın
Ey gonca bu cem'iyeti her dem mi şanursın

* krş. Çetin, 2021: 398; Şahin, 2008: 10.

⁶¹ Bu şiir Ziyâ Paşa'nın terkib-i bendinden alıntıdır.

[49a]

- 10- Nâmerd olayım çarğa eğer minnet idersem
Cevriñle seniñ ben keder itsem mi şanursıñ
- 11- Allah’a tevekkül olanıñ yâveri Hâk’dır
Nâ-şâdı gönül bir gün şâd olacaqdır



[49a]

-92*-

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

- 1- Nevâ yok bezm-i ğurbetde figân[u] âhdan ğayrı
Kime dem-sâz olursun dil nâle-i can-gâhdan ğayrı
- 2- Hatt-ı sâğarda yazmışlar hayfıyla eyvâhdan ğayrı
Şorar yok hâtırım ceş-i ğam-ı nâ-gâhdan ğayrı
- 3- Gül-i ümîd virmez bûyye's-i câhdan ğayrı
Karar itsem yerim yok bezm-i şîvengâhdan ğayrı
- 4- Firâr itsem refîk olmaz ğubâr-ı râhdan ğayrı
Tesellî bahş olur yok tâli'-i bedhâhdan ğayrı
- 5- Ğarîbim bî-kesim yokdır enîs ü âhdan ğayrı
Penâhım dest-gîrim kalmadı Allah'dan ğayrı
- 6- Felek devr eyledi âhîr o mâh-ı mihrîbânımdan

[50b]

Boyansun kana dâmân-ı sirişk-i hûn feşânımdan

- 7- Çerâğı sen koyasun sûzişi âh u figânımdan
Gül-i hürşid-i şolsun renk te'sir hazânımdan
- 8- O çağ-ı dil ko yansun yâd-ı âh bî-imânımdan
Belâ-yı istikâmetle ayırdı hân u mânımdan
- 9- Ğınâ-yı kalb buldım şimdi geçdim nağd-i cânımdan

* krş. Aslanapa, 2003: 155.

[50b]

Hümâ perverde fakr ü himmet oldım üstüh ânımdan (nağarat)

- 10- Göñül sevdâyı zülf ile perîşân oldu ğurbetde
Şeb-i hecre niĥâyet yok meger şubĥ-ı kıyâmetde
- 11- Ĥayâl-i ‘ârızıyla gül açıldı çeşm-i ĥaşretde
Mey-i fikr-i lebiyle ser-girânım bezm-i firĥatde
- 12- İşitmeĝe o meĥr u şimdi aĝyâr ile ülfetde
Ĥarîb-i ‘akreb olmuş tâli‘im ĝayet nuĥûsetde
- 13- Ne ümmid-i vişal eyler göñül ne başı raĥatda
‘Aceb serkeşte varayım şahrâyı ĥaşretde

[51a]

- 14- Ĥudâ rûzî-resandır ĝam yeme ey dil adivâne
Göziñ yaşı derûnuñ ‘uĥdesidir âb ile dâne
- 15- Ezel-i “naĥnü keşamnâ”⁶² şalâ olduĝ da insâne
Şarâb-ı ĝam şunulmuşdır saña peymâne peymâne
- 16- Siper-veş sîne ger sehm-i cefâ-yı dehr-i fettâna
Sebât-ı şabr u teslim ile gir meydâne merdâne
- 17- Benim ol bûlbûl-i naĝme-serâ bezm-i ĝaribâne (nağarat)
Benim ĥâlim görüb sen teselliyât ver çeşm-i giryâne
- 18- Göñül oldıysa mışdaĥ-ı naşş-î İsrâfil yâ Rab
Terahĥum kıl be-ĥaĥĥ-ı âyet-i “lâ taknetû”⁶³ yâ Rab

⁶² Ehum yaksimûne Rahmete Rabbike, nahnü kasemnâ beynehûm maişetehûm: Rabbinin rahmetini onlar mı taksim ediyorlar?” (Zuhruf Sûresi/32)

⁶³ Lâ taknetû min Rahmetillâh: “Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin” (Zümer/53).

[51a]

- 19- Derûnım gülşen-i şavķ u şafâ kı1 sũ-be-sũ yâ Rab
 ‘Alâyık nüktesindeñ ķalbim ile şust u şũ yâ Rab
- 20- Ɛoma âlũde-i ķirk-âb-ı ıgva-yi adũ yâ Rab
 Bu *Râmiz* bendeni ebterime ğayre ser-fürũ yâ Rab
- 21- Der-i luţfunda dõksũn ķeşm-i eşki âb-ı rũ yâ Rab (naķarat)



[52b]

-93* -

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

- 1- Âh kim tîğ-i simiñ kıydı yine cânımıza
 Kındı ğam leşkeri şehr-i dil-i virânımıza
 Devr-i âhım yakılub serv ile samânımıza
 Âteş-i dert virüb hürmetdir başımıza
 Kâra gün toğdı yine külbe-i aḫzânımıza
 Baḫmadıñ luṭfla bu dîde-i giryânımıza
- 2- Çille-i şaht-ı firâkıñla ḫarâb oldu göñül
 Nâle ü âh ile bî tâḫat u tâb oldu göñül
 Kadd-i ḫam-geştemi çang itdi rebâb oldu göñül
 Sîḫ-ı tîğ-i ğamına yandı kebâb oldu göñül
 Düşdi sevdâlara kendiñce ḫarâb oldu göñül
 Ḥayf bî-gâne-i bîdâr-i ü ḫâb oldu göñül (Eyzan)⁶⁴
- 3- Candan eyledi bîzâr beni hicrân elimi
 Can atardım bulabilsem idi râh-ı mahremi
 Şanma şekvâ iderim çekmeye bu derd ü ğamı

[53a]

- Kim çeker lîk bu rûtbe elem-i dem-be-demi
 Şaçınıñ şimdi bize kaldığı cevır ü sitemi
 Gör esîrine bile kâfir-i bî-dîn ide mi
- 4- ‘Aqlım aldıñ meni şîvende ḫoduñ ey zâlim
 Fikr-i zülfüñ (i)le perâkende ḫoduñ ey zâlim

* krş. Horata, 1998: 233.

⁶⁴ Bu şekilde “eyzan” ibaresi yer almaktadır.

[53a]

Za‘afımla bizi⁶⁵ gurbetde oduñ ey zâlim

Meni ger yaslar aybeğatde oduñ ey zâlim

Dîni inşâfı aceb ande odun ey zâlim

Meni ağlatma va‘de-i peymân itdiñ

5- Unudub der- ‘ağeb *Esrâr*’ı perîşân itdiñ

Ğayf üftâdeni ġâyet ile vîrân itdiñ

Ğân mân-ı dilimi zulme üryân itdiñ

Terk-i tecrîdim anâ ‘at ûşesinde bî ġâmım

Mazğar-ı sırr-ı ħüdâyım künt-i kenze⁶⁶ mağremim

Ğad yok pâyanı yok ben bir muğat-ı a‘zamım

⁶⁵ Bu kelime mecmuâda “bira” olarak yazılmıştır. Ancak biz aslına uygun olarak “bizi” kelimesini yazmayı tercih ettik.

⁶⁶ "Küntü kenzen mahfiyyen fe-ahbebtü en-u'rife fe'halaktü'l-halka li-ya'rîfûrûnî: “en gizli bir hazine idim. Bilinmeyi sevdim, bilinmem için yaratılmış her şeyi, yarattım (Hadis-i Şerif).

[54b]

-94* -

Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilün

- 1- Men ki dervîşem fakîrem pâdişâh-ı 'âlemem
Rûh-i bî-rengem egerçi renge geldim âdemem
- 2- Bendedir levh ü kalem varlık kamu heb bende var
Mün'akis olmuşdur âyinime didâr-ı yâr
- 3- Ref' kıl ğaflet-i hicâbın aç göziñ canıñ uyar
Âlem'ül ğaybıñ vücûdı benden oldı âşikâr
- 4- İy başiretsiz beni gör kim ne zât-ı a'zamem
Nuṭṭa kader mi olurdı yine oldur söyleden
- 5- Ârada âletdir ancak bu zebân ile dehân
Söyliyen ḥaḳdır benim dilimde her dem yoḥsa ben
- 6- Ben kimim benden zuḥûr eyler bu güftâr-ı süḥân
Çâr 'unşurdan mürekkeb bî-lisânam epkemem
- 7- Yâdıma gelmez benim sencileyin baĝ-ı irem
Baĝdan kurtulmuşum ey şufi baĝı neylerim
- 8- Ğam çeküb bûlbûl gibi gülzâr için kılmam neĝam

* krş. Kavaklıyazı, 2015: 63-64.

[55a]

Cennet-i firdevs için bir lahza ğamgîn olmazam

9- Tâlib-i dîdâr-ı yâram şâdmânâam hürremem
Geçdi anıñçün belîği re'ile tedbirden

10- Kim iradet câmını nûş eyledim bir pîrden
İki 'âlem ğassasın ref' eyledim bir îrden

11- Ey *Halîlî* çünkü her iş işlenür taqđîrden
Fariğem dünyâ vü uqbâ ğamlarından bî-ğamem

[55a]

-95* -

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

- 1- Göñül mecnûnuñ olmuşdur göreliden sen dil-ârâyı
Nazar kıldıkça 'arz eyler yüzüñ mir'ât-ı Leylâyı
- 2- Gözüm her şubh-dem yaşın döküb ol yâri andıkça
İder ol rû-yi pâkinden aña her dem tecellâyı
- 3- Cemâliñ pertevin gör kim soyup kâşesin âhır
Tulû' itdi vücûdumdan ser-â-ser tutdı deryâyı
- 4- Gidüb bu perde-i zulmet-i haqîkat levh-i dilden gör
Zuhûr itdi kamu 'âlem çü gördüm zîr ü belâyı

[56b]

- 5- Seniñ deryâ-yı 'aşkıñda bu varlık maḥv olub cânâ
Eser kalmadı resmimde işit gel sırrı Mevlâ-yı
- 6- Rumûz-ı sırr-ı vaḥdetdir kelâmıñ cümle ey *Naqşî*
Oğur mı her beni âdem bu esrâr-ı mu'ammâyı

* krş. Atik, 2007: 292.

[56b]

-96*-

Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlün

- 1- Her gören 'ayb itdi âb-ı dîde-i giryânımı
Eyledim tahkîk kimse görmüş [yok] cânânımı
- 2- Lahza lahza hûbları gördüm ki dil kâsdındadır
Pâre pâre eyledim men hem dil-i sûzânımı
- 3- Çok yetürme göklere ey kâfir efgânım sakın
İncinür nâ-geh Mesîhâ işidüb efgânımı
- 4- Kılma her sâ'at beni rüsvâ-yi halk ey berk-i âh
Eyleme rûşen şeb-i gam külbe-i aHzânımı
- 5- Çıkma ey dîvâne bâzâr-ı melâmetden deyu
Muttaşıl çâk-i girîbanım tutar dâmânımı
- 6- Kânsı bütür bilmezem îmânımı 'gâret kıla(yı)n

[57a]

- Sende îmân yok ki sen aldun benim îmânımı
- 7- Ey *Fuzûli* câna yitmişti(r) gönülden şükr kim
Bağladım bir dilbere kırtardım andan cânımı

* krş. Akyüz, 1958: 387; Gölpınarlı, 1985: 149; Kanar, 2019: 308; Tarlan, 1998: 658-660.

[57a]

-97* -

Semaî*Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün*

- 1- Yine bir serv-i bâlâya kul oldum ihtiyârımla
Görünmez derde düşdüm dîde güvher nessârımla
- 2- Geçer derim âh-ı pinhânı cihânda âh ü zârımla
'Adüv oldum dil-i dîvâne gibi yâr ü gârımla
- 3- Müyesser olmadı hem bezm olma şabr ü qarârımla
Göñül bir yaña kendi kalmadı bu cism-i zârımla
- 4- Barışmaz yıldızım hayfâ o mihr-i tâb-ı dârımla
'Aceb hâlim ne olur âhîr benim bu intizârımla
- 5- Eger haşr olmaz isem ol kıyâmet-kad nigârımla
Gezem mahşerde sînem döğerek seng-i mezârımla
- 6- Niçün serkeşlik eyler bilmem ol serv-i hırâmânım
Ne kanlar yutduğum bilmez mi her dem çeşm-i giryânım

[58b]

- 7- Alınmaz mı edilince dosta miñnetden giribânım
Nice bir hâr-ı miñnet ile şâd-ı çâk ola damânım
- 8- İñitmez mi 'aceb hayfâ sıhr-i feryâd ü efgânım
Yâhûd görmez mi âh itdikce devr-i âteş efşânım

* krş. Saraç, 2002: 255.

Bu şiir Divanda beş beyitten oluşmaktadır. Ancak defter ile bir beyiti uyusmakta diğer beyitler yer almamaktadır. Divan'da (Saraç, 2002: 255) yer alan bu beyit şu şekildedir:

Eger haşr olmaz isem ol kıyâmet-kad nigârımla
Gezem mahşerde göğsüm döğerek seng-i mezârımla

[58b]

- 9- Bu ğamdan ben ölürsem ayrılırsa sîneden cânım
Mezârım taşına nakş eylesün bu beyti bârânım
- 10- Şeb-i hicrânı pâre hergiz ey dil-i ħadd-i ğâyet yok
O mihr ü sâki râm olmağa piĥânında ‘inâyet yok
- 11- Ne kevkebdir bu kevkeb kim nüĥûset var sa‘âdet yok
Ne maķşûd idinürsiñ mănâ‘ñ var ehl-i himmet yok
- 12- Yanında zerre deñlü düşmen düne eziyyet yok
İhânet kaçd ider aġyâr yârînde ħimâyet yok
- 13- Hemân ben bildiġim bu kim firâķa hiç niĥâyet yok
Ölürsem şimdilik ħaķada bundan ġayrı fikret yok
- 14- Eger haşr olmaz isem ol kıyamet ķadd-i nigârımla (naķarat)
Gezem maĥşerde sînem dögerek seng-i mezârımla

Temmet

[59a]

-98* -

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1- Dil helâk oldu bugün derdiyle ol meḥ-pâreniñ
Bulmadım çoğ istedim nâm ü nişânın çâreniñ
- 2- Hâr-ı ğamdan gülşen-i kûyuñda bûlbûl-veş yine
Göklere erişdi feryâdı dil-i ğam-hâreniñ
- 3- Sînem üzre dağ-ı ḥasret acıyub kan ağladı
Hâline şol tiğ-i hicriñde irişen yâreniñ
- 4- Miḥnet ü derd ü belâ (b)ile düşelden hicriñe
Raḥm ider ḥâline her bî-çâre ben bî-çâreniñ
- 5- Ey *Ḥayâlî* tâlî'îñ yokdur sitâreñ neylesün
Çün seniñle yıldızı barışmaz ol meḥ-pâreni

* krş. Tarlan, 1945: 243.

[60b]

-99* -

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1- Âlet-i şer olân âdem şeref-âyîn olmaz
Hodbîn olur âlemde hudâbîn olmaz
- 2- Bellidir uçsa edânî ne kadar yüksekden
Baş zâğın göğse değse yine şâhîn olmaz
- 3- Yağışur kîn ile icrâyı buğuz nâmerde
Merd olân kimse de aşla eşer-i kîn olmaz
- 4- Âdem lâzım olan sıfat-ı dilden yoksa
Her du'âya bir ağız kurı âmîn olmaz
- 5- *Eşrefî* zevki hâkiqatîñ bulur 'ârif olân
Çünkü her dağ deviren 'âşık-ı şîrîn olmaz

* Bu şiir Şerife Çağın'ın “*Bir Hiciv Ustası Şair Eşref*” adlı eserinde tek beyit olarak yer almaktadır. (bkz. Çağın, 2007:287). Aynı eserde bu şiirin *İzmir Gazetesinde* (s.453) yayımlandığı belirtilmektedir.

5. SONUÇ

Mecmûalar, yazıldığı dönemin edebi zevkini yansıtmaları ve edebiyat tarihine kaynaklık eden yeni belgeleri içermesi açısından önemli eserlerdir. Mecmûalar, şairlerin divanlarının oluşturulmasında müracaat kaynağı olması sebebiyle de ayrıca incelenmeye değer kaynaklardır.

Çalışmamızın temelini oluşturan ve adından da anlaşılacağı üzere Kastamonu’da ele geçmiş bu mecmûa, Prof. Dr. Eyüp Akman’ın arşivinde bulunmaktadır.

Çalışmada 99 adet şiir tespit edilmiştir. Hem divân hem de âşık tarzı şiirleri bünyesinde barındıran mecmûadaki şiirlerde en fazla kullanılan nazım şekli gazel olmuştur. Toplamda 15 divân edebiyatı nazım şekli ile 1 halk şiiri nazım şekli örneği tespit edilmiştir.

Aruz ölçülü şiirlerin ağırlıklı olduğu mecmûada toplam 63 adet aruzlu, 36 adet ise hece ölçülü şiir bulunmaktadır. Aruzlu şiirlerin çoğu “Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün kalıbı ile yazılmışken heceli şiirlerin büyük çoğunluğu ise 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Mecmûada 36 adet farklı şair tespit edilmiştir. Bunlardan en fazla şiire sahip olan isim 13 şiirle Hâyâlî ve 12 şiirle Erzurumlu Emrâh’tır. Bunun yanında şairini tespit edemediğimiz 3 adet şiir bulunmaktadır.

Çalışmamızda yer alan 38 şairin 21’i 19. yüzyıl, 3’ü 18. yüzyıl, 5’i 17. yüzyıl, 6’sı 16. Yüzyıl, 1’i 15. yüzyıl, 1’i de 13. yüzyılda yaşamıştır. Kemâl mahlaslı 1 adet şairin ise yaşadığı yüzyılın tespiti yapılamamıştır.

Bununla birlikte “Kemâl” mahlaslı (35 numaralı şiir) 1 gazelin Rıfat Dede’ye ait olduğu tespit edilmiştir.

İncelenen mecmûada 23 şiirin daha evvel başka bir yerde yayınlanmadığı kanaatindeyiz. Bu şiirlerin 18’i hece, 5’i ise aruz ölçüsü ile yazılmıştır. Hece ölçüsü ile yazılmış Âşık Meydani’ye ait (25, 27, 28, 32, 34, 36 numaralı) 6 koşma, Kastamonulu Nâbî’ye ait (7, 39, 40, 43, 46) 5 koşma, Kastamonulu Âşık Fevzi’ye ait (12, 52, 53) 3 koşma, Rüşdî’ye ait (42) 1 koşma, İrşâdî’ye ait (56) 1 koşma ve

mahlassız (6) 1 koşma ve (88) 1 musammat bulunmaktadır. Aruz ölçüsü ile yazılmış Fevzî'ye ait 1 Bahr-i Tavîl (22) ve 1 gazel (63), Râzî'ye ait 1 gazel (15), Zahmî'ye ait 1 gazel (84) ve son olarak mahlassız 1 gazel (18) bulunmaktadır.

Mecmûada yer alan şiirlerde muhteva olarak öğüt verici, dinî/tasavvufî ve alevî-bektâşî inanç sistemini yansıtan konuların ağırlıklı olduğu görülmektedir.

Şunu da belirtmeliyiz ki mecmûa düzenleyicisinin Erzurumlu Emrâh'ın şiirlerine fazla yer vermesi, Emrâh'ın Kastamonu'da çok sevildiğinin bir göstergesidir.

Sonuç olarak bu çalışma ile yeni bir şiir mecmûasını ve bu mecmûada yer alan daha evvel yayımlanmadığı kanaatinde olduğumuz 23 şiiri gün yüzüne çıkarmış olundu. Bu yeni şiirlerin ilgili şairin biyografisine ve şiir külliyâtına katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

6. DİZİN*

6.1. Şiir Dizini

A, Â

1- Ey Yezid bî-ḥayâ gir Hüseyn'in kanına

Tâ kıyâmet lâ'net olsun sen Yezidiñ cânına (Türâbî, 3)

2- Ser çekse inanma ağıâr âfâka

Her kişi feyz bulur i'tibârınca (Emrâh, 20)

3- Şanurım bakşam gözi üzre nigârıñ kaşına

İki şehbâzıñ iki teldir takılmış başına (Hayâlî, 44)

4- Tut dâmenin şakın uşânma andan

O seni cânıñdan uşândırırsa (İrşâdî, 56)

5- Dil bugün düşdi o mâh-ı nûr-efzâdan cüdâ

Zerre gibi afitâb-ı 'âlem-ârâdan cüdâ (Hayâlî, 58)

6- İy pâdişâh-ı Lem-yezel döndüm yönüm senden yaña

İş bu yüzim karasıyla vaşl isterim senden yana (Yunûs, 90)

* Parantez içindeki numaralar metin içindeki şiir sıra numarasını göstermektedir.

7- Kara gün doğdı yine külbe-i ahzânımıza

Bakmadıñ luṭfla bu dîde-i giryânımıza (Esrâr, 93)

8-Yine bir serv-i bâlâya kûl oldum ihtiyârımla

Görünmez derde düşdüm dîde güvher nessârımla (Emrî, 97)

E

9- Sevdiğim hüsni bahâ ne olmaz

Beslemiş büyötmüş dürlü nâz ile (?, 61)

10- Kurtulmak dilerseñ bu kâl u kîlden

Var intisâb it bir ehl-i hâle (Emrâh, 5)

11- Var bir âşiyân tut mülk-i bekâdan

Bakî değıl bu mekâna güvenme (Nûrî, 9)

12- Lâmelif çekmiş ayırmış (bacağınlâ?) yüzine

Ne güzel düşmüş elif noktası elâ yüzine (Râzî, 15)

13- Âteş-i ‘aşka ciğer-gâhımı yakdım bu gice

O güle karşı şitâb-âne ocâkdım bu gice (Vâsıf, 29)

14- Ey ismi gibi beħcet-i esmâda Ferîde

Yokdır saña hemtâ hele hûrîde perîde (Emrâh, 31)

15- Mâlike mülkin ğarîbe künc ü vîrânın vire

İsterim Hâk hasta-dil ‘uşşâka cânânın vire (Fevrî, 86)

16- Hâkîkat-i dost kapusundan gelür ğardaş gerek bize

Tevellâyı teberrâyı bilir ğardaş gerek bize (?, 88)

F

17- Her şıfatla Hâkdır eşyânîñ dilinde muttasıf

Bir durur ma‘na ne var düşdiyse şûret muhtelif (Hayâlî, 54)

I,İ,Î

18- Ey vücûdı kâmilîñ esrâr-ı hikmet maşdarı

Maşdarı zâtîñ olan eşyâ şıfâtîñ mazharı (Fuzûlî, 2)

19- Cevr ile yıkılmış virâne göñlüm

Çıkub câh-ı ğamdan abâd olaydı (Nûrî, 8)

20- ‘Arş tâku meskenindir yâ Hüseyn ibn-i ‘Ali

Ferş sâkî medfenindir yâ Hüsün ibn-i ‘Ali (Nâzîf, 10)

21- Taşa kâr etmişdir itdiğîñ baña

Tir-i âhım Kûh-i Keşîşden geçti (Surûrî, 17)

22- Nefse tabi‘ oldı hep hâk-ı cihân

Bezm-i haqîkatde lezzet mi kaldı (Meydânî, 27)

23- Gel geç bu cife-i dâr-ı belâdan

Tutagör tarîkîñ selâmetini (Rüşdî, 42)

24- Ben gül ister iken bezm-i gülşenden

Sen nice hem dem-i hâr itdiñ beni (Emrâh, 47)

25- Haydarîñ sırrına ermeyen câna

Yezîdler olsun [ki] yârî yoldaşı (Fevzî, 52)

26- Şâfî geldin bûy-ı vefâ alırsa

Bülbül de artırır vâveylâsını (Fevzî, 53)

27- Bahâr erdi yine esdi nesîm-i şubh-ı nevrûzî

Açıldı ‘âlemiñ gül gibi güldü baht-ı firûzî (Nef‘î, 67)

28- Nevâ yok bezm-i gurbetde figân[u] âhdan gayrı

Kime dem-sâz olursun dil nâle-i can-gâhdan ğayrı (Ramîz, 92)

29- Göñül mecnûnuñ olmuşdur göreliden sen dil-ârâyı

Nazar kıldıkca ‘arz eyler yüzüñ mir‘ât-ı Leylâyı (Nakşî, 95)

30- Her gören ‘ayb itdi âb-ı dîde-i giryânımı

Eyledim tahkîk kimse görmüş [yok] cânânımı (Fuzîlî, 96)

K, K

31- Yâ ba‘is-i rahmet yâ şâh-ı ser-tâc

Seniñ çün halk oldu hilkat-ı eflâk (Meydânî, 36)

32- ‘Aşka kâbil dil mi yok şehir içre yâ dilber mi yok

Mest mi yok meclisde bilmem mey mi yok sâgar mı yok (Yahyâ, 78)

33- Reh-nümâ-yı râh-ı Hâkdır ‘aşk-ı pâk

‘İlm-i tahkîka sebakdır ‘aşk-ı pâk (Hayretî, 80)

L

34- Bu Muharrem mâhınıñ mâtem demidir ağla gel

Şâh Hüseyin’iñ ‘aşkına cân ü ciğerler dağla gel (Ceyhûnî, 6)

35- Nâ ehil bezminde gevheriñ saçma

Olmasun cânâne mâni‘ bir vüşûl (Nâbî, 7)

36- Dün [ü] gün goncadır vird-i ezkârîñ

Cüdânımız güldeñ bî-çâre bûlbûl (Nâbî, 39)

37- Yağdıñ derûnımı ey penbe beden

Beñzetdiñ kâmetim ukbâya güzel (Nâbî, 40)

38- Ey esîri dâm-ı hasret hâlimü’l-âhkâma gel

Hâk-ı pâ-y-yâre yüz sür ‘arz-ı istirhâme gel (Fevzî, 63)

39- Nice bir haste-i hicrân olayım İsmâ‘il

Düşüp âteşlere suzân olayım İsmâ‘il (Nevres, 66)

M

40- Ağzıñdan burnuñdan bârân yerine

Parça parça kan veresiñ sevdiğim (Ceyhûnî, 16)

41- Sensiñ bu ‘âlemde devlet vârim

Saňa bu edâlar azdır efendim (Figânî, 24)

42- Her kaçan nâz eylese ol serv-i âzâdım benim

Sîneden çıkmak diler ruh-ı feraḥ-şâdım benim (Hayâlî, 37)

43- Bakdıkça olurdu kalb-i ferâhım

Mâḥ cemâliñ ziyâsını göreydim (Emrâh, 49)

44- ‘Ayn-ı dilden cûş idüp gözden aḳar yaşıım benim

Şu terâzüsi olupdır ğâliba ḳaşıım benim (Hayâlî, 59)

45- Şûretim ḥor görme zâhid şûret’ullah şûretim

Künt-i kenziñ mazḥarım sîret’ullah sîretim (Zahmî, 84)

46- ‘Azîzâ tekye-i ‘aşkıñ ezel irşâdı ben çıkdım

O pîriñ himmetinden feyz alān dil-şâdı ben çıkdım (Emrâh, 85)

47- Men ki dervîşem faḳîrem pâdişâh-ı ‘âlemem

Rûḥ-i bî-rengem egerçi renge geldim âdemem (Halîlî, 94)

N, Ñ

48- Ey şabâ derdim yürü dildâre söyle ağlasuñ

Ḥasb-i ḥâlim ol leb-i süḳḳâre söyle ağlasuñ (Emrâh, 1)

49- Meclis-i devrânda ḳalmadı bir dâd

Sefer kılmak yeğdir iķâmetinden (Emrâh, 4)

50- Nasîbimi aldım ķâl û belâda

Dü-ciķhân güneşı dürdânesinden (Nûrî, 13)

51- İķtilâfım var mı doğruyu söyle

Ėâm küssâr eyleyen sen değil misin (Meydânî, 25)

52- Meclisde bu keyfiyyeti her dem mi şanırsıñ

Sensiz görinen demleri sen dem mi şanırsıñ (Vâsıf, 26)

53- Görmesem her göz ucunda ol gül-i ra‘nâ yüzün

Göz yumunca eşk-i gül-gûnum tutar deryâ yüzün (Fuzûlî, 33)

54- Ben şehîd-i bâdeyim dostlar beni yâd eyleyiñ

Türbemi meyķhâne enķaz ile bünyâd eyleyin (Kemâl, 35)

55- Leb-i şerbetiñden ey kemân ebrû

Teşne leb ‘aşıklaır ķonsun mı dersin (Nâbî, 43)

56- Boynuma aldım o zülf-i ‘anberiniñ minnetin

Ey şabâ şahrâya şaldım müşk-i ķiniñ minnetin (Hayâlî, 45)

57- Ehl-i ‘aşķa es-selâ itdim bugün meyķhânedен

Lerze-nâk oldu felekler nâ‘râ-i mestânedен (Sezâyî, 62)

58- Bezm-i meyde devrine me’lûf olan peymâneniñ

Tâc-ı Cemşîd’e değişmez câmını meyķhâneniñ (Nevres, 64)

59- Çünkü câvîd değil zevkî gül ü yâsemeniñ
Neylesün sohbetini bülbül-i bî-dil çemenin (Nevres, 65)

60- Kurtuluş yok sitem-i gamze-i fettânından
Çeşm-i sermestiniñ âdem mi geçer yanından (Nef'î, 68)

61- Gösterirken lebleri lutf-ı tebessüm neyduğın
Çeşmi kaşd-ı cân ider bilmez teraḥḥum n'eyduğın (Nef'î, 69)

62- Benim ol Nef î-yi rûşen dil ü şâfî gevher
Feyz alur cām-ı şafâ meşreb-i bî-pâkimden (Nef'î, 75)

63- Çok zamândır ḥastasıdır bu dil-i cân Aḥmediñ
Emsem olurdu lebin derdime dermân Aḥmediñ (Hayretî, 76)

64- Gönül kâşânesi kurtulmadı gitdi felâketten
Meğr teslîm-i cân ile ḥalâş olam bu külfetten (Hicrî, 82)

65- Her şahşî ḥarîm-i Ḥaḳḳ'a maḥrem mi şanursiñ
Her tâc giyen çulsuzı edhem mi şanursiñ (Ziyâ Paşa, 91)

66- Dil helâk oldu bugün derdiyle ol meḥ-pâreniñ
Bulmadım çoğ istedim nâm ü nişânın çâreniñ (Hayâlî, 98)

R

67- Sâkî-i kevşer merdânumuzdan
Maḥabbet şem'ine serrâcımız var (Fevzî, 11)

68- Pek kızarmış gül ruḥlarıñ kanına
Helva deyü bal dudağmış qaralar (Fevzî, 12)

69- İnsânda bulunmaz bu aḥsen şûret
Melek midir bu ḥüsn-i mâh desünler (Emrâh, 14)

70- Yine bir  dağ-ı derûn itdi kader
‘Âşık-ı şâdıka isnâd-ı füsûn itdi kader (?, 18)

71- Seniñ hâl-i ‘izârından nişân ‘anberde kalmışdır
Benim sûz-ı derûnumdan eser micmerde kalmışdır (Vâsıf, 19)

72- Bu hüsñ devlet-i mülk-i hûbânda[dır]
Ya han ya sulţân ya şâhi derler (Emrâh, 21)

73- Her kimiñ çeşm-i harîşi rü’yet-i maşşûd olur
Rûy-ı ââmî niñân-ı perde-i nâbûd olur (Vâsıf, 23)

74- Ne gelmiş ne gelecekdir ciñâna
Kaşr-ı dilde şûh-ı serverim vardır (Meydânî, 28)

75- Urdu bu sîneme cefâ hançeri
Âşûfte gönlümi kıldı münkesir (Meydânî, 32)

76- İştîyâkı câna kâr itdi zirâ
Hürşid-i ruhsâra bildir baķ nedir (Meydânî, 34)

77- Bu dâr-ı sitemiñ belâlarına
Şabr idüp şonuñda tatlanmalıdır (Nâbî, 46)

78- Dimeñ Mecnûna fenn-i ‘aşkı tekmîl itdi kâmindir
Benim yanımda ol divâne bilmez nesne câhildir (Hayâlî, 48)

79- Zincir-i zülfüne âşûfte kılup
Ne küşâd itdiler ne şâd itdiler (Emrâh, 50)

80- Rast-ı men şem‘-i dil-sûzam ‘adü pervânedir

Kim ٲolâssa âteşe pervâne yâ dîvânedir (Hayâlî, 51)

81- ‘Âciz (i)señ şâkın  bulınma

Eñ çürük dediğîñ yanâr kıv olur (Fevzî, 55)

82- Sâkı-i devlet ki her bî-meşrebe sâğar şunar

Baňa geldikçe kadeh câm-ı belâ perver şunar (Hayâlî, 60)

83- Göñül verme ciğâna bî-vefâdır

Göñül verseñ añâ ‘imân hatâdır (Nesîmî, 77)

84- Şehrimizde ‘aşka kıâbil dil de var dilber de var

Mest-i ‘aşkıız meclis içre mey de var sâğar da var (Rusûhî, 79)

85- Kışlarıñ tuğrâsı cânâ âfitâb üstündedir

Şekl-i Bismillâh’a beñzer kim kıtâb üstündedir (Figânî, 81)

86- Şanma ey hâce ki senden zer ü sîm isterler

Yevme lâ-yenfa’u’da kıalb-i selîm isterler (Rûhî, 87)

Ş

87- Şûfî bu şûreti gel ma’nâ-yı takvâya değış

Kıalbi pâk it nemedi atlas u dîbâya değış (Nef’î, 70)

88- Erenleriñ yolları inceden inceymiş

Süleymân’a yol kesen şol kıarıncaymış (Yunûs, 89)

T,  

89- Ey gülşen-i beğcetde biten verd-i kıarâvet

V’ey bûy-ı leğâfet (Emrâh, 83)

U

90- Yine bir kıaşları cellâda göñül düşdi meded

başına gâ'ile açdı feleğin gerdişi bu (Fevzî, 22)

Z

91- Bezme kâdem başdı hezârân ağıâr

Dilce söyler tercümândan sır çıkmaz (Nûrî, 30)

92- ‘Aşk içinde cânı teslîm itmedir tedbîrimüz

Böyle tâ‘lim eyledi ol nefesde pîrümüz (Hayâlî, 38)

93- Sînemizden der bunı eşbâha rûh-ı pâkimiz

Kim biziz hayy-i ebed yokdır ecelden bâkimiz (Hayâlî, 41)

94- Kırş-ı mehle hûşe-i pervîn olaldan zâdımız

Ehl-i fahr içre tena‘umla çıkupdur adımız (Hayâlî, 57)

95- Bâde gam virir bize biz ‘âşık-ı dîvâneyüz

Gelmeden bu bezme câm-ı ‘aşk ile mestâneyüz (Nef‘î, 71)

96- Erbâb-ı gamız ‘âşık-ı dil-dâde-i ‘aşkız

Öldürse bizi gam yine âmâde-i ‘aşkız (Nef‘î, 72)

97- Âşüfte esîrân-ı ham-ı zülf-i dütâyuz

Dîvâne değil silsile-cü[n]bân-ı belâyuz (Nef‘î, 73)

98- Rüstem-i ehl-i dilim ‘aşk kemânım çekemez

Pâdişâh-ı sühânım fitne nişânım çekemez (Nef‘î, 74)

99- Âlet-i şer olân âdem şeref-âyîn olmaz

Hodbîn olur âlemde hudâbîn olmaz (Eşref, 99)

6.2. Şair Dizini

C

Ceyhûnîler (3a, 4b, 6b)

E

Emrî (57a)

Erzurumlu Emrâh (iç kapak, 2b, 3a, 5a, 7a, 13a, 18b, 19a, 41a, 42b)

Esrâr Dede (52b)

Eşref (60b)

F

Fevzî (4b, 8b, 20b, 21a, 25a)

Fevrî (43a)

Figânî (10b, 38b-39a)

Fuzûlî (1a, 14b, 56b-57a)

H, H, H

Halîlî (54b, 55a)

Hâyâlî (16b, 17a, 18b, 19a, 20b, 21a, 22b, 23a, 24b, 59a)

Hayretî (35a, 36b, 38b)

Hicrî (39a-40b)

İ

İrşâdî (21a)

K

Kemâl (15a)

M

Meydânî (10b, 11a, 13a, 14b, 15a)

Rûhî (44b)

Rüsûhî (37a, 38b)

Rüşdî (17a)

N

Nâbî (3a, 16b, 17a, 18b)

Nakşî (55a, 56b)

Nazîf (4b, 5a)

Nef'î (28b, 29a, 30b, 31a, 32b, 33a, 34b)

Nesîmî (36b)

Nevres (26b, 27a)

Nûrî (3a, 5a, 12b)

R

Râmîz Paşa (49a, 50b, 51a)

Râzî (6b)

S

Sezâyî (25a)

Surûrî (6b)

T

Türâbî (2b, 3a)

V

Vâsıf (7a, 10b, 11a, 12b)

Y

Yâhya (36b, 37a)

Yunus Emre (46b, 47a)

Z

Ziyâ Paşa (47a, 48b, 49a)

7. SÖZLÜK

Abâ : kumaştan yapılmış bol, geniş giyecek.

ahter : yıldız.

âlâyîş : depdebe, tantana, gösteriş.

‘arus : dünya, güneş.

adüv : düşman, yagı, hasım.

bıkr : dokunulmamış, genç kız; kızlık.

bûs : öpen, öpne, öpücük, öpüş.

berk : şimşek.

bahsayîş : bağışlayış, veriş, ihsân ediş.

cevher : elmas, değerli taş.

celâl : büyüklük, ululuk.

cehd : çalışma, çabalama.

câme : elbise, çamaşır.

cevr : haksızlık, ezâ, cefâ, eziyet.

cür’a : yudum, içim.

cüdâ : ayrı, ayrı düşmüş, ayrılmış.

cûy : nehir, akarsu, ırmak.

cûş : coşma.

câh : itibar, makam, mevki.

cürüm : suç.

ceyş	: 1. asker, ordu. 2. Ses, seda.
celle	: “yüce ve azîz olun!” mânâsına bir dua.
dildâr	: sevgili.
dîde	: göz.
dehân	: ağız.
dürdane	: inci tanesi.
deşt	: bozkır, çöl, kır, ova.
dilşâd	: gönlü hoş.
demsâz	: arkadaş, dost; sırdaş.
efgân	: ızdırap, haykırma.
erkân	: esâslar, destekler.
efzûn	: fazla, çok, yukarı, aşkın.
encüm	: yıldızlar.
estân	: uyku uyunacak veistirâhat edilecek yer.
ekvân	: varlıklar; âlemler, dünyâlar.
ezkâr	: anmalar, hatırlamalar.
ednas	: pisler, murdarlıklar, kirler.
efzâ	: korku ile bağırıp çağırmlar.
figân	: inleme.
ferâmuş	: unutma.
giriftâr	: tutulmuş, yakalanmış, esir.
germ	: sıcak.

gülfem	: gül ağzılı, ağzı gül gibi küçük olan.
hikmet	: hakîmlik, sebep.
hevl	: korku.
hemtâ	: benzer.
hilkat	: yaratılma, yaratılış.
intisâb	: bir kimseye mensûbolma.
ins	: insan.
inkisâr	: kırılma, gücenme.
kemend	: uzun ip.
kesâfet	: sıklık, tokluk.
kesret	: çokluk, bolluk.
kevkeb	: yıldız.
kevn	: olma, var olma.
küffar	: kâfirler, hak dinini inkâr edenler.
kilk	: kamış kalem.
kişver	: iklim; memleket, vilâyet, ülke.
lahza	: zamanın bölünemeyecek denli kısa parçası.
lâm	: şevval [kamerî aylardan].
leb	: dudak.
lîk	: lâkin, fakat.
lerze-nâk	: titreyen, titreyici, titreşim.
leşker	: asker.

levm	: zemmetme; başa kakma.
mazhar	: nâil olma, şereflenme.
mervân	: emevîlerin dördüncü halidesi.
mürüvvet	: insâniyet, mertlik, yiğitlik.
micmer	: buhurdan.
mûnis	: cana yakın, sevimli.
menzil	: mesâfe.
mu'teber	: itibarlı, hatrı sayılır, saygın.
mevce	: dalga.
muhâl	: mümkün olmayan.
mûr	: karınca.
mükerrem	: muhterem, aziz, saygın.
muhtelif	: birbirine uymayan, zıt.
münhasif	: inhisaf eden, sönükleşen, sönük.
müstagrık	: kendini bilmeyecek derecede dalgın, düşüngen.
merdüm	: insan, adam.
meşsatâ	: gelini süsleyen, gelin tuvaleti.
mahbûb	: muhabbet olunmuş, sevilmiş, sevilen.
mukîm	: ikâmet eden, oturan.
müştâk	: özleyen.
mukbil	: ikballi, kutlu, mutlu.
müfteh	: hazîne.

melâmet	: ayıplama, kınama.
nâ-şâd	: hüznü, gamlı.
nehâr:	: gündüz.
nihân	: gizli, saklı.
nigâr	: resim gibi güzel.
nûş	: içki, iştret.
nakkâr	: çalgı, müzik.
nagam	: âhengler, ezgiler.
nâdan	: câhil.
nevâ	: ses, sedâ, ahenk.
nâgeh	: zamansız.
peşîmân	: pişman.
pend	: nasîhat.
pervîn	: Ülker yıldızı.
pay-mâl	: ayak altında kalmış, çiğnenmiş.
reşk	: kıskanma, hased, günü.
riyâ	: özü sözü bir olmama, ikiyüzlülük.
rişte	: iplik, tire.
sa'il	: sual eden.
sabahat	: güzellik, latiflik, yüz güzelliği.
sâgar	: kadeh, içki bardağı.
sahbâ	: şarap.

savm	: oruç.
sermest	: sarhoş.
serâsime	: sersem.
sehv	: yanlış.
sihâm	: oklar.
sitâr	: talih, kader.
sirişk	: gözyaşı.
suzân	: yakan, yakıcı.
sühân	: söz, lakırdı.
sergüzeşt	: serüven, birinin başından gelip geçen şey.
silik	: sıra, dizi.
şemşir	: kılıç.
şehbâz	: yiğit, şanlı, gösterişli.
şerâfet	: şerefli olma.
şerîr	: kıvılcım.
şetâret	: neşe, şenlik, sevinç.
tefekür	: düşünme.
tal'at	: yüz, surat.
tiğ	: ok.
türâb	: toprak.
teşne	: susamış.
tiryâk	: panzehir.

tûti	: papağan.
terahhum	: merhamet etme, acıma.
turre	: alın saçı.
tecellâ	: görünme, belirme.
ukama	: kısırlar, zürriyeti olmayanlar.
vâlâ	: yüksek, yüce.
vaveylâ	: çılgılık.
vehhâc	: çok, prıltılı.
visâl	: ulaşma, bitişme.
vird	: öğrenci.
yekrûze	: bir günlük, geçici.

KAYNAKLAR

- Abacı, T. (1999). *Bir zamanlar Anadolu'da*. İletişim Yayınları.
- Ağar, Ş. (2018). “Tasavvufî metinleri ihtiva eden bir mecmua üzerine”, *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, Prof. D.r Ali Nihat Tarlan. [Özel Sayı]. 594 – 613.
- Akkuş, M. (2018). *Nefî divânı*. [Çevrim-içi: www.kulturturizm.gov.tr-http://ekitap.kulturturizm.gov.tr] , Erişim tarihi: 21.02.2022.
- Akman, E. (2021). Mecmualar arasından: bir Kastamonu şiir mecmuası “*Hamza Zülfikar armağanı*”. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akman, E. (2018). “*Kastamonu âşıklık geleneği ve âşık edebiyatı*” 81 ilde kültür ve şehir Kastamonu. Varlık Yayınları.
- Akman, E. (2020, Ekim). XII uluslararası dünya dili Türkçe: Bektâşî şâir Sinoplu Batumlu Yesârî baba hakkında yeni bilgiler [Sempozyum]. Gazi Üniversitesi. Ankara. 21-23
- Akman, E. (2014, Eylül). *Âşık Tokatlı Nûrî'nin yeni şiirleri ve şiir dili* [Bildiri Sunumu]. IX. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri. Bilkent Üniversitesi. Ankara. 279-285.
- Akman, E.(2013). Türk halk edebiyatı incelemeleri Saim Sakaoğlu armağanı: *Emrâh mahlaslı yeni şiirler*. 289-298. Türk Kültürünü Araştırma. Ankara
- Akman, E. (2011). *Kastamonu kaynaklarında Erzurumlu Emrah (müntahabât-ı eş'âr)*. Gazi Kitabevi.
- Aksan, D. (2005). *Yunus Emre şiirinin gücü*. Bilgi Yayınevi.
- Akyüz, K. (1958). *Fuzûlî Türkçe divan*. Türk Tarih Kurumu.
- Alangu, T. (1974). *100 ünlü Türk eseri c.1*. Milliyet Yayınları.
- Albayrak, N. (2004), *Ansiklopedik halk edebiyatı terimleri sözlüğü*. L&M Yayınları.
- Alptekin, A. B. (2010). *Erzurumlu Emrah*. Akçağ Yayınları.
- Alptekin, A.B. ve Sakaoğlu, S.(2006). *Türk saz şiiri antolojisi (14-21.yüzyıllar)*. Akçağ Yayınları.

- Altınok, B. Y. (2006), *Turâbî divânı & Yanbolulu Ali Turâbî baba*. Horosan Yayınları.
- Atlı, S. (2017). *Kastamonulu âşık Kemâlî ve divânçesi*. İdeal Kültür Yayınları
- Atik, H. (2007). *Nakşî Ali Akkirmânî divânı*. Buruciye Yayınları.
- Araz, N. (1961). *Dertli dolap: Yunus Emre'nin hayat hikâyesi*. Fatiş Yayınevi.
- Aslanapa, O. (2003). *Sanatı, tarihi, edebiyatı ve musikisiyle Kırım*. Yeni Türkiye Yayınları.
- Aycın, H. (2020). *Yunus Emre divan*. İz Yayınları.
- Aydın, İ. S. (2001). *Tokatlı Nûrî'nin şiirlerinde gelenek ve halk eğitimi unsurları*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Battal, H. (1995). *Bayburtlu İrşâdî Baba ve beyitleri*, Umran Yayınları.
- Barak, M. (2005). *Alevi-bektaşî edebiyatında Ermeni âşıkları*. Öz-ge Yayınları.
- Bilgegil, M. Kaya (1979). *Ziyâ Paşa üzerine bir araştırma*. Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Bursalı, M. N. (2018). *Yûnus divânı- Yunus Emre "hayatı ve bütün şiirleri*. Çelik Yayınevi.
- Çağın, Ş. (2007). *Bir hiciv ustası şair Eşref*. Dergâh Yayınları.
- Çavuşoğlu, M. (1981). *Hayretî divân*. İstanbul: Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Çelik, M. (1997). *Erzurum kitabı*. Erzurum Kitaplığı.
- Çetin, N. (2021). *Tanzimat dönemi Türk edebiyatı*. İlbilge Yayıncılık.
- Devellioğlu, F. (2013). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. Aydın Kitabevi.
- Elçin, Ş. (1997). *Halk edebiyatı araştırmaları I*. Akçağ Yayınları.
- Erdoğan, M. ve Şahin, M. (2015). *Ankaralı Râzî ve divânı*. Korza Yayıncılık.
- Elgin, M. N. (2014). *Divân-ı Emrah*. Niksar Belediyesi.

- Ergun, S. N. (1956). *Bektaşî edebiyatı antolojisi c. 3*. Maarif Kitaphanesi.
- Erkal, A. (2014). *Erzurumlu Emrah divanı (inceleme- karşılaştırmalı metin)*. Birleşik Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (1985). *Fuzulî divanı*. İnkılap Yayınevi
- Güler, Z. (1999). *Harput'ta edebiyat ve sözlü folklor, dünü ve bugünüyle Harput (tarih-edebiyat-şiiir-folklor)*, TDV Elazığ Şubesi Yayınları.
- Güney, E. C. ve Güney, Ç.E. (1975). *Erzurumlu Emrah*. İstanbul: Maarif Matbaası.
- Gürbüz, M. (2012). Şiir mecmûaları üzerine bir tasnif denemesi”, eski Türk edebiyatı çalışmaları VII, mecmûa: *Osmanlı edebiyatının kırk ambarı*. Turkuaz Yayınları.
- Gürel, R. (t.y.). *Enderunlu Vâsıf divanı*. Kitabevi Yayınları.
- Güven, A. E. (2000). *Kayseri yakın tarihinden kültürel araştırmalar VII-Kayseri’de yazma mecmualar ve muhtevalarından seçmeler*. Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Halıcı, G. Y. (2013). *Meydânî, Hüseyin, Türk edebiyatı isimler sözlüğü*. [Çevrim-ıçı: <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com>] , Erişim tarihi: 05.06.2022.
- Horata, O. (1998). *Esrâr dede (hayatı-eserleri- şiir dünyası ve divân)*. Kültür Bakanlığı.
- İpekten, H. (1998). *Nef’î hayatı-sanatı-eserleri*. Akçağ Yayınları.
- İpekten, H. (2020). *Fuzûlî-hayatı, sanatı, eserleri*. Akçağ Yayınları.
- İsen, M. (1997). “Hâlîlî”. *TDV İslâm ansiklopedisi*. [Çevrim-ıçı: <https://islamansiklopedisi.org.tr/halili>] , Erişim tarihi: 03.09.2022.
- İvgin, H. (1996). *Zileli âşık Ceyhunî (hayatı- sanatı- şiirleri ve diğer Ceyhunîler)*. Ürün Yayınları.
- İvgin, H. ve Koz, S. (2017). *Geredeli âşık Figânî*. Uem Matbaa.
- Kahramanoğlu, K. (2005). *Nazîf-i Mevlevî divançesi (Hasan Nazîf dede)*. Tablet Yayınları.

- Kanar, M. (2019). *Fuzûlî divanı*. Ayrıntı Yayınları.
- Kaptan, K. ve Yurduşen, Y. (2014). Âşık Edebiyatı halk şiirinin tarihsel gelişim süreci. *Alevilik araştırmaları dergisi*, 195-212.
- Kaplan, M. (2013). *Aynada gizlenen güzel*. Etkileşim Yayınları.
- Karadağ, M. (1996). *Erzurumlu Emrah (yaşamı- sanatı- şiirleri)*. Ayyıldız yayınları.
- Karahan, A. (1995). “Enderunlu Vâsıf”. *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklophedisi*, c.11. Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları.
- Karaman, F. (1999). *Dünü ve bugünüyle Harput*. Türkiye Diyanet Vakfı Elazığ Şubesi.
- Karakuş, G. (2013). *Mevlevî Nazif dede divânçe ve risâlesi*. Revak Kitabevi.
- Kavruk, H. (2001). *Şeyhülislam Yahya divanı*. [Çevrimiçi: <https://ekitap.ktb.gov.tr/seyhulislam-yahya-divani.html>]. Erişim Tarihi:05.06.2022.
- Kavaklıyazı, A. (2015). 15. yüzyıl şairlerinden Diyarbakırlı Halîlî'nin şiirleri, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(34), 2-88.
- Kaya, D. (2001). *Folklorumuzda beddua söyleme geleneği ve türk halk şiirinde beddualar*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Kaya, A. B. (2020). *Osman Nevres divân*. Kültür ve Turizm Bankanlığı Yayınları.
- Kipay, E. (2015). *Nâbî, çörekçizâde Mehmed Nâbi*. [Çevrim-içi: [http:// www.turkedebiyatisimlersozlugu.com](http://www.turkedebiyatisimlersozlugu.com)], Erişim tarihi: 05.06.2022.
- Kocatürk, V. M. (1963). *Saz şiiri antolojisi*. Ayyıldız Matbaası.
- Köker, H. S. (1950). *Şair Hicrî*. Ulus Basımevi.
- Köksal, M.F. (2012). *Şiir mecmûalarının önemi ve mecmûaların sistematik tasnif projesi, eski Türk edebiyatında tenkit ve teori*. Kesit Yayınları.
- Köprülü, F. (1929). *Türk saz şairleri antolojisi XI Erzuruml'lu Emrah*. Kanaat Kitabevi
- Köprülü, F. (1964). *Türk saz şairleri: XIX asır saz şairleri*. Milli Kültür Yayınları.
- Köprülü, O. F. (1985). *Türk klasikleri / Yunus Emre'den âşık Veysel'e*, c.2. Dösar Yayınları.

- Kurnaz, C. (1998). “*Hayâlî Bey*”, *Türk edebiyatı isimler sözlüğü*, [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hayali-bey-hayali-mehmed-hayali>], Erişim tarihi: 12.10.2022.
- Kut, G. (1986). “*Mecmûalar*”, *Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi*. c.6. Dergâh Yayınları.
- Levent, A. S. (2008). *Türk edebiyatı tarihi*. TTK Yayınları.
- Macit, M. (2013). “*Fuzûlî*”, *Türk edebiyatı isimler sözlüğü*, [Çevrim-içi: <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com>], Erişim tarihi: 05.06.2022.
- Noyan, B. (1998). *Bütün yönleriyle bektâşilik ve alevilik: ünlü bektâşiler ve bektâşi. Şahkulu Sultan Dergâhı Hilmi Dedebaba Vakfı Yayınları.*
- Onay, A. T. (1932). *Çankırı şairleri*, c.2. Çankırı Matbaası.
- Onay, A. T. (1933). *Âşık Tokatlı Nûrî*. Çankırı Matbaası.
- Onur, N. (2010). *Elazığ güftekarlar*. Elazığ Belediyesi Kültür Yayınları.
- Oral, M. Z. (1936). *Tokatlı âşık Nûrî*. Köyöğretmeni Basımevi.
- Ozanoğlu, İ. (1939). Yeni görüş. *Aylık İlim, Fikir ve Sanat Dergisi*, .1(12). 1-2.
- Özbaş, M. Y. (1995). *Dava*. Sema Matbaası.
- Öztelli, C. (1969). *Kul Nesimi “on yedinci yüzyıl tekke şairi”*. Töyko Matbaası.
- Öztoprak, N. (2001). *Bağdatlı Rûhî*. Timaş Yayınları.
- Özuygun, A. R. (2019). *Hasan Sezâyî-i Gülşenî divânı*. Buhara Yayınları
- Pala, İ. (1997). *Şiirler, şairler ve meclisler*. Ötüken Yayınları.
- Pala, İ. (2013). *Ansiklopedik divan şiiri sözlüğü*. (23. Baskı). Kapı Yayınları.
- Şahin, Ö. (2008). *Ziya Paşa (terkib-i bend: terci-i bend)*. Çağrı Yayınları.
- Saraç, M. Y. (2002). *Emrî divânı*. [Çevrim-içi: <https://www.fikriyat.com/ekitap/detay/emr-dvni/221>], Erişim tarihi: 15.06.2021.

- Saraç, Y. (2014), “*Emrî, Emrullâh*”, *Türk edebiyatı isimler sözlüğü*, [Çevrim-içi: <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com>] Erişim Tarihi: 05.06.2022.
- Sertoğlu, M. (1969).” *Bektaşîlik nedir?*. Başak Yayınevi
- Solmaz, S. (2005). *Ahdî ve Gülşen-i şuarâsı (inceleme-metin)*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Söylemez, O. (2003), Kırım Türk edebiyatı. *Sanatı, tarihi, edebiyatı ve musikisiyle Kırım Dergisi*. Yeni Türkiye Yayınları.
- Şentürk, A. ve Kartal, A. (2012). *Eski Türk edebiyat tarihi*. Dergâh Yayınları.
- Tan, N. (1985, Mayıs). *Kastamonu halk şairleri*. II. Uluslararası Türk halk edebiyatı semineri. Eskişehir. 7-9.
- Tarlan, A. N. (1945). *Hayâlî bey divânı*. Bürhaneddin Erenler Matbaası.
- Tarlan, A. N. (1998). *Fuzulî divânı şerhi*. Akçağ Yayınları.
- Taştan, E. (2009). *İsmâîl Rûsûhî Ankavî'nin mesnevi şerhi, (mecnû'atül- letâ'if ve matmûratü'l- ma'ârif)*. [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Taşlıova, M. (2006). Elektronik cönk kavramı ve Türk halk bilimi'nin değeri bilinmeyen kaynakları. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 5(59), 89-112.
- Tatçı, M. (1997). *Yunus Emre divânı: tenkitli metin*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tatçı, M. (2011). *Yunus Emre divânı*. [Çevrim-içi: [https://turuz.com/2011/Divani_Yunus_Emre_\(Mustafa_Tatci\)](https://turuz.com/2011/Divani_Yunus_Emre_(Mustafa_Tatci))], Erişim tarihi: 09.07.2022.
- Tatçı, M. (2008). *Yunus Emre külliyyâtı: Yunus Emre divânı: tenkitli metin*. H Yayınları.
- Tatçı, M. (2014). *Yunus Emre yorumları, işintin ey yarenler*. H Yayınları.
- Terzibaşı, A. (1977). “Nevres, Osman”, *Türk ansiklopedisi*, c.25. MEB Yayınları.
- Timurtaş, F. K. (1972). *Yunus Emre divânı*. Tercüman Yayınları.
- Toprak, B. Ü. (1933). *Yunus Emre divânı*. Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi

Türkçe Sözlük, (2005). Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ural, O. (1976). “*Dost elinden gelen turna*” Erzurumlu Emrah (hayatı-şiiirleri). Hürriyet Yayınları.

Uraz, M. (1940). *Âşık Emrah (hayatı ve şiiirleri)*. Aydınlık Basımevi.

Uzun, M. (2003). “*Mecmûa*”, TDV İslâm ansiklopedisi [Çevrim-içi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/mecmua>] , Erişim tarihi: 11.10.2022.

Yaman, T.M. (1936). “Kastamonulu Fevzî’nin şiiirleri”, *halk bilgisi haberleri*. Burhaneddin Matbaası. 60-61.

Yakıcı, A. (2015), “*Sürûrî, Osman*”, *Türk edebiyatı isimler sözlüğü*, [Çevrim-içi: <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com>], Erişim tarihi: 05.06.2022.

Yıldırım, İ. (2020). *Nakşî Ali Akkirmânî esrâr-nâme (inceleme-mukayeseli metin-tıpkıbasım)*. Gece Kitaplığı.

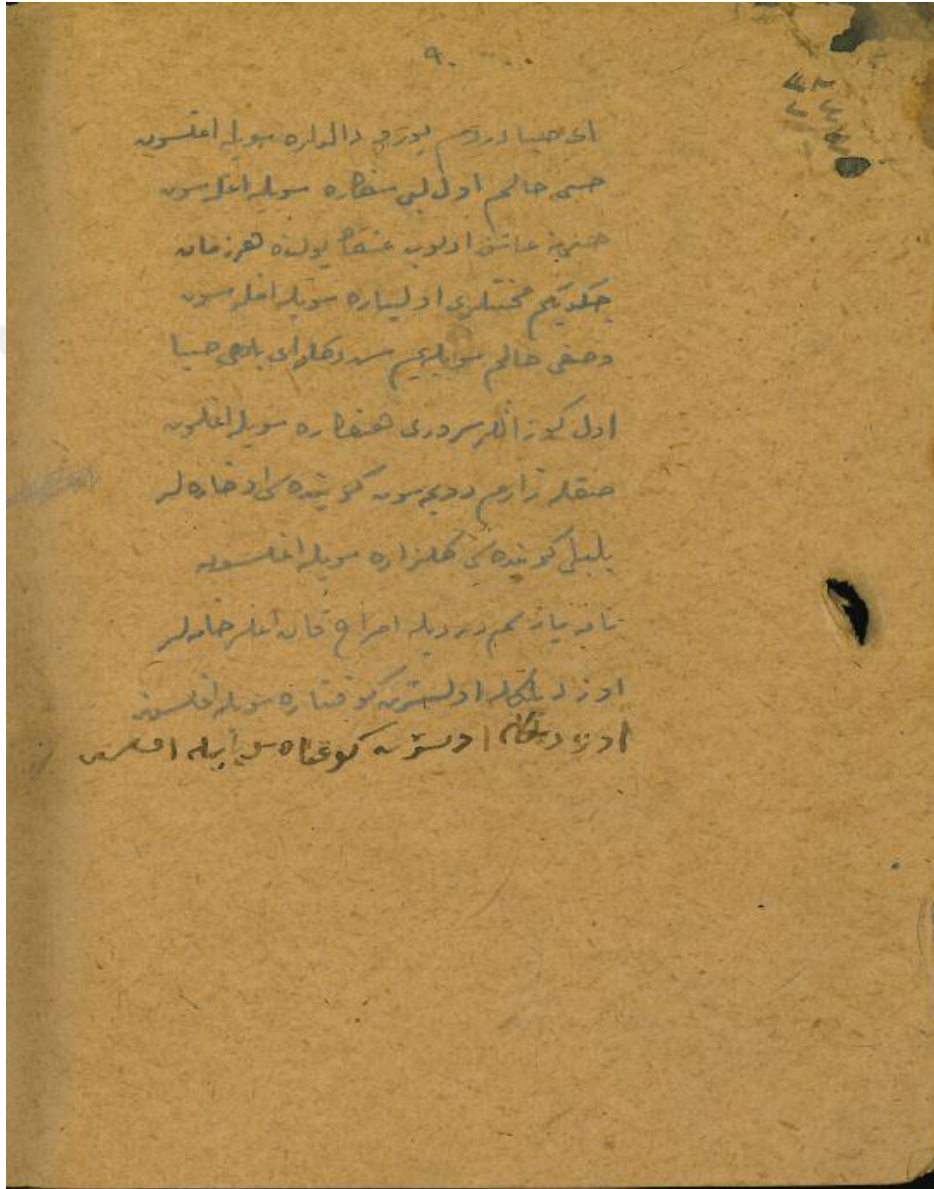
Zorlu, Cem (2003). *Sahih Ahmed dede mecmûatü’-t-tevârihi’l-Mevleviyye-Mevlevîlerin târihi*. İnsan Yayınları.



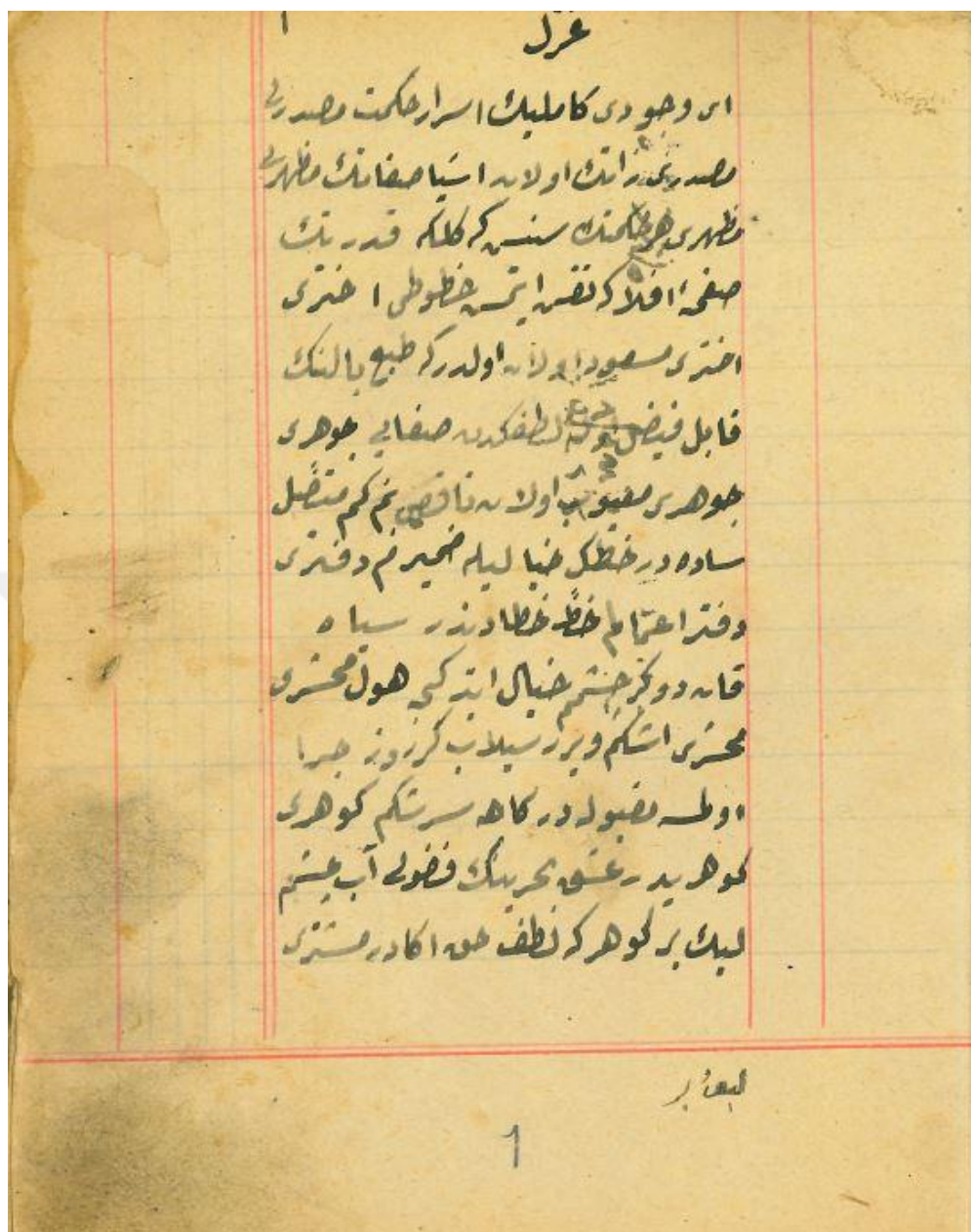
EKLER

EKLER

EK A: Mecmûanın Tıpkıbasımı



Görsel 1: Mecmûanın İç Kapak Sayfası



Görsel 2: Sayfa 1a

قوتکم
 ساد اولون دیرست اهل اولون
 خان اول جهانک فراتند
 مجلس داند قالدی کرد
 مجلس داند افاتند
 سفر قیامه یکدیگر دیدیم
 کوسه ایله سوزی اولون
 بونیندی عارفه سوزی آدم
 کند تر افتد سوزی افاتند
 نه بلوغ غریبک سوزی افاتند
 حقه افاد صایه اولون افاتند
 اولون افاد صایه اولون افاتند
 اگر قیامت بود ایلم سوزی افاتند
 نه فاند و شایع کرافتند

ماه مانم ایردی عاتقد دبی سوزی افاتند
 کوسه قبل برسد بود افاتند سوزی افاتند
 سر کوزشت ما جرای کربلا میداند
 بانجم رهم ایندی ان ابا افاتند
 ای بزریدر عیبا کبر طبعیات فاند
 تا قیامت لغت اولوسه سیه بزریدر جانند
 بیلمک اسبه علی طبع محمد طبع افاتند
 مادری بنت رسول فاطمه طبع افاتند
 بان اولور طایفه سنک معلوم اولور طبع افاتند
 نه ابله دل نایاب اولور طبع افاتند ای طبع افاتند
 بونجم سنک بر طبع کور مسدی بو طبع افاتند
 لرزه ناک اولدی اودور طبع افاتند طبع افاتند
 سوزی طبع افاتند طبع افاتند اولور طبع افاتند
 طبع افاتند طبع افاتند کربلا کورده طبع افاتند
 نجم قیامت کوربه ابا اسبه ربه افاتند

سور ماسوی طبع اولور
 قور نامه دلر بو طبع افاتند
 بفا طبع افاتند طبع افاتند
 واراقه این بر اهل طبع افاتند

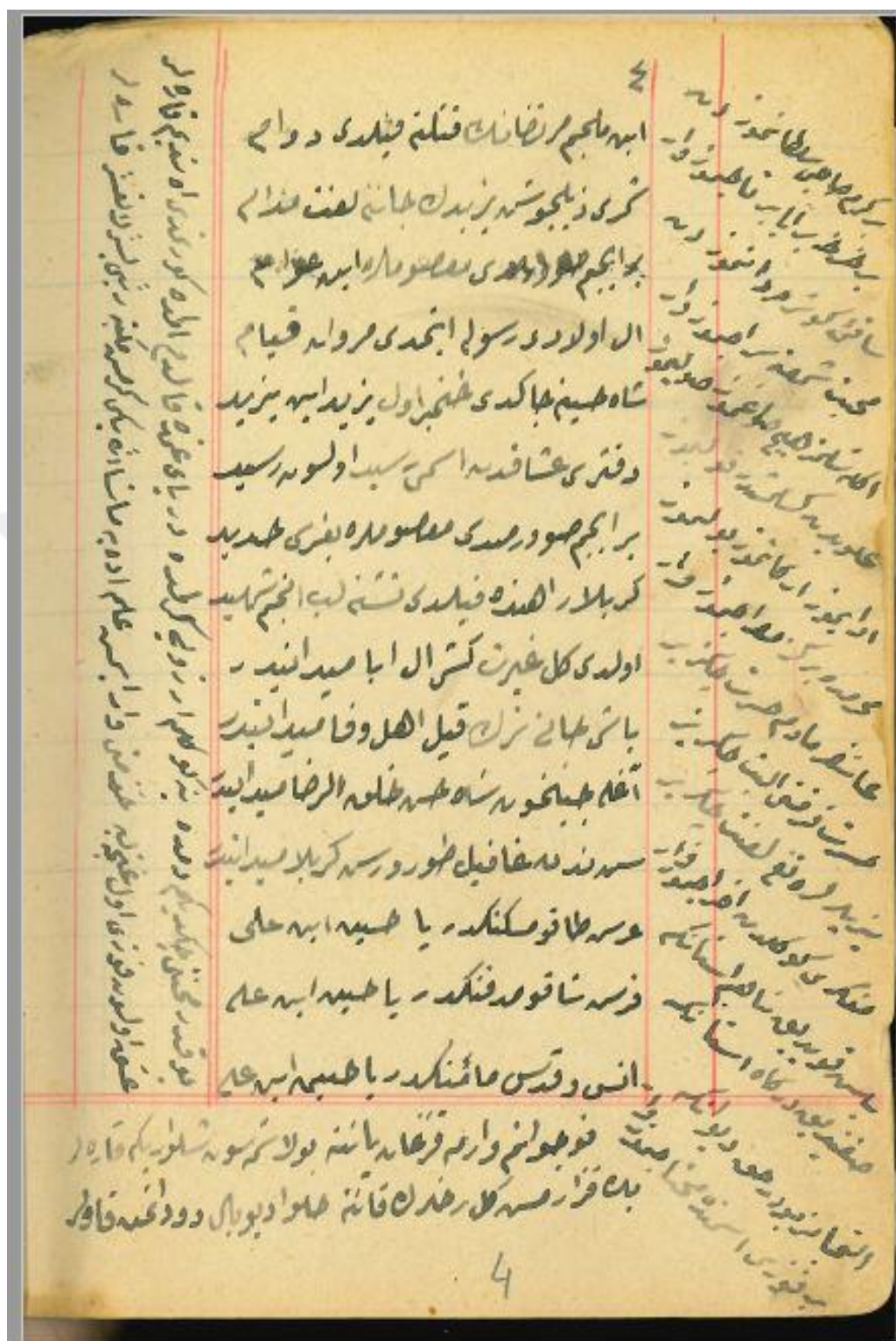
دلم طبع افاتند طبع افاتند
 ادب ارکانده بو طبع افاتند

2

Görsel 3: Sayfa 2b

۴
 هیچ تقدیر احمد بد اخترت باز از بنی
 قاضی بیاید او کونده کوسنتر صفدر بنی
 لعل کونده اندک کجوه آینه رطاس بنی
 ای زایه موئمه صافه اولده کبوسه بیاید
 طره درک فاهه افکوسه روز مخرفه واه
 انس طبه ارض سما سیاره شمس الیه واه
 ظلم افزوده اید بدال رسولی به کناه
 ای بزید به طبا کبر درک طهینک فانه
 ناصیانست لغت اولسوه سید زیدک جهات
 اری مانم ماه نو ظهور کی سید طهینک کل
 آن تو فرخ جام سید یوز یافه در عجم کل
 ان اولاد رسوله سنده فیلک صافه کل
 قضا اعد ایسوب کشیر عشق زلفه کل
 بو محرمی ماهینک مانم دمید افه کل
 شاه سینک حقیقه حایه و جدر دغه کل
 ۳
 نادیده مجلسه دهانک احمد
 اصحابی بوقیاده او از کجست
 شاه کونده کنده ای از کجیل
 آینه دلده ماسوین کجیل
 کوه درخت اولده کرطور بدول
 جوبله سنا غنایه بکر اولده
 فاهله زنده کوهک صافه
 اولسوه حایه مانم بدول
 ناصیه زرافه بیوک درایت
 اکلام غنایه طبا کبر
 فاهله زنده کوهک صافه
 اولسوه حایه مانم بدول
 ناصیه زرافه بیوک درایت
 اکلام غنایه طبا کبر

Görsel 4: Sayfa 3a



Görsel 5: Sayfa 4b

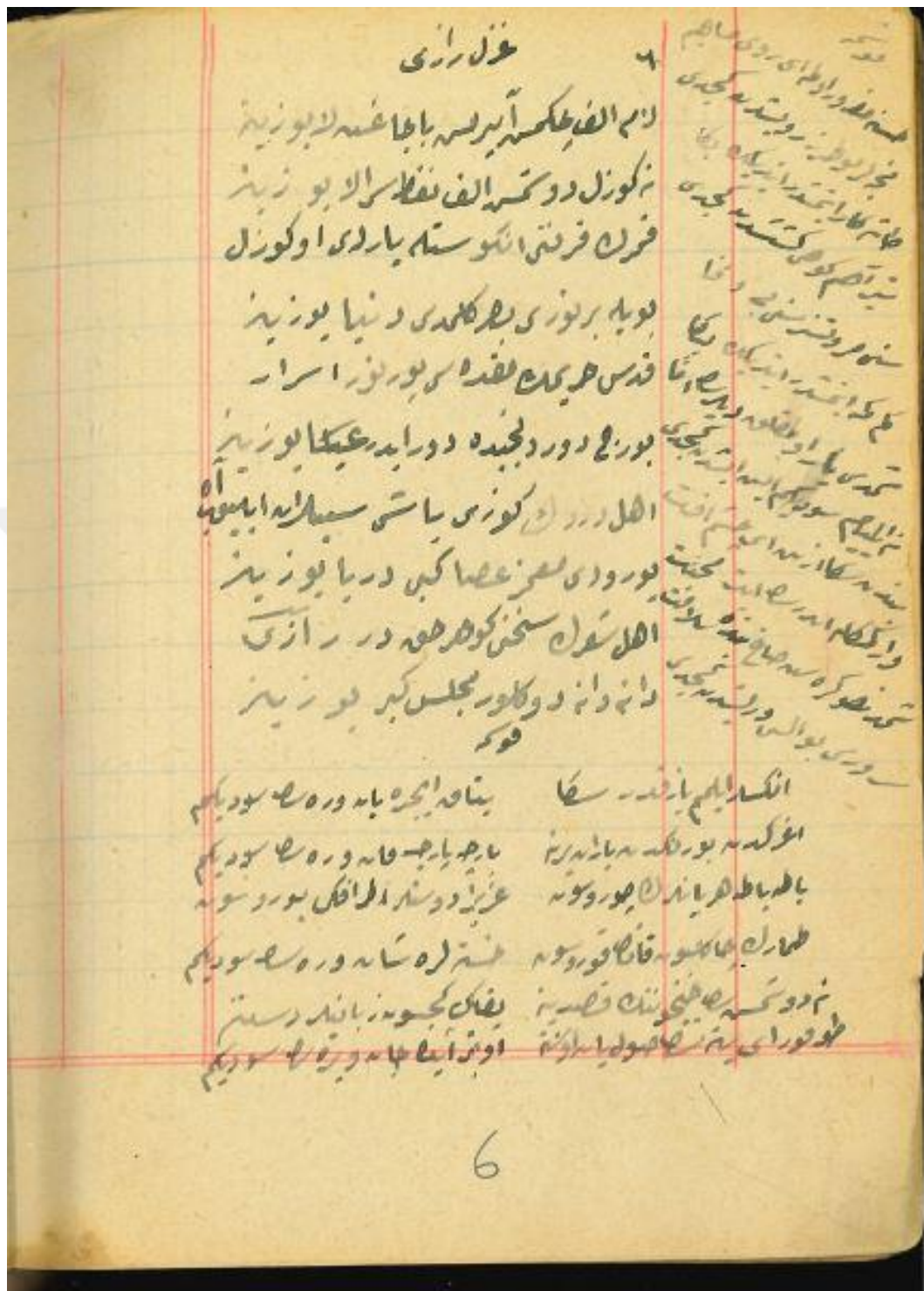
ما سوار کلنگه یا همیشه اسبه علی
 و ضم یور نورینه نسبت اولانجیدر حدیه
 هیچ هم رنگ و لطافت اولدی جاننده و بدیه
 جوده او خاک یان رنگ انداز عرسه فرزندیه
 کوه فردوس سنگه یا همیشه اسبه علی
 خلوه الوانه سبب جند در یکم رنگ
 صورت مرآت هوا صید و عینیکه سینه
 ذنبه و انس و ملاحت نعل و لیمیکه سنگ
 کاشنک انجوشنگه یا همیشه اسبه علی
 در سباه عمرم نیاه بر بندیم عالم یمانه
 مرعنه قیل دست دوزه اولیم مظفر امام
 عبدنا هیزلن ظفر تاز و نیاز ایل همایه
 دستگیری دامنگه یا همیشه اسبه علی

قویم
 او صید کیم روز هر نام
 بر شطاعت کافی بیکه از سندنه
 نفسی الیم فانی اولان
 جوده او خاک یان رنگ انداز عرسه فرزندیه
 کوه فردوس سنگه یا همیشه اسبه علی
 خلوه الوانه سبب جند در یکم رنگ
 صورت مرآت هوا صید و عینیکه سینه
 ذنبه و انس و ملاحت نعل و لیمیکه سنگ
 کاشنک انجوشنگه یا همیشه اسبه علی
 در سباه عمرم نیاه بر بندیم عالم یمانه
 مرعنه قیل دست دوزه اولیم مظفر امام
 عبدنا هیزلن ظفر تاز و نیاز ایل همایه
 دستگیری دامنگه یا همیشه اسبه علی

صورت حال ای قویم طلعت
 سیرت ناز یاره کوناقه کوناقه
 نشان یونقوناقه کوناقه کوناقه
 نشان یونقوناقه کوناقه کوناقه

5

Görsel 6: Sayfa 5a



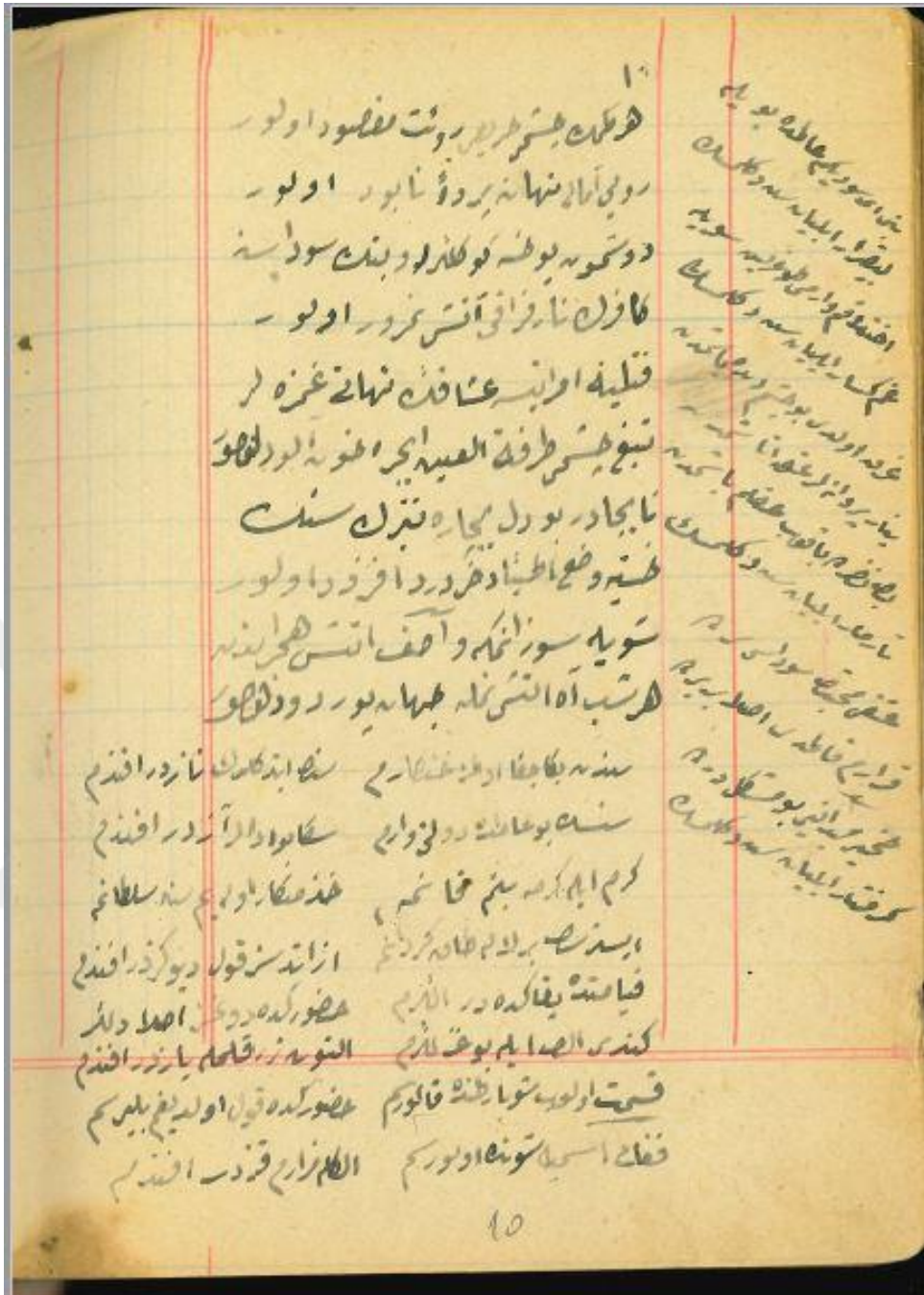
Görsel 7: Sayfa 6b

7

Görsel 8: Sayfa 7a

بحر طویل فونی
 ۸
 یه بر قاضی جلاله کوهل دوشی مدد با شمع غایت آید و قاضی کردنی بود
 مکر آهوا بدی فاجعه بقوسیان اینش بود وقت زده اقباله ایدم اوچورم
 داله ایدم طالعک هونش بونکی پروارط او باره علم الوده افکارم اغدر کرده
 بوسینه می داغدر کرده بونشت بواذنت ندر ای سرو قد خست باقمه بتر
 صوکر آفرینر غصبر شفاف کوزل بکلام زحمات صورتی این صافی کوزل
 عفاک نسیبش بوجیف رویدر دغدرم بپیش دلبرش ستکارم اغدر کرده
 سوز باجوب سورعای کوزل او سو بای کوزل ها نم او ز فرسیت بوسی لبک
 آب حیات چسبیده نشسته دیا ایچو باسم باری او قرانقده الهای بیسم باری
 نه سدر بر ایدم کلا ایدم در ایدم الله رفه صالان رفه کوز سوز رفه و صلیقاز
 ایدرک دیدی بندنه نه دیر سارک روحم او نم به دیدم غنیم دهه بلیلم غلکه
 چانلار حده او نم بمانلار حده نوزم بونم او سنده نرم شحات اولو نم
 کوی سارک تازک طاک جاغاکه حرمک اولو نم درم عاتقک اندیش بود
 داله طره طره بونته چکل هونم اویم اغدر کرده بوسینه داغدر کرده
 بختک طلیکیده بقیه خلیس بولورم کرلی نسل بولورم فور تولام قهر بکده
 لافتم زهر نده درد تمل بولورم اولورم حاصد سده آروم و نم نام
 مد فته اول و لدر فرقه نوز بقده بیاض کردنک بیدم آن اوقته بدات
 و جودم بولورم ایت نسمارنکه ایدم وار طم محشره نویم کره لم

Görsel 9: Sayfa 8b



Görsel 11: Sayfa 10b

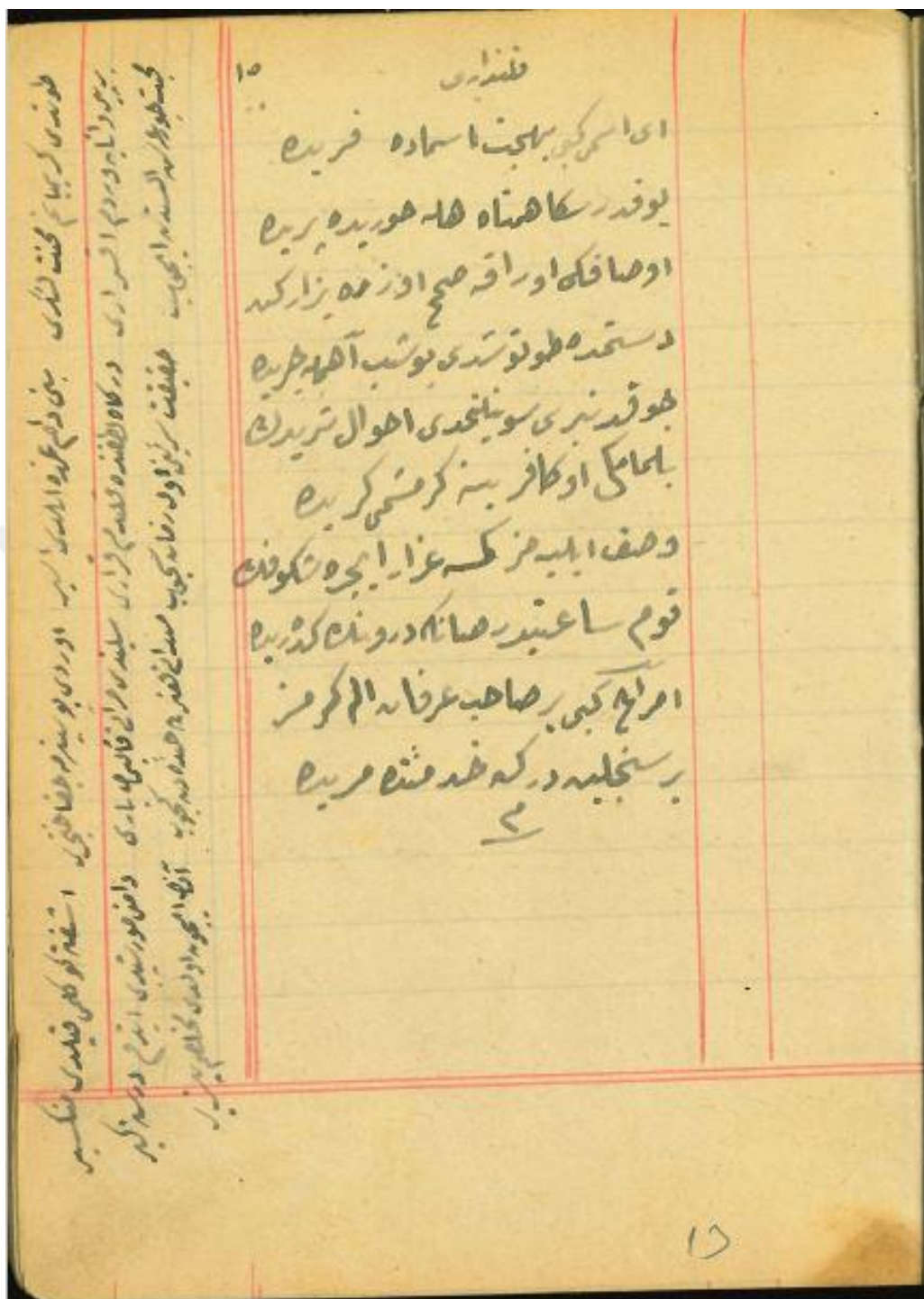
[illegible]

انچه علقه جدا کاهن با قدم بو کجه
 او کله فایه سوسا بانه او جا قدم بو کجه
 ناله هجرانه دوشوب بفرم یاقدم بو کجه
 اریسوب سمع فرورانه کجی اقدم بو کجه
 سون و صلیبه او ما صلیب فلک صبر ایدم
 روی عرض غم بلده زده اقدم بو کجه
 می لعلنه کوروب عکس رفیه بوس ایندم
 جام عفر او مهک سوقفه هاندم بو کجه
 کوکلم یاره ویروب نقد محبت الهم
 کوهر معنیرم رهه اقدم بو کجه
 و صبر عکس ایندروب آینه قلبه یارک
 ماه قرآن مجید ایه با قدم بو کجه
 رفته اولفتی فقط سوزیم کسردم
 بار اغیار بیاتده بحا قدم بو کجه
 درد سوزیم نه اوله سوزنشم اغیاره
 میخی قهری یزیدیک باشه هاندم بو کجه
 لولوه لولوه کوب سلاک بیانه و صلیب
 زاده طبعی هوهر کجی طافدم بو کجه

۱۲

ناله هجرانه دوشوب بفرم یاقدم بو کجه
 اریسوب سمع فرورانه کجی اقدم بو کجه
 سون و صلیبه او ما صلیب فلک صبر ایدم
 روی عرض غم بلده زده اقدم بو کجه
 می لعلنه کوروب عکس رفیه بوس ایندم
 جام عفر او مهک سوقفه هاندم بو کجه
 کوکلم یاره ویروب نقد محبت الهم
 کوهر معنیرم رهه اقدم بو کجه
 و صبر عکس ایندروب آینه قلبه یارک
 ماه قرآن مجید ایه با قدم بو کجه
 رفته اولفتی فقط سوزیم کسردم
 بار اغیار بیاتده بحا قدم بو کجه
 درد سوزیم نه اوله سوزنشم اغیاره
 میخی قهری یزیدیک باشه هاندم بو کجه
 لولوه لولوه کوب سلاک بیانه و صلیب
 زاده طبعی هوهر کجی طافدم بو کجه

Görsel 13: Sayfa 12b

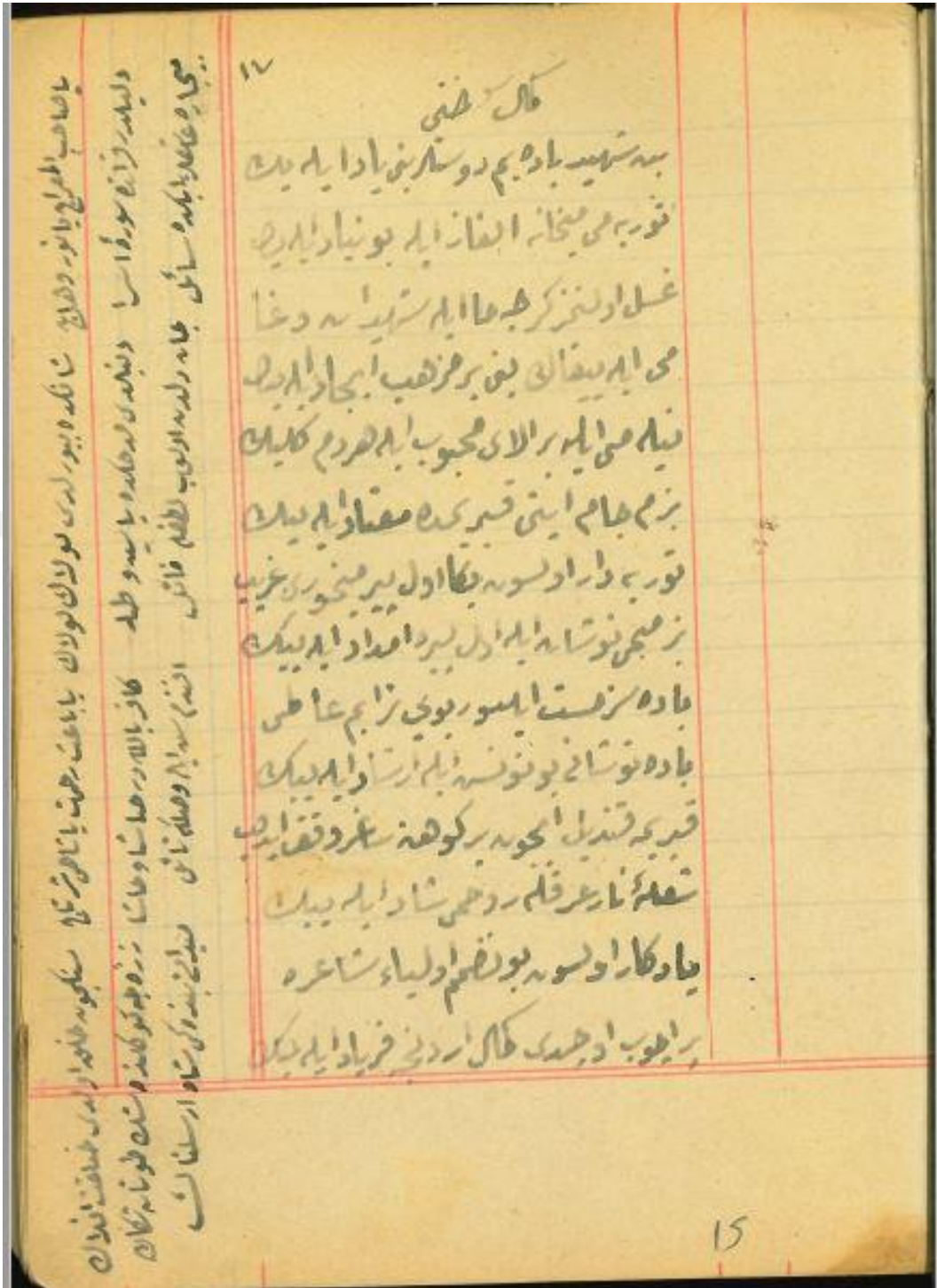


Görsel 14: Sayfa 13a

[illegible]

۱۶
فصلی
کرم هرگز او چند اول کل عباوزن
کوز بومو اش که کلونم طوتار دریاوزنه
کرم کافسه کای پت نیز اول اهرم
رغبتک پوتخانه دونه دی یوزر یاوزنه
رده جسمه نقش هوهرتفک سفید
موجد بکر کرم طوز نحر کله در یاوزنه
اولم ای حورانشیه غافل دکل طوسراب
موج اش که چشم مجنون طوز می یاوزنه
یاد رخسار یا اول ماله کوزم قاه کلمه دوکر
هر کوزه ساخته خورید بهمانه در یاوزنه
نار ایدوب دونه کای بیدریوز غافل
بولنج کرم کوزم قراقلینه استقا یوزنه
ای قفول دودا هم تیره ایدعالمی
کرم بر لیل اول ماه طالع سیما یوزنه

Görsel 15: Sayfa 14b

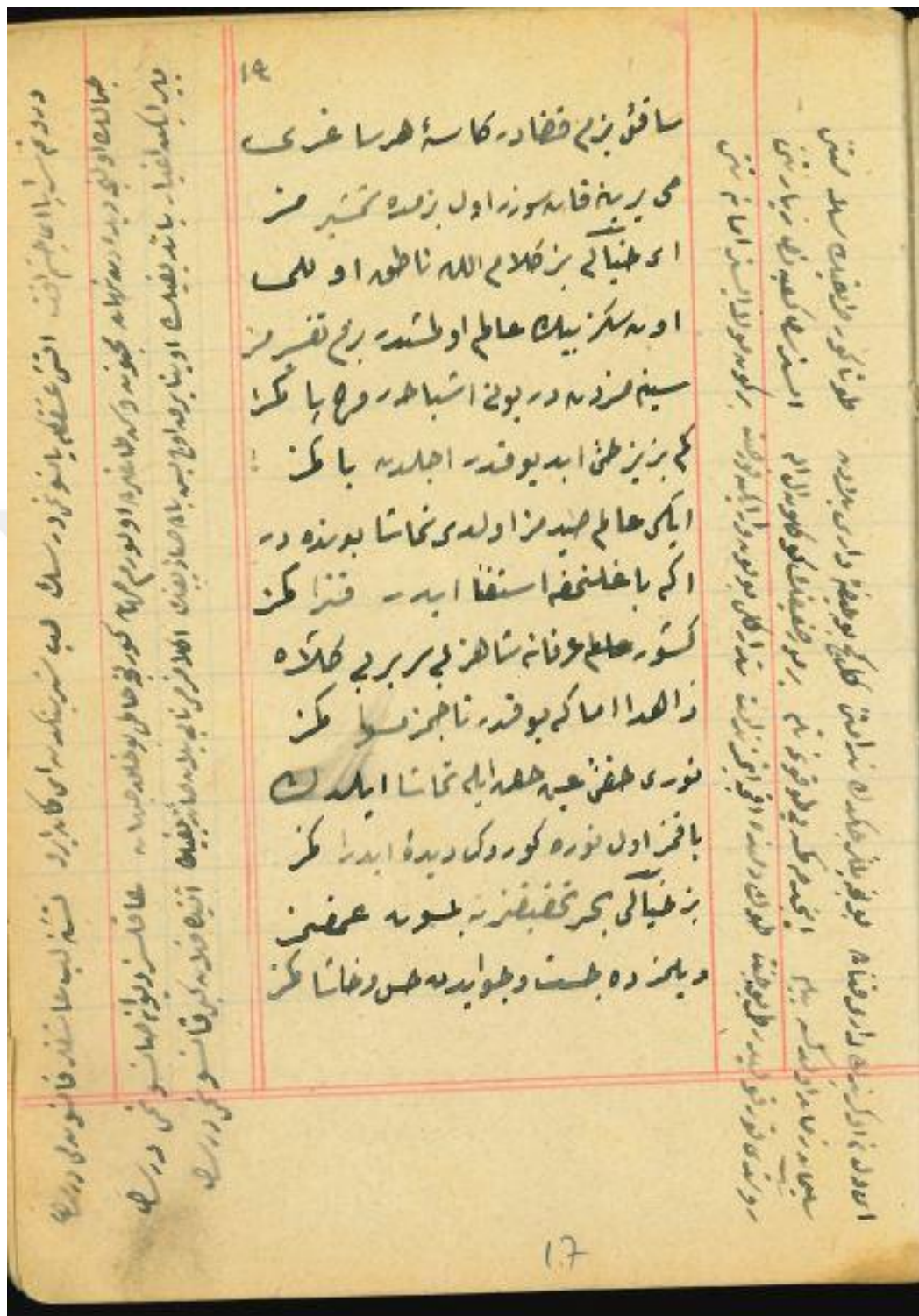


Görsel 16: Sayfa 15a

شماره خرد و بزرگ آید و در هر یک از این دو کوه بخور و در روز کار که جلوس کند به جای و دلیلی
 و در هر یک از این دو کوه بخور و در روز کار که جلوس کند به جای و دلیلی
 و در هر یک از این دو کوه بخور و در روز کار که جلوس کند به جای و دلیلی
 و در هر یک از این دو کوه بخور و در روز کار که جلوس کند به جای و دلیلی

۱۸
 هر چه ناز ابله اول سر و از ارم بنم
 سینه در ده طعمه در یاد روح فرهادم بنم
 بونجم کوند ر کوه غنچه لاله قاره افرام
 در بن اول شیرین دهه حالیک نه فرهادم بنم
 غنچه فرهاد اید مجنون نه اوله یاد ابلسم
 کم بری شیخ عریزم بری اوستادم بنم
 به قول رطم این در یکده افرام اکلده و سکا
 قلندک بر کوه قاره ای بر زارم بنم
 کل کبر عاقله اولادیک طبعانی نامده
 بر کوه غنچه دهه یاد ابله آرم بنم
 غنچه ایچنده جان فایم انچه در تیریمور
 بویه نعلیم ابله اول نقشه بر بومر
 فیس بر بوانه قید ایلمه لاکه بزم
 عالم بیت و صد اهل طوطی در زنجیر کن
 کعبه ای غنچه بر مالک از طلا بزم
 بر قاره طوطی افرام استونه اید ما کسیر مز

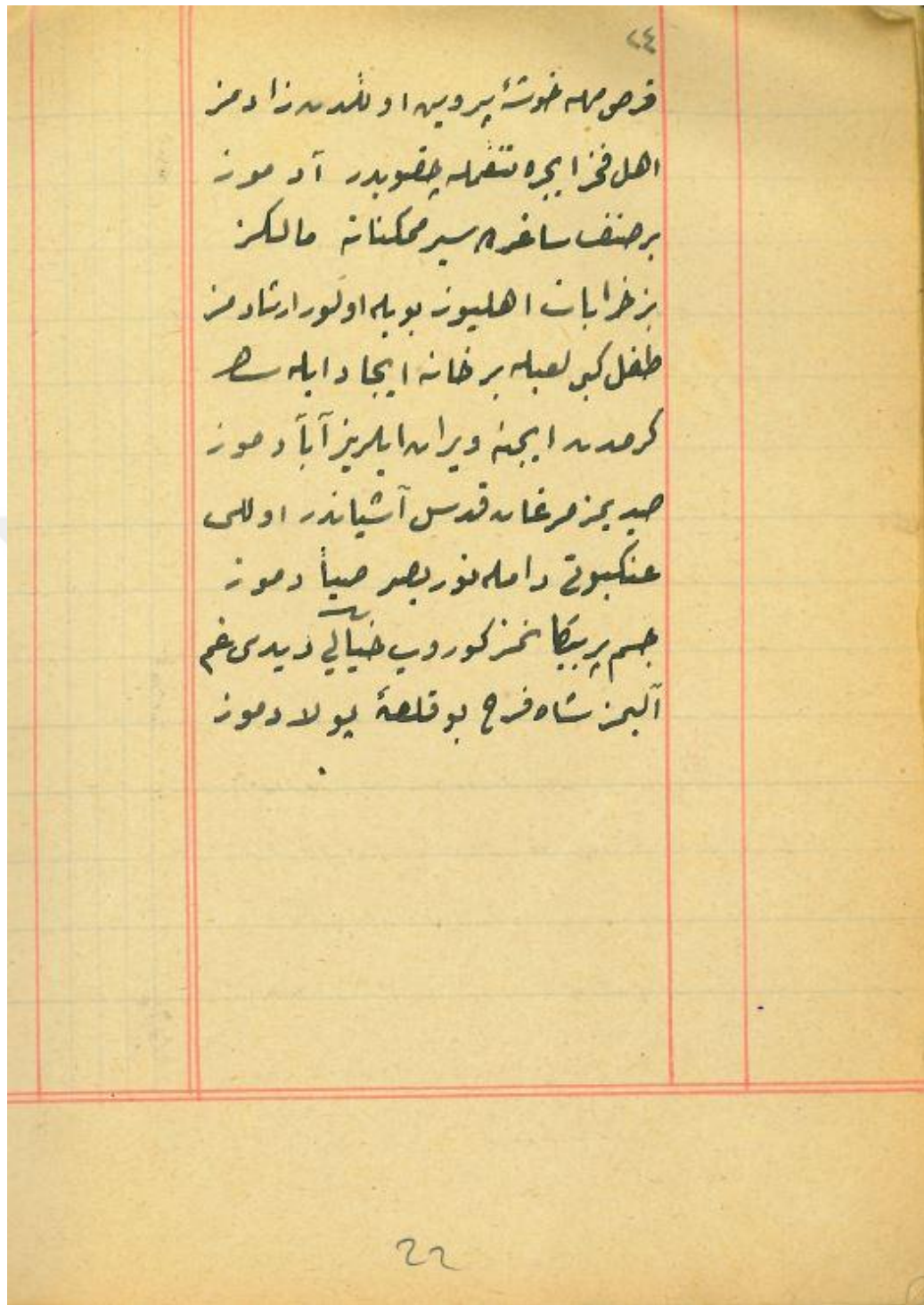
بنده نازم شیرین و طوطی افرام
 ریش و قند و در هر یک از این دو کوه بخور و در روز کار که جلوس کند به جای و دلیلی
 و در هر یک از این دو کوه بخور و در روز کار که جلوس کند به جای و دلیلی
 و در هر یک از این دو کوه بخور و در روز کار که جلوس کند به جای و دلیلی



Görsel 18: Sayfa 17a

ای صبا یو کلفت بکار و چه نه سینک مشت
 سه غم زادک توکل فایوسنده قبل طلب
 جاکم بو طرفه لهر بر غوسه جینک مشت
 کوهه زخم غبانه کوشته ز بور بنر شر
 نانه بنیم جاکسوه در شینک مشت
 ملک استغایه شاه اوطن بنیم غم جاکه
 همه ابر دسه کوهه ب غافه جینک مشت
 دیکل مجنون فیه عطف تکمیل ابدی کامل در
 بغم یا نده اول دیوانه بازن نسیم جاکه
 آنکسوه جینک ایدر بیگانگی دل ای طایه ابرو
 که اول بر کافری دبه ایمنه کله بو اول در
 کوکل اولوسک اول وادی سبکس بری غوبک
 شوکم دیوانه س در بر برینک رده عاقیل در
 و کسین نه اول طاسارله بکسوه اول بو غف غسار
 کفیه کم درم فورس زاز واره عائل در

الزامه بود بران لعل ندره کاکلک عشاقه کند ایندیار زنجیر لقمه آشفتم قیوب نکا و ایندیار سا و ایندیار
 مجنون حق یولونده لیل یوزنده انک ایچره کلده صحرایوننده بیول غمده کور اووننده غور سارا اولوب کتف ایندیار
 اسرار بیلول کی خورده آوارخ درین اولاده کلر لقمه سارخ هر فیه اوونوشم هر کتف کوسه ایدیم عاشق بوسند ایندیار



Görsel 23: Sayfa 22b

۷۵
 دل بو کومه دوشدی او ماه نور اقد ده جدا
 زنده کبر افتاب عالم ارا ده جدا
 دست خیرت نون خیر نسیم مجنونه کبی
 عقل و فکر و صبر ده دوشدی بر آرا ده جدا
 عقیقه دوشدی عا طیک غوفاس دوشدی بانه
 کندی او طاری کوکل عا طیه غوفاد ده جدا
 هر کس باره غمنا ایتمه به کوشه ۵
 به خبیالی باره اولدی غمنا ده جدا
 جوده اشک ابله کوکل خبیالی باره اولدی کوکل
 اولدی هجره اولدی سرد باله ده جدا
 عینه دلده طوسه ایدوب کوزده آفرینیم بنم
 صورت زردی اولوبه غلبا فاشیم بنم
 لایم ییمن زلفی طفل کوکل بار ایدیه لی
 ملکب عقیقه ایجه مجنونه سبقتیم بنم
 نوبهار حسنک دل در لی ای غنی لب
 بوزمه بر که خدایه نقشه اندی نقاشیم بنم
 ای خبیالی مدح قند لعلی باره اشیدیا
 دردی کم طوطی مسیله ای زند قلاشم بنم

گفت جمله گفت کز بولنار در دنیا گفت گفت آنکه بکوبد بایو برده املانه

۷۶

ساقی دولت که هر بی مشرب ساغر صو ز
 بکا کلمه کجه قریح جام بلاد پرور صو ز
 هر حکیم صدم اولسم حکمت یونانه بیایور
 ز هر غم دفعه نریاق ایسه سم از در صو ز
 جامه شیرینی واه ابد کو کل جانانیه
 رند شاهد بانه در محبوبه سکر صو ز
 کو کلمه کلمه خیالی لعل رخ افتاده دوست
 ضلعه دار ایه فرید و ده جام اسکندر صو ز
 خانه نظم بر رخ آسمانی سیرا بدر
 کویا عیسا هور بیون تکل تر صو ز
 قدمی کانه قدمه بر خیالی ای فلاک
 دسته سلطان در دیار سوز کبی کوهر صو ز

سودایم حسنه بیایا و طایر
 طوفان صدمه طوفان در دانی
 به صدمه بیو کسم در لونا زایه
 سکر کو ز لری سنان سنی
 به بیکلا در مرغ غریب سنان
 به بیکلا در مرغ غریب سنان

۶۶
 بیکلا در مرغ غریب سنان
 در کسم ایزد فیروز سنان
 ۷۴

اوله عقیقه الصلاه ایدیم بو کوسه بیخانه ده ده ...
 سر زده نال اولدی فلكه لر فقهه مستانم ده
 جسم منی اهل دردی سول قدر من ایندو ک
 فله بار فوه ایه فله به کعبه یو ستخان ده
 اولد بار مستقر فی دریا به و طه شفق سده
 فاجه زار اولد بار اول به بدک دورانه ده
 نایه عقیقه یا نوب با فله بار دلدار ایچوم
 سمع و صله با منفی او کړندل بر دانه ده
 ای سزائی با سه و طه با فله سوسه در دالعه کم
 و اصل جهانیه اولاده علقه بر دانه ده
 و کرد بوان فوزی ک
 ای اسیری رام حسن عالم الاحکام کل
 غنا کبابه باره یوز سور عرض اسز حام کل
 بیر اصحابی هفت کعبه اهل کو لهر
 طهرت سلحانه یا که مود سیدی علام کل
 جسم منم غمره جلا د بکی ال یا نه
 سکه ی عسرت موسی در بر کناری جهام کل

سالار اهل طه عقیقه استان فقهه صاحب الف عقیقه احمد طه کلام کل
 دوله اسزله زله سزله سر اقبال کل حکم ناسازک دلسوسه کوزم آرد کل

غمره حسنات زینت اخلاص کل
 کوزم حاتم صوره آینه اندک کل
 بر طبع نوک ایلیم بر مجلس کل
 سزله فقهی به محبوب ایه یا زار فقهی

شایه زبر کس در کوسه کلام ابرور کل
 ال جلازه طه غمره غمره و یا مود و طه کل
 سزله فقهی به محبوب ایه یا زار فقهی

دیوان

بزم میده دورینه مانوف اولاده بیجا نه مان
 ناله جسته دگر جانن بیجا نه مان
 قیل قدر پرواس یوقم جه دلی بر طرا - د -
 زلف محرم اولس بیایم ندر شانه مان
 شرح اولند فجه اوله اندی ماهر ای کاکلیان
 طول بکته اولدی صبحی شرم بو افسانه مان
 شمع عاتقده اوره یوقه صولبی عشق ابله
 بوسه دکل یا نطقه بی پروا و الفی پروانه مان
 آه تیر نورس سوارسی زلف سودای دیار
 سورسی افروزه اولور زنجیرده دیوانه مان
 دگر نورس

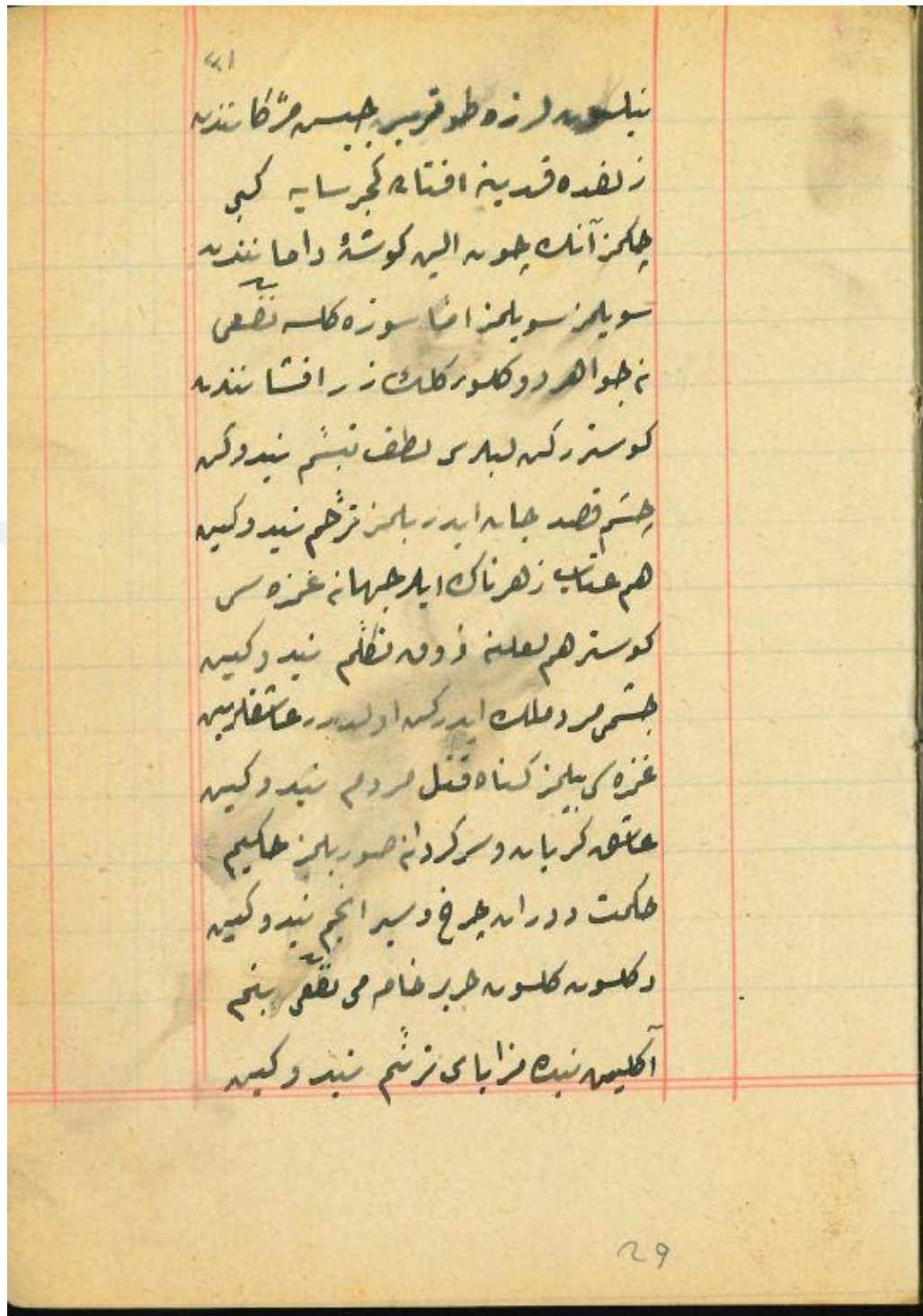
چونکه جاوید دکل زوقی کل دیار سمک
 نیلوسه صحبتی بلبل بیدل بهمنک
 کلمه کلزار ده بلبلده یوقه ای لاله شبان
 سوره دخی حال اید کور کل کل بر هنک

۲۹
 ای دبل او غزاسک اگر بر دفر کشفه ایلمنه
 سوبام یعقوبه که ترک ایت بکایت الحرفه نیک
 سه همایه یوسف دیداره غمیدار اوله کور
 مالک حسنکم ویشنه باقره شمسک
 صوره نورس لب یوسفی کم اول فتم شور
 ابلیسی تلخ فداوه امله کور هکسک
 نیجه بر خسته همیره اوله بزم اسماعیل
 دوشوب استلره سوزانه اوله بزم اسماعیل
 بفریمی دلدی فراقین بنشور غمیر قومه
 ایلکیوب فی کبر ناله اوله بزم اسماعیل
 قیلیر اکنده طاعت کاظمی بنده غم قوی
 کاظمی کبی پریشان اوله بزم اسماعیل
 خطبه غمسه دملاسنده او قوزق آرباکی
 به سنک آرباکی فریاده اوله بزم اسماعیل
 غم فدا نورس قو قو کبی سولاندی بینه
 بن او آیین بزم طبرانه اوله بزم اسماعیل

۲۷

بهار اری به اسدی نیم صبح نوروزی
 آهیل و عاقل کل کبر کلدی یخت فیروزی
 هزاره لطافت اول قدر کم بلبل زار
 نجه تأسیر ایدر بیایم کلام آه جلک سوزی
 فغان نیم شیده نجه محروم اطمینان بلبل
 او بار اری به هر کل بر طراغی عالم افروزی
 بهار اری آهیل لاله کبر رانج دلیک کوسن
 درونکده قوم رند ایله افکار غم اندوز
 اول کل کبر جلال بلبل مرست اول ای نفق
 غزلد سویه کرم ایت زخم شهنشاه نوروزی
 قوتیسه یوقه سنم غرقه فنا منده
 چشم مرستک آد منور کبر یا منده
 مائلز غرقه سنه هر نقد آفت ایسه
 همه آشفته دکل زلف برستا منده
 زلفنک داف برستا نغمی سهو دکل

Görsel 29: Sayfa 28b



Görsel 30: Sayfa 29a

صوفی بوضوح کل معنی تقوایه دکنه
 قلبی پاک است محمدی اطلالی و بیایه دکن
 دم بود مدبر بهی اراکیز اندیشه بی قو
 کوثری قو ضیایه ساغر صهبایه دکن
 فیض بر دهر ابر آرم زنده ارم
 بول و بو عاطفه عالم فرویم و کس
 بوقلمانی نقطه موجود دور اسرار هرون
 زندایه غفلتی قو کس فی تنه ایه دکن
 اولم بر کوه اسیریه معانی عالم
 بین سه آبی دل تقصیر شیبایه دکن
 باد غم در بر زده بز عافیتی دیوانه یون
 کلمه به بوی ~~چشم~~ بزم جمیع عطفه مستانه یون
 چاکند ز رخ طهارت هر زده کرچه بز
 غم دکل محمود اولور سعد ساقی بخانه نوز
 عاشق بیکر نکور ندانه کشاده مسره بز

بزم خاص و عهد هم باره هم بجهان برون
 هم کلز هم بلند کریت عشقه برون
 داغ درم شمع و شمع غم پروانه برون
 رند عشق حاصل تقصیر بی پروا کبی
 آشنایه آشنایه بیکانه برون
 از باب غم عشق در داده عشق
 اولد رس بزی غمینه آماده عشق
 ناز ایسه اولور غمزه خوبانه ده کاهی
 بارانه شاک مرده بستر داده عشق
 هم کبی اولد چاکر ایمل پنج هماری
 رندانه صوفی زده باده عشق
 صوفی کبر منکر دکلز کیف شابه
 بزم عشق مرشد سجاده عشق
 بومه طافتمز کویه بوز سوره بارک
 مسانه فرایان واقعه عشق

31

۳۳
 نغمه کبر سائل دکلوز سبوه نظم
 مفتوحه ادا به غزل ساده عقق
 آشفته امیرانه غم زلف و دنا بوز
 دیوانه دکلوز سلسله حبیبانه بل بوز
 بیایم نه فتنه ایلمدی اول طره جادو
 کیم بوبله راسیم و آشفته نما بوز
 طوب ایلمش کلوز جوقخانه بلا به
 صیدانه مجبوره یار به سرو پا بوز
 آهیده برکنده غبار دل عقق
 نه فتنه شبنم نه طلبکار هوا بوز
 بر دام طوفانم دیلمش طره دمه اوزکم
 ز براقص عققده ازاده هجایوز
 بیسانم غم شیده دوتر سایه مرالجه
 اثبات و جهود اباحه اسباب فنا بوز
 ساغر دکلوز شاعر ز انا سوز و کلاس

۵۲

۴۵
 تقوی کیمی معجزدم یا کیزه ارا یوز
 رسنم اهل دل عتقه کاشم جلم من
 یاد شاه سخن فتنه نسام جلم من
 آفتاب اولم اگر کوکب جاهله مسود
 کینه شمیر جهانگیر ز بانم جلم من
 مست میخانه فیضیمینه رنده جسامه
 انتقامه اینم بری رطل کرانم جلم من
 بکار در شوخ اولم هماده عارف دقت
 انتظاری دل فتنه جهانم جلم من
 بیله کنیز کیم کلومی عاشق بولدم
 باری غیر کی ننی بی نیبه و توانم جلم من
 دی دلبر آنکجوه صفتور اندیسم
 غم عشق بیله اول آفت جهانم جلم من
 تقوی کیم کیم کیم سطرانه اسده من
 هیچ بر کیم رخ در دهنم جلم من
 ۶۶

بنم اول فقهی و شش دل و صافی کوهن
 فنیس آتور جام صفای شرب با کده
 آسمان هفتاد و اما کوکب طبعی
 عقل کل درس او قدر اندیش در اکرده
 هفتیم هجیم صبا کینج ششای و لسه
 غم در شایب و کشیم پنه اصا کده
 فنیس طبع برده اور در آینه اندیش
 هجیم جام و شش اول و شرفه در اکرده
 دور اید شش طبعی هم به مرکز ده بقیم
 جوقه و کله بو نجش دل جالا کده
 کعبه معینه پر یولده التدری بنی علم
 قد سیاه سرمه جاک کر دره با کده
 عالم معنی آزاد و قضا حکمت
 کسم نجیده و کل کردش افلا کده
 فانی معرفتی حبیب و کنار پر در و

۵۶

Görsel 35: Sayfa 34b

۳۵۷
 ساعلم یا کدر الایسک غاشا کده
 سینه غاشا قتل می اید روح شکره
 نه ابله فور تو دم طبع هوسنا کده
 بو هوس بوبه فالورس دن طبعی اکر
 ایشید یکنه سوزوم سینه صدجا کده
 سه اولورسم بیه آشفته اولور خلق جهانه
 طبعه قییر زبانه همه غشا کده
 یوره زمانه غنه سید بودن جاده اهل
 اسم اولوردی لیه در دیکه در ماه اهل
 نجه عاق او طوبه صوفی بهمان نور بنه
 یوزون کورس اولور خافر صامه اهل
 معنی نقیر سنکده باز لب برور
 صیفیه عالم طوبو اولورس دیوان اهل
 هبی محی اوشنی بالاله موئمنه دکل
 کفر لفسه بیمنه دبه ایمانه اهل

35

از کعبه عظمیٰ ایچره افتند و دهنده هیرنی
 کعبه کوینده قربانه ایتمه یارجهانه احمد
 کوکل ورم جهانه به وفار -
 کوکل ورمه اکا عیلم خطا در -
 بونک هرگز وفاسه بون مدبر
 سول یک انبیا و اولیا در -
 بقاس دار ایچمه باخود جهانه
 قلبه ی بافی سول یک مصطفی در -
 صومر مایه ورمه دس جهانه
 بود نیا ایله هر یک اشنا در -
 جهانه جوده وفاسی یوده نسبی
 آنی قیوبه حق و دونه واد -
 عظم قابل دن ی یوده سده ایچره یار لبرم یوده
 ستم ی یوده مجلسه یلم می یوده ساغری یوده
 غنی طرز ایچیلوب ضابطه نچو سار او طیم

باغچه کلدری یوقه خاشند بیلدری یوقه
 کور مرز زردی کج طوطی کفتار ایلیم
 سوبلد ری یوقه جهاند بلیم ز سوبلد ری یوقه
 سنه دل خاک زریا سنک سیاه لعل اید
 آفتاب فیض منتخا یسمه بلند افتره یوقه
 بخوبه ای کار معانی بلیم اریاب نظم
 بوغیم بجا کی او سناد سخمه پرور یوقه
 ستریم عطفه قابل ولده وار دیره وار
 مبت عتقز مجلس ایچره می ده وار ساغیم وار
 سجه موکنده آهلمن خاطر ی مرد غمنا
 کریم کج کلدره وار خاشند بیلدر وار
 قندی اهل کلا دن طوطی صفت کفتار اید
 سوبلد رسه دطفیه سوزده وار سوبلد وار
 بر نظم خاک زریا سنک سیاه لعل اید
 کوبه کی پر نوصلا مرد بلند افتره وار

۷۶

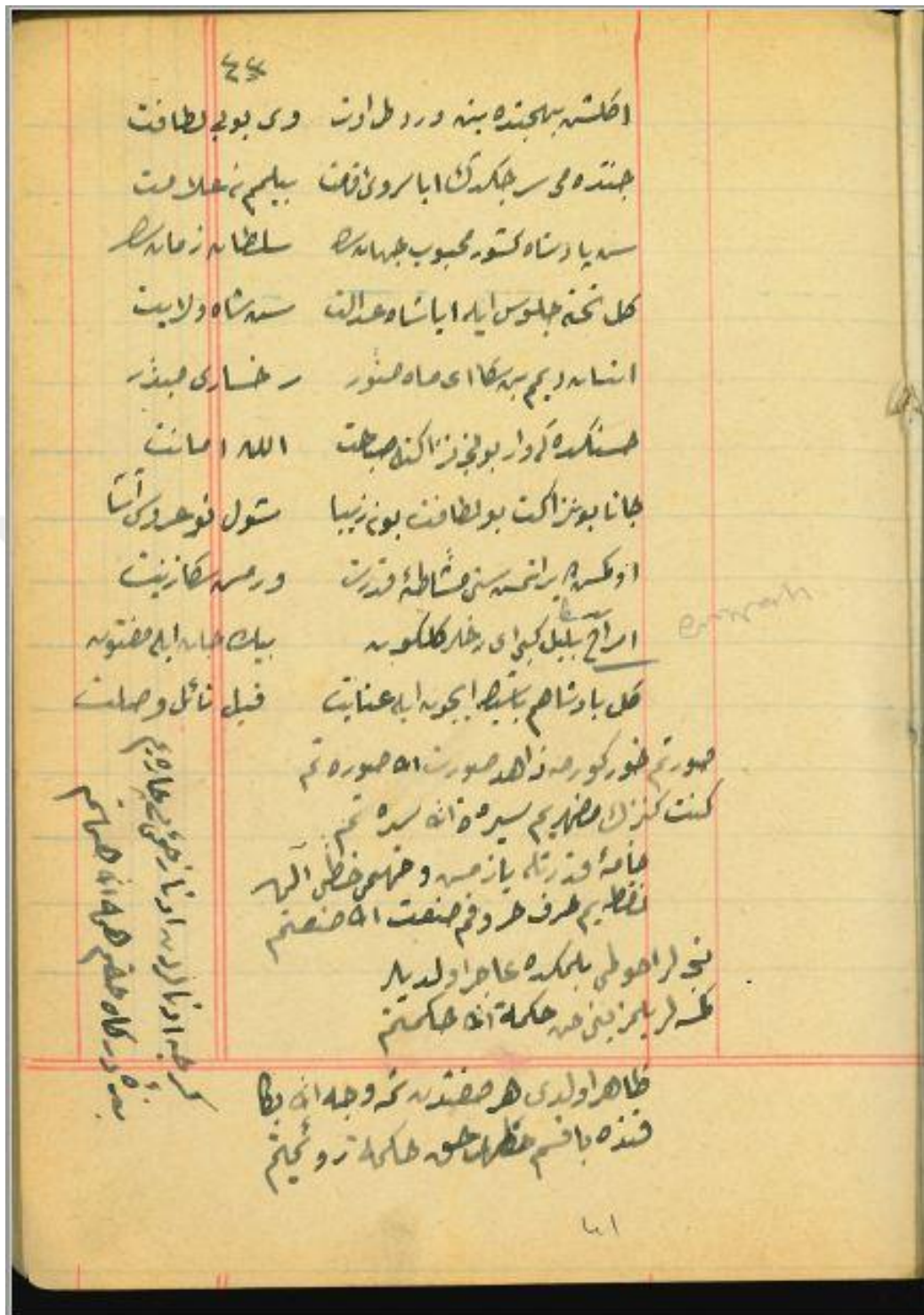
Görsel 38: Sayfa 37a

روح الیه بونده ای کار معانی با سوسه
 بوسه بوسه بند کن کبی سخمه بر درم و
 هزاره ر اهر هفده عتق بای
 علم خفیه سبده عتق بای
 مکتب نو حید ده دل طفلین
 هر نه تعلیم اینم هفده عتق بای
 سالک ر اهر خدا اولنده
 بوبه بر کسبه بیجا ر عتق بای
 ساقی کور ایلمه نه ای بکمر
 بزم عتق بر ایفده عتق بای
 خبر تی آنکله کور و ایستد
 عاشق کوزی قولی قدر عتق بای
 قدرک طفلان جهان آفتاب او شده در
 شکل بسم الله بزرگم کتاب او شده در
 آفتاب عالم از کور کنی و غدر کن

زره و سه فتره فلک کرم مجاب او شده در
 راغلا بقدم رنک شوقیه دله لاله در
 اول سیدند که فایم انقلاب او شده در
 عا افسان عا طبع نقشه کور و ب میل ایام
 کهنه بر ویرانه در بنیاد آب او شده در
 در سالجی دونه ای کم سید سلطان عالم سید بوکویه
 ای فغانی متزلیک آخر تراب او شده در
 در بار خزینه آتیک بنی یارب ولا بند نه
 هنوز کامی او طریقه کیه سودیک اول سروفا منته
 کوکل کاشانی فور نموی کند فلا کشیده
 در سلبیم جاده الاغلا ص اولی بوکل فتنه
 سکا سنده تقاب ابدی هردی بو فتنه
 نصیم کس بنی فور نار اعاده بار بوز غر بنده
 صاردی صارد شوه آس خزینه اقامی آلدی
 بنی ناهیه بره قحیه فلاک و کلاک صاردی

کو کل بی عذر لایحصر بوجیه بانه اوروب طاری
 بنم کدره دهانان کوی اعدا ره قلمی نقل
 بظانقن کلوبه صایحه آتوبه ایام
 نه ممکنه فراموشه ایامک اول غنیم کلغام
 دهادره ی فلکده سورده بر غنیم ایشکامی
 شکس اندر فلات بر سله دریم می و جا می نقل
 غریب اعراسال اولدین بزم مسلم در
 طسویه صوم ایانیله روز مکرمه
 الوب یاریه صفا اوزره کز هرکس بر عاقله
 بزه ماه محرمده تاشنده اوزکه مانم در
 کز دی یاسنه بر هفت کلام بونجه غوفایه
 مفرح جدمی شهم سوردم بوادنا یی
 نسلی بولوب همی اوقور باب معانی
 قوله دعد ایندکی سه عددنم کوه بورای
 سکانده کایت ابرم لودج بوز فتنه
 نصیم کس بنی فور تا امامه یاری غریبند

۴۵



Görsel 42: Sayfa 41a

جناب امرای
 عزیزانکه عقیقه از ارشادی بهر حلقه
 او پیرن هفتده فیض الاله دلسادی بهر حلقه
 بوسیدان هزاره صد کابل جقدید انا
 در عقیقه ای به جانایا سه و جانیه نقاد بهر حلقه
 کجوردی واقف فرهاد کجونه نوبت عقیقه
 بو شاده همیشه اندک انداز بهر حلقه
 حقیقت بی سوننه ملکوب نقاد عاقله
 دیدار و اراده بو شریک فرهاد بهر حلقه
 بوسیدان هفتاد اکثری و نذیر اولور در
 هزاره حمد لله الهی متفاد بهر حلقه
 خلاص اولور و سندر بنجه بولاده غمده
 نقاد عقیقه ای عاقله بو کویه صبا بهر حلقه
 نه شاعر در بقوبد راضی و مدینه بهر امرای
 بود دران حقیقت ز مناسحا و سناد بهر حقیقه

محسن غزل جهان فوری
 دخی
 فکری هر شعله تنه دل جهانیه ویره
 کافره اسلام اهل دینه ایمانه ویره
 شیخ و صوفیه جهانیه و هوس غمانیه ویره
 مالک مملکت غریبه کینج ویرانه ویره
 اسنم طعمه غنمه دل عشاقه جهانیه ویره
 او مرم در دهر ویرانه الله در مانیه ویره
 واقعه بر کج کور دلی فیس پاک باز
 طبع اغه بوزیه سور و ب اظهار اید سوز کداز
 ویدم ای عاشق ندر مقصود دل اید کشف
 آغوش ز اید ویدی نا اید اید اید وید
 در د محنت فوری قبول دکلواندی غنمه حال
 کم کلوب کور د کده هالن طیب غوسه حاصل
 طوبندی نبضه کور د که کنده عین ایتمی حال
 هقه نوبین ایدی هالیه دیوب اول فرخنده حال
 اسنم طعمه غنمه دل عشاقه جهانیه ویره

۵۳

Görsel 44: Sayfa 43a

روح فرماید
 صفتی ای طاهر که سنده در و سیم است در
 بوم لا یفوقه قلب سلیم است در
 بر ز غر خوف به جاده کج کور ناکام اول
 دم آخر در ایستاده بهیم است در
 او فیوب اکلا و یفوق عارف اسما و اول
 بزم و طهنت نه علم و نه علیم است در
 در که فقه داروب در یکی عرض اینه
 آنده هرگز نه سپاهو نه زیم است در
 بهر که مصطفی اول طاعة مفور و اول
 کی تفاخانه حکمته سقیم است در
 عالم بی مه و فواید فلکده هرگز
 نه مانند من به منجم نه حکیم است در
 عالم کف معانی بود الهیه آیه الیه
 دایره نفس غصوب آنده حکیم است در
 علم معینه بی کانه بول در عز در

۴۶
 استانی اولی بارندیم استر
 قبله منی فهم ابیمیه کجود در
 سهویله سجده اید صیب اجر عظیم استر
 نصرت ظاهره دلسته اولاده کورسه در
 مزدنامه یارویه جنته نصیم استر
 سالیکی در که تسلیم رضا اول دائم
 بر مراد اینکله خزانة عظیم استر
 عاشقه اول تربت وصل استر ساجده عیاره
 عیاره زدن آریوب رنج الیم استر
 از برایت فضا اسرار دبل ای رو هم
 حاضر اول بزج الله استر ندیم استر
 حقیقت در دست فایو سنده ظهور فردت کرد
 نودا تبارچه پیر فردا تن کردن بیزه
 ندر اولد ببلک اصلح آدم نده اولدی باطل
 عقی کامیل کنی اوصلی اولو فردا که کردن بیزه

۸۵
 طایفه کلمه ای نامه بیوردی عفتن طوئنه کم کیوردی
 درت فرجه کلمه آیر بیاید قر دان کرک بیزه
 عایر بر سوال صورتی ارض سمانی طور دی
 نکریماری کم وردی بیاید قر دان کرک بیزه
 ار نازک بولاری انچه دره انچه یسمت
 سمانی بیول کسه توله قر نجه یسمت
 قر نجه بیول سوپله دی سمانی بیل وردی
 کشته کور نما اولدی سوزی دکنج یسمت
 کنور مد کسه کشته بو کورنی
 کور کنور دم دینار ایلر ابر نجه یسمت
 کو کلم بقا ایدردی عفتن ملا من کرک
 کلمی بنج بانه اول سوزیر نجه یسمت
 کو کلمه اینته کتای ارفودع هاهیل اینج
 عفتن بانه کلنج بیلنج لصب هجه یسمت
 ایکن کت سوپله بونسی کورک دیو
 بر کاید ربه کوردم بر عکوه فوج یسمت

۸۶

۷۹
 ای بادشاه طم بیدن دوندج بنوچ سنده یکا
 استوبوزج فاره سیله و جیل استرج سنده یکا
 یارب سده دیدن یکا سده یقینم سنده سکا
 جوبه یقینسک سده دسه یکا کور کلویوزن کور یکا
 بجیقینسک سده یکا هرن مونساه سده سکا
 دونه کوره سنی کوز سرج کور سرج قنلج طکا
 هر طقه اولد کلیمه اول کوز سده اولد کور اول
 علوی دغلی هجانه کور سده اولد کور سکا
 سده سده یو کوز و سده کور سده سده دیلمه کوبیلما
 سده سده بنی دارا بلبلما سده سده همما اولکده هوکا
 یونسی یوسز طقه درر بود به کلیمه یوسف درر
 یونسی بیلمی زوجه درر عقل دهم ار مز آکا
 هر کهن طریقه محفی هساندر سکا
 هر ناه کسبه چولسی آرمی هساندر سکا
 دهوی آره سده سده برادج بود مز سکا

۷۹

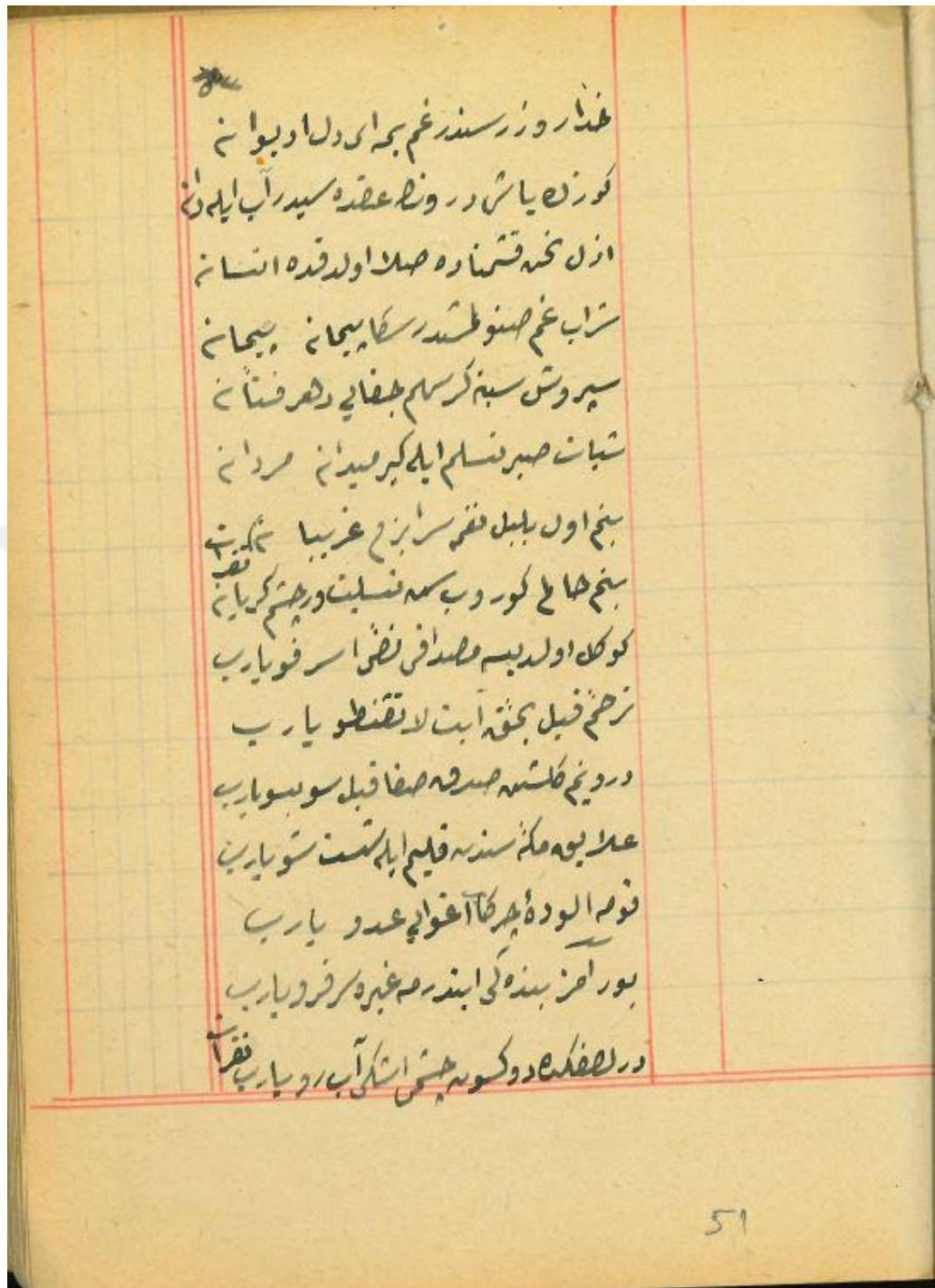
Görsel 48: Sayfa 47a

آدم کورینه غم لری ارغمن صانور
 چو صقبل کوردم ایچی کوردر بستر فانه آغل
 خنده کورینه هر کس هر کس صانور
 بیل علتن قبل صده مذوانه قلند ک
 هر هر هر هر یاریم هر صانور
 کبره سبب بوغنه در بزم دیو کره ک
 سه کند یی دستور کز صانور
 ار مفتخری دولته ز دره دنیا
 دنیا کاغذی صوص صانور
 هان ز ماه فانه صانور
 سه زانک بو عظم الزم صانور
 اک او محمد یفیک کف ایدر درون
 سه هر کس کور عظم صانور
 بر کوه اوله صانور
 اس غایب بو صانور

نامرد او به بی طهره اگر منت اید رسم
 جو رکده سله به کده ایستمن صفا نوز سیه
 الله نوکل او به سله باوری طهره
 ناسادی کوکل بر کوه ساد او به طهره
 نوایوه بزج غنچه فقا نه اده غیر ک
 کیم دمساز او لوردن ناله هینگاه دره غیری
 خط سافه باز مد جیفه ایوا هده غیری
 صور بهوه طافه بهستو غم نا کا هده غیری
 کله اید در مزبوی باسن جها هده غیری
 قرار انیم بر ج بهوه بزج سبونکا هده غیری
 قرار انیم رفیوه دلم غباری نه اده غیری
 نسفیکسه او لوردیوه طالع به فاهده غیری
 عذیم بیکیم بوند انیم آ هده غیری
 بنالهیم دستکبرج فاطدی الله به غیری
 فله دور ایدی آخر او ماه مهر با سنده

۴۹

بویا نسوید فانه رمانی سرشک ضویه فاشنده
 جدر غریبه فویا نسوید سوزش اهو فضا خنده
 کل خرسند صولویه و نکت نا سدر خرا خنده
 او جافان فویا نسوید باداه بو اما خنده
 بلادی استقامت آبر خنده و ما خنده
 غنای قلب بولند کدی کجی نقد جان خنده
 صابر در دقوهیت اولیج استی خنده
 کوکل سودای زلف ایه ریشاد اولد یغین
 سب هجره نهایت بویه مکر صبح و قیامت
 خیال عار ظیبه کل ایلد یی همی خنده
 مکر لیبیه کرانج بزج فرقت
 است که او مهر و کد را غیار ایه اولفت
 فریه عفریه او طیه طالع غایت نحوشت
 نه امید و مهال اید کوکل نه یاس نه خنده
 عجب رکنه و اداریج صحرایه لیدر خنده



Görsel 52: Sayfa 51a

او کم نفع سمن قندی بنه جا نمده
 فوندی غم شکی سمدون ویرا نمده
 دود آلهیم یا فیلیوب کرویم ساما نمده
 آتشد رسته و بر روی طر مسند با سکنه
 قاره کونه طوغدی بنه کلیم اهر نمده
 با فندک لطفه بودیده کربا نمده
 جمله صحنه فراقه طراب اولدی کوکل
 ناله آلهیه به طاقت تاب اولدی کوکل
 قد غم کستری جان ابدی ربیب اولدی کوکل
 سیخ نفع عمکه یاندی کتیب اولدی کوکل
 دوستی سوزاره کند کج طراب اولدی کوکل
 عیق بیگانه بیداره طراب اولدی کوکل
 جاننده ایلدی برار بنی همی و المی
 جانده اناردیم بول بلسیم ابدی راهی عده می
 صنف سگوا بد رویه هایه بود در غمی

که خدایک بوزنیم الموده به د م
 صیحت کند ی زه فله بدو درستی
 کور اسیریه به کافر بی دبه ایوه
 عظیم الدن منی شویزه قودک ای طاع
 قد رفعت ابی راکنه قودک ای طاع
 طعنه براخر سینه قودک ای طاع
 منی کربانه رفیقی طعنه قودک ای طاع
 د بنی انصافی طعنه قودک ای طاع
~~طعنه قودک ای طاع~~ منی انصافی به وعده بیجانه اندک
 او فودوب در عقب اسرار بیستاه اندک
 عیفا او فتاده غایت ابی و برانه اندک
 عاشقانی و بیهمی طاعنه عریانه اندک
 زن که بدیم ضاعت کونه سینه بر غم
 طعنه سینه ای که کشت کوزه محرم
 همه بونه بابانی بونه به بر محرم اعظم

صد که در دوشم فقیرم یاد شاه عالم
 رود بی رنگم اگر چه رنگ کلام آدم
 بنده در لوح دقلم وار لوح خورشید بنده وار
 منقلب اولسه دور آیینم دیدار یا
 رفیع قبل غفلت مجانبه آه کوزل جلاله وار
 عالم الفیض و جودی بنده اولدی آشکار
 ای بصیرت سز بنی کور کن ذرات اعظم
 نظم قادری اولوردی بنده اولدی سویاده
 آرم آندره انجوه بوز باده اید دهانه
 سویلیله عقد بنی دیلمه هر دم یونجه بنه
 بنه کم بنده ظهور اید بو کفنه سخته
 حار عنایه در مرکب بی لاله ایکم
 یادم کلان بنی سنجلیله باغی ارم
 باغیده نور نامش ای صوفی باغی نیدارم
 غم کوی بایل کبر کلزار قیام نفی

بهشت فردوس ایچونه بر کف غمگانه او طبع
 طالب دیدار یارم ساد و صانع هنرم
 کجی انکجونه بلیغ - ایلم ندیرده
 کم ارادت جانم نوسو ایلمم بر پیرده
 ایلم عاطف غصه سه رفیع ایلمم بر پیرده
 ای غلبه ای جهونکه هر ایلمم ایستور نقد برده
 فارغم دنیا و عطا غمگانه بی غم
 کوکل مجنونک او طبع کور لده سه دلارای
 نظر قیام فیه عرض ایلمم بوزن مرآت لبلا بی
 کوزم هر صبحم با سه دو کوب اول یاری آنجه
 اید اول دیو پاکنده اگاهدم نجلای
 جهانبین بر نویسه کورم صیوب نه گانه سه آفر
 طلوع ایندی و جهودم سه سراسر طوندی در بانی
 کیدوب بو رده ظلمت حقیقت لوح دلدیه کور
 ظهور ایندی قمر عاطف جهودم زبرد بالایی

Görsel 56: Sayfa 55a

سنک در بای عشقک بو وار لوه محو اولوب جانان
 اسر فالدی ر کرمج اشکل سر مولایی
 ر موز سر دهنده خلایق جمیع ای نظر
 او تو می هر دنی ارم بواسطه مصنا بی
 هر کور به عیب بندی آب دیده کرباخی
 ابدی تحفیقه کلمه کور محسوسه جانان
 لحظه یوسف خوبه کور دیکه دل قلمده
 باره باره ابدی صبه هم دیل سوزاخی
 جوده بنور کور کلامه ای کافر افغان صافه
 انجینور نا کرمی اسید صاف افغان
 فیاضه ساعت بنی رسوای خلوق ای بره آه
 ایلمه دشمه شبی غم خلیفه اخلاقی
 جعفر اس دیوانه باره رس ملا منزه دیو
 مصطفی جان کربان طوز را ماخی
 قانس بندر بیازم ایسمانی غارت فیلیبه

۵۹
 سنده اجماعه یوفک سده الد و بنی ابراهیم
 ای فظون جانانه کشد کوهلده شکر و کج
 با غلده بر دلبه قورنار دیم آندنه جهانم
 بنه بر سر و بالایه قول اولده اخشیار مه
 کور و غمز درم دوکتد دبد کوهلده شکر مه
 کج درم آهینه های جهانده آه و زار مه
 عهد و اولده دل دیوانه کبی یار و وفار مه
 میسر اولدی هم زنج اولم صبر و قرار مه
 کوهل بریا که کند فاطمه یو جسم زار مه
 بار شکر بلبلد زنج طیفه اولده ناب رار مه
 عجب حیا نه اولور آفرینم یوانقزار مه
 اگر طهر او طرا یسم اول قیامت قد نثار مه
 کز محشره سینم در کج سنکه مزار مه
 نجوه رکشک ایلر بلیم اوله سوه غزا مانم
 نه فاندیونند یغم بلیم می هردیم جسم کرمانم

التزم من ارنجی دستة مختصة کریبا نم
 نجم بر شاره محنت ایا صد هجان اوله رانا نم
 الستمی محب هیفا سحر زیاده افتا نم
 یا خود کور مز واه ایند کور و دانسته افتا نم
 بوغده به اولور کی ابر یوک سینه دره هجانم
 مزارح طاشنه نقشه ایلویه بو بین یارا نم
 سبب هجرانی یاره لوکزی ای رله هلد غایت بوده
 او سر و سا که رام او طغی تحنک عینت بوده
 نه کو کبد بو کو کب کیم محوست و اسعادت بوده
 نه مقصود ابدینور طه سافعت و اهل حق بوده
 با سنده زره و کله و سکه و نه از بنت بوده
 الهانت قصاید و اخبار یار کرده همرایت بوده
 صاه به بلدی بکیم بو کیم فراق هم نهایت بوده
 او یوسیم که بلیک غافل بودنه غیر فکر بوده
 اگر طر او طر اسم اول فیهنت قد نهار صاف نقد
 کزیم محترده سینه ذو ترک سنک مزارح مله
 محبت

دل هلاک اولدی بؤکونه دردیلم اول مهیاره ^{۶۱}
 بولدی طویق ابستم نام دستا شنه عیاره
 خار غمده خله کوبک بلبل و سه بینه
 کولکده ایربستی فریادی دل غم خاره
 سینم اوزره داغ حشمت آهلیوی خاره غلدر
 حاله شول تیغ هجر کده ایربسته یاره نیت
 محنت در دین بیله دوسلده هجر یکم
 رجم ایدر حاله هجر میجانه سه به عیاره نیت
 ای غیباتی طالع بوقه سناری نیت کونه
 طوره سطله بلدی بزی بار شنه اول مهیاره نیت

